

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ :

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

ΤΜΗΜΑ : ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ : ΓΚΟΦΑ ΑΣΗΜΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Κος ΒΑΒΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2008

Θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Κο Ιωάννη Βαβούρα, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση, χωρίς τις οποίες η διπλωματική αυτή εργασία δε θα είχε λάβει την τελική της μορφή.

Ασημίνα Γκόφα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
1. Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ	7
1.1 Ορισμός.....	7
1.2 Το τέλος του ψυχρού πολέμου και η παγκοσμιοποίηση.....	10
1.3 Διαφθορά στις χώρες των Βαλκανίων	14
2. Το φαινόμενο της διαφθοράς.....	17
2.1 Αιτίες αύξησης του φαινομένου	19
2.2 Αναγκαίες συνθήκες για την ύπαρξη της διαφθοράς.....	23
2.3 Το επίπεδο της διαφθοράς και ο ρόλος των μονοπωλιακών δομών	26
2.4 Διαφθορά και οικονομική ανάπτυξη.....	29
2.5 Διαφθορά και διανομή εισοδήματος.....	31
2.6 Προτάσεις για μεταρρυθμίσεις	33
2.7 Διαφθορά και αποκρατικοποίηση	37
2.8 Διαφθορά και πολίτευμα.....	41
3. Μέτρηση της διαφθοράς	43
4. Η διαφθορά και οι επιπτώσεις της στην οικονομία	47
4.1 Μορφές διαφθοράς.....	47
4.1.1 Δωροδοκία – Χρηματισμός.....	48
4.1.2 Εκβιασμός και ληστεία	48
4.1.3 Κατάχρηση – Υπεξαίρεση χρημάτων	48
4.1.4 Ευνοιοκρατία - Νεποτισμός.....	49
4.1.5 Πλαστογραφία – Απάτη.....	49
4.2 Επιπτώσεις της διαφθοράς στην επίσημη οικονομία.....	50
4.3 Προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας για την πάταξη της διαφθοράς στην Ελλάδα	55
5.1 Σχέση διαφθοράς και λευκού εγκλήματος.....	57
5.2 Τα όρια του φαινομένου της διαφθοράς.....	71
6. Συμπεράσματα	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΠΙΝΑΚΑΣ.....	90

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία αφορά ένα επίκαιρο ζήτημα του σημερινού καπιταλισμού, αυτό της διαφθοράς. Η διαφθορά είναι φαινόμενο σύνθετο και περίπλοκο, με πολλές πτυχές, όπως όλα τα κοινωνικά φαινόμενα. Ο ελληνικός καπιταλισμός, υποστηρίζουμε εδώ και χρόνια ότι μορφοποιήθηκε μέσα από μια συνεχή σκληρή κοινωνική σύγκρουση και συχνά προσέλαβε ευρέως χαρακτηριστικά διαφθοράς, σκανδάλων, άτυπων και μη νόμιμων σχέσεων και παρακρατικών δομών.¹

Στην Ελλάδα το φαινόμενο της διαφθοράς έχει αναχθεί σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα από την δεκαετία του 1980, καθιστώντας την μείωση του σημαία για πολιτικά κόμματα που έχουν αναρριχηθεί στην εξουσία με αυτό τον τρόπο. Όμως αν παρατηρήσει κάποιος τις συναλλαγές των πολιτών με το δημόσιο τομέα και γενικά με τους κρατικούς λειτουργούς αλλά και τους πολιτικούς όλων των κομμάτων που έχουν την δυνατότητα να καταλάβουν την εξουσία, θα ανακαλύψει ότι υπάρχει διάχυτο όχι μόνο το αίσθημα της συναλλαγής, αλλά και αυτό της συνενοχής. Δεν είναι συνεπώς παράξενο που αυτά που δικαιούται τελικά ο πολίτης δίνονται με τη μορφή ρουσφετιού ή μέσα από παράνομες σχέσεις συναλλαγής ή προσφοράς χρημάτων, το γνωστό σε όλους λάδωμα. Οι δημόσιοι λειτουργοί έχουν διαμορφώσει στη συνείδηση του κόσμου ότι για να γίνει η δουλειά κάποιου πρέπει πρώτα να λαδώσει. Έχει περάσει στην κοινωνία πια η λογική ότι αν θέλεις να γίνει η δουλειά σου πρέπει να βρεις το κατάλληλο άτομο στην κατάλληλη θέση.

Πρόθεση τους ήταν και είναι, το να καταφέρουν να κάνουν την κοινωνία να ανέχεται σειρά από παρανομίες, σκάνδαλα καθώς και τη δημόσια διαφθορά. Δεν μπορεί να πει κάποιος ότι δεν έχει επιτευχθεί ο στόχος τους, κρίνοντας από την ανοχή που δείχνει η κοινωνία σε φαινόμενα που καταστρατηγούν, όχι μόνο τους νόμους και τις επίσημες διαδικασίες του κράτους, αλλά και το αίσθημα δικαίου. Μόνη προϋπόθεση είναι να μπορεί ο κάθε πολίτης να απολαμβάνει

---

¹ Παπασπύρου Σπύρος, «Όψεις της διαφθοράς στην Ελλάδα»

και εκείνος λίγο όφελος από την παραβίαση των νόμων. Απλά δηλαδή, να βρίσκεται και αυτός στη ευχάριστη θέση να διαπιστώνει ότι η δουλειά του έγινε.

Όσες προσπάθειες και αν γίνονται στη κατεύθυνση της μείωση ή και της πάταξης των φαινομένων διαφθοράς, είτε με κατάλληλα νομοθετικά πλαίσια, είτε με διαθρωτικές αλλαγές στην οικονομία, πάντα υποβόσκει η αναζήτηση των παραθύρων από κάποιους, με σκοπό να αυξήσουν τα εισοδήματά τους. Τα φαινόμενα του 1989 και οι νόμοι που ψηφίστηκαν από τις τότε κυβερνήσεις δεν οδήγησαν 20 χρόνια μετά σε καλύτερες καταστάσεις, είτε στις μικρές πράξεις διαφθοράς (τα απλά γρηγορόσημα), είτε στις μεγάλες όπως το σκάνδαλο της Siemens. Τι και αν οι νόμοι αυτοί ψηφίστηκαν ομόφωνα, τι και αν αναπροσαρμόστηκαν κατά την διάρκεια των 20 τελευταίων ετών, πάντα όποιος ήθελε να εισπράξει χρήματα για να κάνει την δουλειά του ή τα στραβά μάτια, έβρισκε τον τρόπο να το κάνει.

Τα φαινόμενα της διαφθοράς αποτελούν συστατικά του ελληνικού δημόσιου βίου. Οι καταγγελίες για διαφθορά, όπως διαπίστωσε στα τέλη του 2002 ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κος Κρουσταλλάκης, απέχουν κατά πολύ από την πραγματικότητα. Οι μίζες για το δημόσιο αποτελούν συστατικό του ίδιου του χαρακτήρα του. Η ελληνική κοινωνία πληρώνει τουλάχιστον κατά 25% ακριβότερα τα δημόσια έργα εξαιτίας της διαφθοράς. Πολεοδομικές άδειες δίνονται για βίλλες – αναψυκτήρια. Τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συχνά υλοποιούνται μόνο και μόνο για να μπορέσουν να καταναλωθούν τα αντίστοιχα κονδύλια. Ενώ, διπλώματα αυτοκινήτου εκδίδονται σε μία ημέρα για άλλους και σε ένα μήνα για κάποιους άλλους. Δεν ξεφεύγουν φυσικά από τα φαινόμενα διαφθοράς, ούτε οι εφορίες, ούτε τα νοσοκομεία που το φακέλακι θεωρείται άτυπος κανόνας. Άλλωστε οι εφορίες στην Ελλάδα κατατάσσονται σε πρωταθλήτριες της διαφθοράς. Συμφωνά με ερευνά του οργανισμού Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς το 27% των Ελλήνων πολιτών παραδέχονται ότι χρειάστηκε να χρηματίσουν δημόσιους υπάλληλους για να

διακπεραιώσουν τις υποθέσεις τους.²

Επιπλέον, σε εκδήλωση που οργάνωσε η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και η Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, υποστηρίχθηκε ότι το 10% των πράξεων διαφθοράς στον ιδιωτικό τομέα αφορά τραπεζικές εργασίες και γι' αυτό πρέπει να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη της διαφθοράς στο εσωτερικό των τραπεζών.

Στην Ελλάδα, πολλές δίκες που αφορούν σχέσεις διαφθοράς και σκάνδαλα αναβάλλονται μέχρι να παραγραφούν τα αδικήματα. Στις δίκες που γίνονται, ο υπάλληλος ο οποίος υποτίθεται διώκει τους εμπλεκόμενους σε πράξεις διαφθοράς, φροντίζει να έχει κάνει κάποια παρατυπία, ώστε και δίκη να μην κερδίζεται και ο υπάλληλος να είναι καθαρός (Παρασκευόπουλος 2002). Το αποτέλεσμα είναι, όπως σημειώνει ο Θ. Οικονομόπουλος (2002), να φαίνονται τα αποκαϊδία, αλλά να αμφισβητείται η φωτιά.

Οι Έλληνες πολίτες σύμφωνα με τον Βασίλη Γκινόπουλο εκπαιδεύονται πολύ νωρίς στη διαφθορά. Από τα τρία του χρόνια ένα παιδί που ζει στη Αθήνα, θα πρέπει ή να δηλώσει ψεύτικη διεύθυνση ή να λαδώσει για να πάει σε κάποιο παιδικό σταθμό. Στα επόμενα χρόνια, θα κάνει αγγλικά και δεν θα παίρνει αποδείξεις από τον καθηγητή – πολλές φορές καθηγητή του δημοσίου – για τα χρήματα που δίνει. Θα συνεχίσει στο ίδιο μοτίβο, την αφορολόγητη για τους καθηγητές, ιδιωτική του εκπαίδευση.³

Τα δημόσια έργα αναλαμβάνονται με μειοδοτικούς μηχανισμούς και αναλαμβάνονται από εταιρίες στο 20% του κόστους τους. Εκ των υστέρων διάφοροι δημόσιοι λειτουργοί διαπιστώνουν ότι το κόστος θα πρέπει να πολλαπλασιαστεί, ώστε να μπορέσει το έργο να υλοποιηθεί, με αποτέλεσμα να δαπανώνται τεράστια ποσά χωρίς να υπάρχει κανένας έλεγχος.

Αν βέβαια ασχοληθεί κάποιος και με τα αυθαίρετα, θα διαπιστώσει ότι στη χώρα με τα περισσότερα αυθαίρετα διοργανώνονται μία ή δυο φορές το χρόνο κατεδαφίσεις παραγκών, με σκοπό δίχως άλλο τον εντυπωσιασμό και την

---

² Κέρδος, 15/12/2007 «Πρώτες σε διαφθορά οι εφορίες»

αύξηση της ακροαματικότητας των τηλεοπτικών σταθμών που οργανώνουν και τις αντίστοιχες φιέστες.

Δεν είναι και λίγοι οι δύσπιστοι, όσον αφορά την ακεραιότητα της δικαιοσύνης, μετά τις αποκαλύψεις διαφθοράς από μερίδα δικαστικών λειτουργών, που έγιναν την τελευταία διετία. Η υπόθεση ξεχάστηκε με τον καιρό, αλλά το αίσθημα της δυσπιστίας έχει εδραιωθεί στον απλό κόσμο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας, που δημοσιεύθηκε σε άρθρο της εφημερίδας Κέρδος στις 15/12/2007, πάνω από 1 τρισεκατομμύριο ευρώ δαπανάται για δωροδοκίες, εκ των οποίων τα 20 έως 40 δισεκατομμύρια ευρώ δίνονται για δωροδοκίες πολιτικών στις αναπτυσσόμενες χώρες, τα 60 έως 80 για χρηματισμό πολιτικών στις αναπτυγμένες χώρες, τα 500 δισεκατομμύρια ευρώ προέρχονται από εγκληματικές πράξεις και τα άλλα 500 είναι προϊόν φοροδιαφυγής.

Για αυτό χρειάζεται να ληφθούν μέτρα, όπως η συγκρότηση επιθεωρήσεων με σαφείς αρμοδιότητες, να αξιοποιηθούν τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με το φαινόμενο της διαφθοράς, να εφαρμοστούν αντικειμενικά συστήματα αξιολόγησης, είτε της απόδοσης επιτροπών που επιβλέπουν τα δημόσια έργα και τους οργανισμούς, είτε των δημόσιων επενδύσεων. Να ιδρυθεί δικαστική αστυνομία, να τεθούν αυστηρότερες ποινές και να διασφαλιστεί η εφαρμογή τους. Αλλά πριν απ' όλα αυτά, να εντοπιστούν και να παταχθούν οι πηγές παραγωγής, αναπαραγωγής και επιβολής της διαφθοράς.

Οι σαθρές κοινωνικές δομές οι οποίες είναι υπεύθυνες τελικά για αυτά τα φαινόμενα διαφθοράς, προκαλούν ολοένα και μεγαλύτερη αποδιάρθρωση της κοινωνίας στην οποία ζούμε. Το θύμα των υποθέσεων διαφθοράς δεν έχει φυσική υπόσταση, διότι είναι η ίδια η κοινωνία, είναι η ίδια η οικονομία, είναι το ίδιο μας το πολίτευμα, είμαστε εμείς οι ίδιοι.

---

³ Καθημερινή, 23/12/07 «Ελλάδα η δημοκρατία των κολλητών»

1. Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1.1 Ορισμός

Το φαινόμενο της διαφθοράς έχει αναχθεί σε ένα σημαντικό φαινόμενο με κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις. Σίγουρα δεν είναι ένα φαινόμενο των καιρών μας, αλλά αντιθέτως υπάρχουν καταγραφές σε ολόκληρη σχεδόν την πορεία της ανθρωπότητας. Το φαινόμενο αυτό θεωρείται ότι έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις, κυρίως λόγω της τρομακτικής ταχύτητας με την οποία οι πληροφορίες γίνονται γνωστές.

Ο όρος «διαφθορά» είναι θύμα των αμφισημιών που έχει η έννοια αυτή στην καθομιλουμένη.⁴ Ο συγκεκριμένος όρος χρησιμοποιείται από πολλούς δημοσιογράφους και πολιτικούς, σαν μια γενική έννοια που συμπεριλαμβάνει όλες τις μορφές της κατάχρησης εξουσίας, είτε αναφέρονται στο δημόσιο, είτε στον ιδιωτικό τομέα. Ο όρος όμως έχει και μία πιο ευρεία σημασία, που περιγράφει συμπεριφορές στα όρια της νομιμότητας, από ανθρώπους που κατέχουν κάποιο πολιτικό ή διοικητικό αξίωμα (προνομιακή πληροφόρηση για τη δημιουργία θέσεων εργασίας ή για χωροταξικά σχέδια, φορολογικοί διακανονισμοί, χρηματιστηριακές πληροφορίες κλπ).

Είναι ευκολότερο να αναγνωρίσει κανείς τη διαφθορά παρά να την ορίσει. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι δεν υπάρχει πλήρης γενικός ορισμός της έννοιας στη βιβλιογραφία. Παρόλα αυτά, για τους σκοπούς της εργασίας αυτής θα δοθούν κάποιοι.

Κατά τον Τρύφωνα Κολλίντζα *«Διαφθορά είναι η παροχή ή η άρνηση παροχής δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών που γίνεται για το προσωπικό όφελος των δημοσίων υπαλλήλων.»*

Ο δημοφιλέστερος και απλούστερος ορισμός της διαφθοράς είναι ότι

---

⁴ http://oistros-reportaz1.blogspot.com/2006/11/blog-post_18.html

διαφθορά είναι η κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας για το ιδιωτικό όφελος. Αυτός είναι ο ορισμός που χρησιμοποιείται από την Παγκόσμια Τράπεζα.⁵

Από αυτόν τον καθορισμό δεν πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η διαφθορά δεν μπορεί να υπάρξει μέσα στις δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα. Ειδικά στις μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις, η διαφθορά σαφώς υπάρχει, όπως παραδείγματος χάριν στην προμήθεια ή ακόμα και στη μίσθωση. Υπάρχει επίσης, στις ιδιωτικές δραστηριότητες που ρυθμίζονται από την κυβέρνηση.⁶

Μερικές φορές, η κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας δεν γίνεται απαραίτητως για το ιδιωτικό όφελος κάποιου, αλλά προς όφελος του κάποιου, που μπορεί να είναι το κόμμα, η οικογένεια και τα λοιπά. Στην πραγματικότητα σε πολλές χώρες, μερικές εισπράξεις που προέρχονται από τη διαφθορά πηγαίνουν για να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητες των πολιτικών κομμάτων.⁷

Επίσης, πρέπει να αποσαφηνιστεί ότι υπάρχει μια διακριτή διαφορά ανάμεσα σε δώρα που λαμβάνει κάποιος δημόσιος λειτουργός και σε δώρα που έχουν να κάνουν με την εξυπηρέτηση ή που αποτελούν προϋπόθεση για την ολοκλήρωση κάποιας υπόθεσης. Υπάρχουν δώρα που δίνονται λόγω ευαρέσκειας του πολίτη και δεν εμπίπτουν στον ορισμό της διαφθοράς και άλλα που απαιτούνται από τον δημόσιο λειτουργό για να κάνει κάτι για το οποίο πληρώνεται από το κράτος. Δυστυχώς τα σύνορα στην συγκεκριμένη περιοχή του φαινομένου δεν είναι και τόσο ευδιάκριτα με αποτέλεσμα, πολλές απαιτήσεις δώρων να παρουσιάζονται σαν πράξεις ευαρέσκειας.

Είναι γεγονός επίσης, ότι η διαφθορά είναι φαινόμενο που παρατηρείται σε κάθε πλευρά της οικονομικής δραστηριότητας και ιδιαίτερα στο Δημόσιο τομέα.⁸ Το γεγονός αυτό προέρχεται και από δεκάδες αναφορές που έρχονται στο φως κάθε μέρα. Με δεδομένη αυτή την πληροφόρηση που προσφέρουν τα

---

⁵ Δείτε Tanzi (1995a). Για άλλους ορισμούς δείτε Theobald (1990).

⁶ Παραδείγματος χάριν, όταν χρεώνει ένας οδηγός ταξί στον επιβάτη περισσότερο από τη ρυθμισμένη τιμή ή όταν ο γιατρός σε ένα νοσοκομείο χρεώνει για τις υπηρεσίες που δεν παρέχονται.

⁷ Τάνζι (1998)

⁸ Νικολοπούλου Αλεξάνδρα (επιμ.), «Κράτος και Διαφθορά», πρόλ. Στ. Μάνου, εκδ. Ι. Σίδηρη, Αθήνα 1998

μέσα μαζικής ενημέρωσης πληροφορώντας τους πολίτες για την έκταση του φαινομένου, μπορεί κανείς να πει με βεβαιότητα ότι η έκταση του φαινομένου είναι παρά πολύ μεγάλη.⁹ Αν αναλογιστεί κανείς τις μονοπωλιακές δομές που αναπτύσσει ο Δημόσιος τομέας, αλλά και την πληθώρα των οικονομικών δραστηριοτήτων που έχει, μπορεί κανείς να καταλάβει ότι επηρεάζονται όλοι οι τομείς της οικονομίας μίας χώρας.

Σε αυτήν την εργασία γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθούν οι επιπτώσεις του φαινομένου σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και ειδικά στη χώρα μας. Γίνεται προσπάθεια να αναλυθούν οι αιτίες που το προκαλούν, οι τρόποι πάταξης του αλλά ταυτόχρονα και τα όρια του φαινομένου.

---

⁹<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/el/features/setimes/articles/2004/02/040209-VALENTI N-001>

1.2 Το τέλος του ψυχρού πολέμου και η παγκοσμιοποίηση

Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου¹⁰ και της αντιπαράθεσης των συστημάτων έγινε σαφές ότι δημιουργήθηκε μία γεφύρωση των κοινωνιών σε οικονομικό επίπεδο, που συνοδεύτηκε από το άνοιγμα των συνόρων, γεγονός που υπονόμωσε τη σταθερότητα «των συνόρων του εγκλήματος», αλλά και εκείνων της «διαφθοράς». Τα σύνορα των εθνικών χωρών έγιναν πιο πορώδη και διαπερατά κάτω από την επιθετική ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, των μεταρρυθμίσεων, των ιδιωτικοποιήσεων, της απελευθέρωσης των τιμών και του περιορισμού των κοινωνικών παροχών (Early 1998).

Οι κρατικοί όμως φορείς δεν ήταν τελικά έτοιμοι για κάτι τέτοιο, είτε θεσμικά, είτε νομικά και η σαφής καθυστέρηση που παρουσιάζει ο κρατικός τομέας, ιδιαίτερα στις μορφές οργάνωσης του καθώς και της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, ως προς το παγκόσμια οργανωμένο έγκλημα, οδήγησε σε φαινόμενα ασυδοσίας οργανωμένων ομάδων που κατάφεραν να λυμαίνονται χωρίς έλεγχο ολόκληρες περιοχές και τομείς οικονομικών δραστηριοτήτων. Το ίδιο παρατηρείται, εξάλλου και όσον αφορά τη διαφθορά στα εθνικά συστήματα δικαιοσύνης (Moore and Fields 1996).

Το φαινόμενο της διαφθοράς έχει ενδυναμωθεί από την παγκοσμιοποίηση κυρίως λόγω του εύκολου τρόπου με τον οποίο μπορεί να μετακινηθεί το κεφάλαιο στις μέρες μας και την ύπαρξη offshore εταιριών που πρακτικά δεν μπορεί να ελεγχθεί ποιος βρίσκεται πίσω από αυτές. Η μετακίνηση των κεφαλαίων αυτών γίνεται χωρίς φυσικά να επηρεάζεται από το νομικό καθεστώς που επικρατεί σε κάθε χώρα. Έτσι εμφανίζονται όλο και πιο συχνά διαδικασίες που θυμίζουν εκείνες της «πρωταρχικής συσσώρευσης»¹¹ όπως τις περιέγραψε ο Κ. Μαρξ στον πρώτο τόμο του Κεφαλαίου. Διαδικασίες

---

¹⁰ Ο Ψυχρός Πόλεμος ήταν ο γεωπολιτικός, ιδεολογικός και οικονομικός αγώνας μεταξύ των δυο υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Κράτησε από το 1947, μέχρι την πτώση του τείχους του Βερολίνου στις 11 Νοεμβρίου 1989 και λίγο αργότερα την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στα άλλα κράτη επιρροής της ΕΣΣΔ.

¹¹ Το κράτος πάντα προς το συμφέρον των καπιταλιστών για τη διατήρηση της απαραίτητης εργατικής δύναμης, εκπλήρωνε γενικά κοινωνικά καθήκοντα και υπηρεσίες «πρόνοιας» πέρα από την παρέμβαση στην οικονομία, πρώτα από όλα στην αγορά της εργατικής δύναμης.

συσσώρευσης αγαθών και υλικών απολαβών για την εξυπηρέτηση συμφερόντων τρίτων που δεν ανταποκρίνονται στα συμφέροντα του εθνικού χώρου, του θεσμικού συστήματος και της χώρας που υπηρετούν τα πρόσωπα που διαφθείρονται κατά κανόνα με τη μορφή «λαδώματος».

Η μετακίνηση των κεφαλαίων αυτών σκοπό συνήθως έχει τη διαφθορά των θεσμών (πολιτικών και δημοσίων υπαλλήλων) και την υπερπήδηση των κανόνων που επιβάλλονται από τα ισχύοντα νομικά πλαίσια των χωρών στις οποίες κατευθύνονται αυτά τα κεφάλαια. Πολλά παράδοξα παρουσιάζονται σε χώρες της Ευρώπης, όπως π.χ. στη Γαλλία όπου απαγορεύτηκε μεν η χρησιμοποίηση μέσων διαφθοράς στο εσωτερικό, αλλά ταυτόχρονα επιτράπηκαν αυτά εφόσον χρησιμοποιούνταν για την κατάληψη ξένων αγορών. Η διαφοροποίηση αυτή συνοδεύτηκε με την ανάλογη ηθική και οικονομική επιχειρηματολογία. Με άλλα λόγια, η εσωτερική ηθική δεν έπρεπε να αποτελέσει εμπόδιο για την επικράτηση στη διεθνή αγορά. Και αντίστροφα, η μάχη για την κατάκτηση με όλα τα μέσα ξένων εθνικών αγορών, δεν επιτρεπόταν να υπονομεύσει τους γενικά αποδεκτούς κανόνες λειτουργίας του καπιταλισμού σε μια χώρα όπως η Γαλλία.

Πολλοί διεθνείς οργανισμοί προσπαθούν μαζί με τις Η.Π.Α να απαγορέψουν σε παγκόσμιο επίπεδο την καταβολή δωροδοκιών ιδίως σε χώρες του τρίτου κόσμου (ICA 2002). Η αντίληψη αυτή συνάδει με το βαθύ θρησκευτικό και ηθικό αίσθημα της αμερικάνικης κοινωνίας. Σήμερα, αυτή η αντίληψη έχει επεκταθεί και σε άλλες χώρες και έχει ενταχθεί σε ένα διεθνή αγώνα κατά της διαφθοράς. Τα κίνητρά τους όμως δεν απευθύνονται τόσο στη μείωση της διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά στον κίνδυνο που διατρέχουν οι μελλοντικές αναλήψεις έργων σε αυτές τις χώρες. Ο Τάνζι (1998) κάνει γνωστό ότι οι αμερικανοί σχεδιαστές πολιτικής έχουν υποστηρίξει ότι οι αμερικανοί εξαγωγείς έχουν χάσει στο εξωτερικό στις ξένες διαπραγματεύσεις, επειδή δεν επιτρέπεται από το νόμο να πληρώσουν δωροδοκίες στους ξένους ανώτερους υπάλληλους. Για τις αμερικανικές επιχειρήσεις, η πληρωμή των δωροδοκιών στους ξένους ανώτερους υπαλλήλους είναι μια εγκληματική

πράξη και φυσικά, οι δωροδοκίες που πληρώνονται δεν μπορούν να αφαιρεθούν ως δαπάνες για φορολογικούς λόγους.¹² Αυτό δεν έχει συμβεί σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, αν και πρόσφατα, κάτω από την εγγυοδοσία του ΟΟΣΑ, η κατάσταση έχει αρχίσει να αλλάζει. Σε διάφορες άλλες χώρες, όταν κάποιες επιχειρήσεις δωροδοκούν έναν ξένο ανώτερο υπάλληλο δεν είναι παράνομο και οι δωροδοκίες που πληρώνονται μπορούν να θεωρηθούν αφαιρέσιμο επιχειρησιακό κόστος.

Σύμφωνα με τον Ν. Παρασκευόπουλο, το κεφάλαιο, το οποίο στην εποχή της παγκοσμιοποίησης κινείται σε υπερεθνικό επίπεδο, αντιμετωπίζει τη διαφθορά που είναι «απαιτητέα» σαν ένα έξοδο που δεν του είναι απαραίτητο. Την αντιλαμβάνεται δε, σε ένα βαθμό, ως (εθνικό) συνιοριακό εμπόδιο στην επέκταση του.¹³

Η γενική θέση είναι ότι η παγκοσμιοποίηση θέτει νέους όρους στην κίνηση του κεφαλαίου. Πρώτα απ' όλα την τάση ενοποίησης των κανόνων δράσης του, τη μείωση των «θεσμικών» του εξόδων ενώ ταυτόχρονα, κάθε μερίδα του διεκδικεί το δικαίωμα καταστράτηγησης των κανόνων.

Στα πλαίσια αυτής της λογικής, ο Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) έχει δημιουργήσει μια ειδική μονάδα εναντίον της διαφθοράς (www.OECD.org/daf/noncorruption/instruments.htm). Μέσω αυτής, προωθεί το παλιό αίτημα των ΗΠΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας και της διαφθοράς «στις εξωτερικές σχέσεις» (βασικά στο εξωτερικό εμπόριο και τις επενδύσεις). Η προώθηση αυτή στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε μοντέλα που δημιούργησαν οι Αρχές των ΗΠΑ (ICA 2002:81.) και προβλέπει διεθνή μέτρα αλλά και εθνικά, για όσους κινούνται στον συγκεκριμένο χώρο ενός τρίτου εθνικού κράτους (OECD 1996).

---

¹² Δείτε, παραδείγματος χάριν, τις παρατηρήσεις από τον τότε γραμματέα του εμπορίου, Michael Kantor, στο Ντιτρόιτ Economic club (25 Ιουλίου ..1996) στην οποία δήλωσε ότι το 1994 οι αμερικανικές επιχειρήσεις είχαν χάσει διεθνείς συμβάσεις αξίας \$45 δισεκατομμυρίων λόγω των δωροδοκιών που πληρώνονται από τους ξένους αναδόχους στους ανώτερους υπαλλήλους από τις ξένες χώρες. Βλέπε επίσης Hines, Jr. (1995).

¹³ Παρασκευόπουλος, Ν. (2003) «Διαφθορά: Διεθνείς και εθνικές διαστάσεις», Ελευθεροτυπία 10/2003 2003

Παρατηρούμε δηλαδή ότι ο δυτικός κόσμος δίνει την εικόνα ότι η διαφθορά εντοπίζεται αποκλειστικά στο ζήτημα της δωροδοκίας, στο πεδίο των επενδύσεων και στους τρίτους εθνικά «ξένους» χώρους. Δηλαδή εστιάζεται η προσοχή περισσότερο στους δωροδοκούμενους παρά στους δωροδότες (Williams and Beare 1999:16). Έτσι το πρόβλημα της διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο αναδεικνύεται σε πρόβλημα των υποανάπτυκτων χωρών αφήνοντας τους επενδυτές χωρίς να τους καταλογίζονται ευθύνες.

Οι δυνάμεις αυτές εκφραζόμενες μέσω της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank 1997a, 1997b, 1997c) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (I.M.F.) προωθούν τον αγώνα εναντίον της διαφθοράς που ορίζεται με τον προαναφερθέντα στενό τρόπο, τόσο στο όνομα της ισότητας όλων στα πλαίσια του παγκόσμιου εμπορίου, όσο και στο όνομα της «παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας» (Gray and Kaufmann 1998). Από αυτή τη σκοπιά, «τελικά η διαφθορά καταπολεμείται επειδή, πολύ απλά, είναι αρνητική για τις business» (Almond and Syfert 1997).

1.3 Διαφθορά στις χώρες των Βαλκανίων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε έκθεσή της που αναφέρεται σε φαινόμενα διαφθοράς που συμβαίνουν και επικρατούν στις χώρες της περιοχής των Βαλκανίων, η οποία είδε το φως της δημοσιότητας, πέρα από τα υψηλά ποσοστά διαφθοράς και στρεβλώσεων, κάνει λόγο και για υπονόμευση της ανάπτυξης των οικονομιών των χωρών αυτών κυρίως εξαιτίας του εύρους αυτών.¹⁴

Η έκθεση αναφέρει: «Σύμφωνα με αξιολογήσεις από επίσημες και ανεπίσημες πηγές, αρκετές από τις χώρες της περιοχής συγκαταλέγονται μεταξύ των πιο διεφθαρμένων στον κόσμο».

Δεν είναι παράξενο συνεπώς που όπως περιγράφεται στη συγκεκριμένη έκθεση, οι κυβερνήσεις των χωρών της Αλβανίας, της Βοσνίας, της Κροατίας, της Π.Γ.Δ.Μ., της Σερβίας, του Μαυροβουνίου και της σερβικής επαρχίας του Κοσσυφοπεδίου στερούνται φορολογικών εσόδων και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. «Για να αντιμετωπιστεί η διαφθορά χρειάζονται ακλόνητες δημόσιες δεσμεύσεις και καθοδήγηση, σαφείς κανόνες περί προμηθειών του δημοσίου και συνεπή προγράμματα καταπολέμησης της διαφθοράς που να περιλαμβάνουν την ενίσχυση των δυνατοτήτων της διοίκησης και του δικαστικού σώματος», αναφέρει η έκθεση.

Σαν αποτέλεσμα, όπως είναι και φανερό, η διαφθορά έχει περιορίσει σε μεγάλο βαθμό τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Παράλληλα η διαδικασία ιδιωτικοποίησης των κρατικών επιχειρήσεων έχει επιβραδυνθεί, καθώς οι εταιρίες ή οι συνεργασίες εταιριών που έχουν την δυνατότητα να επενδύσουν τα ανάλογα ποσά, τείνουν να αποφεύγουν περιοχές και χώρες όπου οι επενδύσεις τους εμπεριέχουν μεγάλα ποσοστά ρίσκου. Τα επίπεδα της διαφθοράς είναι τόσο υψηλά και το φαινόμενο της διαφθοράς υπάρχει σε τόσους πολλούς τομείς, που οι σχέσεις με το οργανωμένο έγκλημα έχουν επιτρέψει την

---

¹⁴ Business File Newsletter, Ελλάδα και Νοτιοανατολική Ευρώπη, Τεύχος 33^ο- Φεβρουάριος 2003. σελ.1-2

εξάπλωση του λαθρεμπορίου και του trafficking από τα Βαλκάνια σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παρά τις πιέσεις που δέχονται, ειδικά οι χώρες της δυτικής βαλκανικής χερσονήσου, για άμεση επίσπευση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων σαν μόνο δρόμο για την πραγματική και ουσιαστική ανάπτυξη, τα πράγματα δεν φαίνεται προς το παρόν να βελτιώνονται με γρήγορους ρυθμούς. Το γεγονός αυτό οδηγεί τη διεθνή κοινότητα στη μείωση των οικονομικών ενισχύσεων που δίνονται σαν βοήθεια σε αυτές τις περιοχές. Παρόλο που η Ε.Ε. έχει ήδη προσφέρει 1,2 δισ. ευρώ από το σύνολο των 3,4 δισ. ευρώ της οικονομικής βοήθειας που παραχωρήθηκε στην περιοχή, εντούτοις το γεγονός αυτό δεν δηλώνει και την συνέχιση αυτών των επιχορηγήσεων επ' άπειρο χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα.

Με δεδομένη την ήδη μεγάλη σε ποσοστό ανοικοδόμηση της περιοχής από την βοήθεια που έχει ήδη προσφερθεί, είναι επίσης λογικό ότι θα υπάρξει μια στροφή στον εξωτερικό δανεισμό, ώστε να συνεχιστεί ο ρυθμός ανάπτυξης που είχαν αυτές οι χώρες τα προηγούμενα έτη.

Το 2001, οι ροές ξένων επενδύσεων προς τα δυτικά Βαλκάνια αυξήθηκαν σημαντικά, φθάνοντας τα 25 δισ. ευρώ, ποσό που ισοδυναμεί με το 5% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της περιοχής, ενώ τα μεγαλύτερα ποσά κατέληξαν στην Κροατία και την Π.Γ.Δ.Μ.. Σύμφωνα με τις προβλέψεις, οι ξένες επενδύσεις αναμενόταν το 2002 να παραμείνουν σε παρόμοια επίπεδα, αν και προβλεπόταν να σημειώσουν πτώση στην περίπτωση της Π.Γ.Δ.Μ., ως συνέπεια της συνεχιζόμενης έντασης μεταξύ των εθνοτήτων.

Όπως υποστηρίζεται στην έκθεση, το μεγαλύτερο ποσοστό των χρηματικών εισροών προερχόταν από τις ιδιωτικοποιήσεις, ενώ ήταν αισθητή η απουσία επενδύσεων με σκοπό τη δημιουργία νέων βιομηχανικών μονάδων. Όσον αφορά το τραπεζικό τομέα, οι μεταρρυθμίσεις έχουν προχωρήσει κυρίως μέσω των ιδιωτικοποιήσεων. Παράλληλα, η απελευθέρωση του εμπορίου έχει προσφέρει τη δυνατότητα σε μικρού και μεσαίου μεγέθους ιδιωτικές επιχειρήσεις, να χρησιμοποιούν τα προνόμια που προκύπτουν από την ύπαρξη

ενός περιφερειακού δικτύου συμφωνιών με όρους ελεύθερου εμπορίου, το οποίο διαρκώς διευρύνεται και αναπτύσσεται.¹⁵

Όμως η έκθεση προειδοποιεί: «Οι εξελίξεις αυτές, όσον αφορά την απελευθέρωση του εμπορίου στο σύνολο των χωρών της δυτικής βαλκανικής χερσονήσου, θα καταστήσουν απαραίτητη, είτε την ωρίμανση του δημοσιονομικού συστήματος ιδίως τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και την ενίσχυση των έμμεσων πηγών φορολόγησης, είτε τον καθορισμό προτεραιότητας στόχων, όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες προκειμένου να αναπληρωθούν τα χαμένα έσοδα».

Όπως αναφέρει τέλος η συγκεκριμένη έκθεση, είναι αναμφισβήτητη πραγματικότητα ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην περιοχή απέχουν σημαντικά από το θετικό επίπεδο και υπάρχει ακόμα πολύς δρόμος μπροστά. Οι ευθύνες μπορούν εύκολα να καταλογιστούν στις ένοπλες συγκρούσεις της τελευταίας δεκαετίας και στην φιλοσοφία που επικρατεί στους λαούς της περιοχής μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού. «Η παράδοση αυτή χαρακτηριζόταν από κακή διαχείριση του δημόσιου τομέα, αδιαφανείς διαδικασίες κατάρτισης του προϋπολογισμού, σημαντικές επιδοτήσεις τιμών, νομισματοποίηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών και χρεών».

---

¹⁵ H.-E. Sung, Democracy and Political Corruption: A Cross-national Comparison, Crime, Law and Social Change, Vol. 41, 2004, σ. 179 επ., Transparency International, Global Corruption Report 2004, Pluto Press, London-Sterling, VA.

2. Το φαινόμενο της διαφθοράς

Το φαινόμενο της διαφθοράς ενώ είναι καταγεγραμμένο σε βάθος χρόνου στην ανθρώπινη ιστορία, εντούτοις γίνεται περισσότερο αισθητή η παρουσία του, παρά οι απτές αποδείξεις συγκεκριμένων περιστατικών. Με τον όρο διαφθορά, εννοούμε τις παράνομες ή τις παράτυπες εκείνες δραστηριότητες που μειώνουν έστω και σε κάποιο βαθμό την οικονομική αποτελεσματικότητα των κυβερνήσεων, είτε με την αλλοίωση των διαδικασιών που θεσπίζονται από το νομικό πλαίσιο και γίνεται αισθητή μέσω της αποθάρρυνσης των επενδύσεων, την ανισοκατανομή του εισοδήματος, του περιορισμού της οικονομικής ανάπτυξης, του αποπροσανατολισμού των κρατικών εξόδων, είτε με πλήθος άλλων τρόπων που παρατίθενται παρακάτω.

Όπως προαναφέραμε δημοφιλέστερος και απλούστερος ορισμός της διαφθοράς είναι ότι διαφθορά είναι η κατάχρηση της δημόσιας εξουσίας για το ιδιωτικό όφελος. Αυτός είναι ο ορισμός που χρησιμοποιείται από την Παγκόσμια Τράπεζα.¹⁶

Υπάρχουν βέβαια και πράξεις που αγγίζουν τα όρια της διαφθοράς χωρίς να είναι κατά βάση παράνομες. Σύμφωνα με τον Υβ Μενί οι πιο επικίνδυνες από τις σημερινές μορφές της διαφθοράς είναι εκείνες που «δεν έχουν υλική υπόσταση», όπως η θεσμοποίηση των πελατειακών σχέσεων και οι ανεπίσημες συναλλαγές με τη μορφή αμοιβαίων εξυπηρετήσεων και συμβιβασμών. Πρόκειται κατ' αυτόν, για ένα γενικευμένο σύστημα συναλλαγών που ακολουθεί την οδό της νομιμότητας και μέσα στο οποίο η χρηματική συναλλαγή δεν κατέχει αναγκαία την κεντρική θέση. Η διαφθορά δεν είναι κατ' αυτόν «ένα φαινόμενο στο περιθώριο του συστήματος, ζει συμβιωτικά μαζί του, τρέφεται από τις αδυναμίες του, διεισδύει από τις ρωγμές του, βρίσκει ερείσματα στους μηχανισμούς και τις αξίες του ίδιου του συστήματος».¹⁷

Σύμφωνα και με τον Τάνζι όλες οι πράξεις της διαφθοράς δεν οδηγούν στην πληρωμή δωροδοκιών. Παραδείγματος χάριν, ένας δημόσιος υπάλληλος που

---

¹⁶ Δείτε Tanzi (1995a). Για άλλους ορισμούς δείτε Theobald (1990).

υποστηρίζει ότι είναι άρρωστος αλλά πηγαίνει διακοπές, κάνει κακή χρήση της δημόσιας θέσης του για προσωπική χρήση. Κατά συνέπεια, συμμετέχει σε μια πράξη διαφθοράς ακόμα κι αν καμία δωροδοκία δεν πληρώνεται. Ο Πρόεδρος μιας χώρας που έχει κατασκευάσει έναν αερολιμένα στο μικρό χωριό του συμμετέχει επίσης σε μια πράξη της διαφθοράς που δεν περιλαμβάνει την πληρωμή μιας δωροδοκίας.¹⁸

Όλες οι μορφές κυβερνήσεων είναι ευαίσθητες στη διαφθορά και την πολιτική δωροδοκία. Οι μορφές διαφθοράς ποικίλλουν: περιλαμβάνουν τη δωροδοκία, τον εκβιασμό, το νεποτισμό, την υπεξαίρεση χρημάτων, τη δωροληψία και την κατάχρηση.

Η διαφθορά μπορεί να διευκολύνει την εγκληματική επιχειρηματικότητα όπως την εμπορία ναρκωτικών, το ξέπλυμα χρήματος και την παράνομη διακίνηση προϊόντων επιπλέον, δεν περιορίζεται μονάχα σε κυβερνητικούς υπαλλήλους, αλλά επεκτείνεται και σε οργανώσεις που πραγματοποιούν εγκλήματα.

---

¹⁷ Y.Meny, 1997

¹⁸ Είναι δύσκολο να γίνει μια διάκριση μεταξύ μερικών μορφών επιδίωξης μισθώματος και της δωροδοκίας. Δείτε Krueger (1974).

2.1 Αιτίες αύξησης του φαινομένου

Στη διεθνή βιβλιογραφία είναι γενικά αποδεκτό ότι η διαφθορά αποτελεί διεθνές και ταυτόχρονα διαχρονικό φαινόμενο. Οφείλουμε όμως να προσπαθήσουμε να κάνουμε πιο κατανοητό το επίπεδο της διαφθοράς ανά χρονική περίοδο εξηγώντας, το γιατί αυτή αυξάνεται ανά περίοδο και γιατί έχει αναχθεί σε μείζον οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα. Ορισμένοι αναλυτές (όπως ο Barak 2000, Barak 2001) διαιρούν τις ερμηνείες της διαφθοράς σε τρεις κατηγορίες.

Σύμφωνα με την πρώτη κατηγορία, το φαινόμενο της διαφθοράς προέρχεται από τις διαδικασίες που υπάρχουν στις σύγχρονες κοινωνίες και στις αλλαγές που προκαλούν αυτές, στην ίδια την κοινωνία κατά το αρχικό στάδιο της εφαρμογής τους.

Σαν δεύτερη μεγάλη κατηγορία αιτιών για την εμφάνιση και την αύξηση των φαινομένων διαφθοράς και των συναφών στρεβλώσεων είναι η πολυστρωματική διαίρεση της κοινωνίας, γεγονός που δημιουργεί ανισότητες και επηρεάζει την διανομή του εισοδήματος αλλά και των ευκαιριών για κάτι καλύτερο στις ζωές των κοινωνικά ασθενέστερων.

Τέλος, σύμφωνα με μια άλλη τρίτη εξήγηση, είναι οι δυνατότητες που δίνονται σε κάποιους ανθρώπους, λόγω των νομικών ασαφειών αλλά και λόγω της ίδιας της θέσης που κατέχουν στον κρατικό μηχανισμό, με την ανάληψη από αυτούς, μικρού ρίσκου που απορρέει από την ισχύουσα νομοθεσία. Αυτές οι δυνατότητες αυξάνονται σε γενικές γραμμές παράλληλα με τη γενικότερη αύξηση του σημερινού πλούτου.

Σύμφωνα με μια τέταρτη άποψη, (Abed G.T. and S. Gupta (eds), 2002) η διόγκωση των φαινομένων διαφθοράς την τελευταία εικοσαετία, οφείλεται στις διαδικασίες που έχουν ακολουθηθεί για την μετάβαση από τις οικονομίες που ο δημόσιος τομέας ήταν μεγάλος και κάλυπτε αρκετές πλευρές της οικονομίας, σε κοινωνίες όπου αυτός έχει συρρικνωθεί. Αυτό το γεγονός οδήγησε σε αρκετές από τις πιο σοβαρές περιπτώσεις διαφθοράς που έχει γνωρίσει ο

κόσμος. Η συγκεκριμένη άποψη, συνοδεύεται από την πεποίθηση ότι τα φαινόμενα αυτά είναι παροδικά και ιδιαίτερα στη νεοφιλελεύθερη εκδοχή της¹⁹ υποστηρίζει ότι, μόλις η φιλελεύθερη οικονομία υπερισχύσει των δημόσιων επιχειρήσεων θα συνδυαστεί όχι μόνο με την επαρκή διαφάνεια, αλλά και με μια νέα δομή συμφερόντων που θα αναπτυχθούν . Η δομή αυτή θα αποτελέσει τελικά και το υπόβαθρο για τη μείωση τη διαφθοράς.²⁰

Υπάρχει βέβαια και η αντίθετη πέμπτη άποψη, σύμφωνα με την οποία, αυτά τα φαινόμενα είναι πιο μόνιμα, διότι συνδέονται με τις γενικότερες διαδικασίες των καπιταλιστικών αγορών. Σύμφωνα με αυτή την παραλλαγή ερμηνείας της διαφθοράς, οι αποκρατικοποιήσεις δεν θα περιορίσουν τη διαφθορά, αλλά απλώς θα τροποποιήσουν ορισμένες σχέσεις και δομές που την προκαλούν. Δηλαδή, θα την παράγουν με νέες μορφές σε νέα σημεία του «ορίζοντα». Αντί δηλαδή, η διαφθορά να συγκεντρώνεται εντός του δημόσιου χώρου, θα κινείται πιο έντονα ανάμεσα στον δημόσιο χώρο και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Με άλλα λόγια, οι σημερινές αποκρατικοποιήσεις μπορεί να λήξουν κάποια στιγμή, αλλά δεν θα λήξει η σχέση διαφθοράς ανάμεσα στους δημόσιους και τους ιδιωτικούς φορείς.

Μια έκτη θεώρηση υποστηρίζει ότι, η αύξηση της διαφθοράς μπορεί να αποτελεί ένα ειδικό θεσμικό πρόβλημα, δηλαδή, ότι αυτό που απαιτείται δεν είναι η περισσότερη αγορά, αλλά η αύξηση των μη κρατικών θεσμών που θα ελέγχουν τη διαφθορά. Η θέση αυτή, σε ένα βαθμό, δείχνει να είναι ορθή, αλλά θεμελιώνεται στο ίδιο βασικό μεθοδολογικό λάθος όπως και η τέταρτη άποψη. Αντιμετωπίζει, δηλαδή, τη διαφθορά αποκλειστικά σαν ένα κρατικό φαινόμενο και μόνο. Στη θεωρία μπορεί οι ανεξάρτητοι θεσμοί και δομές, όταν ελέγχουν το κράτος, να περιορίζουν τη διαφθορά. Ουσιαστικά όμως, όλο και περισσότερο μπορεί να γίνουν και οι ίδιοι αυτοί οι θεσμοί φορείς και παραγωγοί διαφθοράς.

---

¹⁹ Δεν είναι τυχαίο ότι οι νεοφιλελεύθεροι πιστεύουν ότι η διαφθορά δεν είναι τόσο έγκλημα ενάντια στην κοινωνία, όσο δείγμα της ύπαρξης ενός ποιοτικά ανεπαρκούς κράτους και της έλλειψης ανταγωνιστικότητας μιας εθνικής οικονομίας (Williams and Beare 1999:134).

²⁰ World Bank (1997b)

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε ότι ακόμα πιο έντονα αρνητικές επιπτώσεις θα έχει η όποια αύξηση της θεσμικής «νομοθετικής και διοικητικής αυστηρότητας» έναντι της διαφθοράς σε χώρες όπως η Ελλάδα. Η αύξηση των ποινών για τέτοιου είδους παραβιάσεις κατά κανόνα αυξάνει απλά τα «ανταποδοτικά τέλη».²¹ Με άλλα λόγια, μεγαλώνει το αντίτιμο που πρέπει να δοθεί από τη μία πλευρά προκειμένου να διαφθαρεί η άλλη.

Μια έβδομη εκδοχή για τις αιτίες που εντείνουν τη συζήτηση για τη διαφθορά ερμηνεύει αυτό το φαινόμενο όχι βάσει της επέκτασης της διαφθοράς, αλλά υποστηρίζοντας ότι με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού ήρθαν στην επιφάνεια της δημόσιας συζήτησης τα «υπόγεια» προβλήματα του συστήματος, όπως το πολιτικό σκάνδαλο, η διαφθορά και η παραοικονομία. Παραπλήσια άποψη εκφράζεται και από όσους θεωρούν ότι δεν αυξήθηκαν τόσο τα πραγματικά προβλήματα διαφθοράς, όσο η δύναμη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης που «παίζουν» με τέτοιου είδους προβλήματα. Σύμφωνα με αυτή την αιτιολόγηση, αυτό συμβαίνει προκειμένου τα Μ.Μ.Ε να αποκτήσουν μεγαλύτερη πειστικότητα στην κοινή γνώμη αλλά και να μπορέσουν να ελέγξουν σε μεγαλύτερο βαθμό το «πολιτικό γίγνεσθαι» και τους πολιτικούς. Η σκανδαλολογία, σύμφωνα με αυτή την άποψη, αποσκοπεί περισσότερο στον έλεγχο της πολιτικής ή των οικονομικών ανταγωνιστών.

Πιστεύεται, ότι η επιχείρηση «καθαρά χέρια»²² στην Ιταλία, πέρα από τις προθέσεις των πρωταγωνιστών της, επέφερε ανακατατάξεις στις άρχουσες τάξεις της γειτονικής χώρας.²³ Η επιχειρηματική τους μερίδα ξαναπέκτησε τον έλεγχο επί της πολιτικής εκπροσώπησης της. Η τελευταία «τιμωρήθηκε» επειδή προσπάθησε όχι απλώς να αυτονομηθεί σχετικά περισσότερο από ό,τι επέτρεπε το κεφάλαιο κατά την εκπροσώπηση του, αλλά και διότι απαιτούσε όλο και μεγαλύτερη άμεση συμμετοχή στα επιχειρηματικά κέρδη. Συμμετοχή

---

²¹ Tanzi V, (1998)

²² Η επιχείρηση «Καθαρά Χέρια» (Mani Pulite) ήταν μία προσπάθεια των ιταλικών αρχών να ξεσκεπάσουν σκάνδαλα πολιτικής διαφθοράς, μετά την υπόθεση του Banco Ambrosiano, το 1982, η οποία ενέπλεκε τη Μαφία, το Βατικανό, επιχειρηματίες και πολιτικούς. Η επιχείρηση είχε ως αποτέλεσμα την αυτοκτονία πολιτικών, δικαστικών και επιχειρηματιών αλλά και την εξαφάνιση πολλών κομμάτων εκείνης της εποχής.

²³ Παπασπύρου Σπ., «Όψεις της διαφθοράς στην Ελλάδα», Τεύχος Νο 4

που από τη στιγμή που δεν γινόταν πλέον αποδεκτή από τον πυρήνα της αστικής τάξης, τους καπιταλιστές, προβλήθηκε σαν διαφθορά.

Τέλος είναι γενικά πιστευτό από ομάδες αναλυτών, το γεγονός ότι η εδραίωση και η γιγάντωση του φαινομένου της διαφθοράς οφείλεται σε ένα μεγάλο βαθμό στην πραγματικότητα που ορίζει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Και αυτό κυρίως λόγω του ότι «η σκοτεινή πλευρά της, εισάγει διασυνοριακή διαφθορά, η οποία συνδέεται με το οργανωμένο έγκλημα, όπως είναι το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και η πορνεία» (Mittelman 2000: 218).

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι το φαινόμενο της διαφθοράς γιγαντώθηκε από πληθώρα παραμέτρων και βρήκε γόνιμο έδαφος σε όλα τα πολιτικά και οικονομικά καθεστώτα, άσχετα με τη χρονική στιγμή που αναφερόμαστε. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το διαδίκτυο έχει κάνει πιο πολύ γνωστό στο ευρύ κοινό την ύπαρξη τέτοιων φαινομένων.

2.2 Αναγκαίες συνθήκες για την ύπαρξη της διαφθοράς

Σύμφωνα με τον Τρύφωνα Κολλίντζα η ύπαρξη του φαινομένου της διαφθοράς απαιτεί την ύπαρξη πολλών παραγόντων. Σε γενικές γραμμές θα πρέπει να υπάρχουν αφενός παράγοντες που να δημιουργούν την ανάγκη σε μία ομάδα πληθυσμού να επιζητά τη διαφθορά και αφετέρου παράγοντες που να ευνοούν το έδαφος στο οποίο μέλη του δημοσίου να βρίσκουν την ευκαιρία ώστε να μετέχουν σε πράξεις διαφθοράς²⁴.

Είναι γεγονός ότι η επιθυμία για συμμετοχή σε πράξεις διαφθοράς προϋποθέτει αφενός χαλαρή ηθική εκ μέρους του δημόσιου λειτουργού και αφετέρου την έντονη επιθυμία εκείνου για γρήγορο πλουτισμό ή άλλες μικρότερες απολαβές που απλά συμπληρώνουν το πενιχρό μισθό του.

Η αποδοχή του φαινομένου της διαφθοράς εκ μέρους του κοινωνικού συνόλου δεν είναι ίδια από χώρα σε χώρα. Στην πραγματικότητα διαφέρει ακόμα και σε ατομικό επίπεδο ανάμεσα δηλαδή ακόμα και στα άτομα που αποτελούν μία κοινωνία. Για παράδειγμα, αυτό το χαρακτηριστικό ιδίωμα εξηγεί σε μεγάλο βαθμό το χαμηλό επίπεδο διαφθοράς σε κάποιες χώρες και το υψηλότερο σε κάποιες άλλες. Τα αισθήματα ενοχής για παραβατικές συμπεριφορές αλλά και ο φόβος για υψηλές ποινές σε περίπτωση αποκάλυψης τέτοιων πράξεων μαζί με μία ανεπτυγμένη αίσθηση πολιτικής ευθύνης, λειτουργούν ως αποτελεσματικός φραγμός, στην εκδήλωση της διαφθοράς για αρκετούς από τους δημόσιους λειτουργούς.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι η κοινωνία στο σύνολο της εκφράζει μια έντονη ηθική αποστροφή στο φαινόμενο της διαφθοράς, έτσι το κόστος ακόμη και μίας μικρής παράβασης που θα εντοπισθεί μπορεί να είναι αρκετά σημαντικό, τόσο που να λειτουργεί επίσης ως αποτελεσματικός ανασχετικός παράγοντας.²⁵

---

²⁴ Το ΒΗΜΑ, 23/03/1997, Σελ.: D05 Κωδικός άρθρου: B12421D051

²⁵ Banfield E. (1975): "Corruption as a feature of government organizations" *Journal of Law and economics*, pp- 587-605

Αντίθετα στη χώρα μας δεν φαίνεται να υπάρχει έντονη ηθική αποστροφή στη διαφθορά, όπως φαίνεται από τις πολλές περιπτώσεις καταδικασμένων ατόμων που επανέρχονται σε υψηλές ιδιωτικές ή και δημόσιες θέσεις. Τώρα ακόμα κι αν κάποιος ήθελε να διαφθαρεί και να κερδίσει από αυτό, μπορεί να μην είχε τις κατάλληλες ευκαιρίες.

Προκειμένου η διαφθορά να είναι εφικτή, πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένες συνθήκες:

Πρώτα απ' όλα ο δημόσιος λειτουργός πρέπει να έχει τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίσει εάν θα εγκρίνει την παροχή κάποιου αγαθού σε κάποιον και σε πιο βαθμό. Για παράδειγμα, τα δικαστήρια μπορεί να αντιμετωπίζουν πολύ αυστηρούς κανόνες απονομής τιμωρίας - όπως αυτούς που εφαρμόστηκαν στις ΗΠΑ προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα με τους ελαστικούς δικαστές - που δεν επιτρέπουν καμία ελευθερία όσον αφορά την επιβολή της ποινής. Εκτός αυτού, η απασχόληση στον δημόσιο τομέα θα μπορούσε να κριθεί από ένα αξιοκρατικό σύστημα εξετάσεων όπως αυτό των Πανελλήνιων Γενικών Εξετάσεων. Και στις δύο περιπτώσεις δεν υπάρχει κίνητρο δωροδοκίας από την στιγμή που το αποτέλεσμα δεν μπορεί να επηρεασθεί από υπαλληλική διαμεσολάβηση.

Ένα άλλο απαραίτητο στοιχείο είναι ο πλημμελής έλεγχος του δημοσίου υπαλλήλου από τον προϊστάμενο του ή από οποιοδήποτε άλλο αρμόδιο παράγοντα ελέγχου. Σε μια άλλη περίπτωση θα μπορούσε ο δημόσιος υπάλληλος να ελέγχεται κανονικά αλλά οι παράνομες ενέργειες του να μένουν ατιμώρητες λόγω της ύπαρξης διαφθοράς στο πεδίο εφαρμογής του νόμου. Η πρώτη περίπτωση κυριαρχεί περισσότερο στις χώρες του δυτικού κόσμου, ενώ η δεύτερη σε χώρες του τρίτου κόσμου. Στη χώρα μας οι δύο περιπτώσεις εμφανίζονται με την ίδια περίπου συχνότητα, όπου τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί πολλά κρούσματα παραποίησης των αποφάσεων των δικαστηρίων.

Μία ακόμα βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη φαινομένων στρεβλώσεων εκ μέρους δημοσίων λειτουργών είναι η δυνατότητα αυτών, χειρισμού

υποθέσεων μονοπωλίων, είτε γιατί αυτός είναι ο εκπρόσωπος του μοναδικού φορέα παροχής, είτε γιατί ανήκει σε μία επιτροπή μαζί με άλλους δημόσιους λειτουργούς για το σκοπό αυτό. Αν υπάρχει ωστόσο ανεπτυγμένη μία εναλλακτική πρόταση για παροχή αυτής της υπηρεσίας από τον ιδιωτικό τομέα η τιμή στην οποία αυτή θα χορηγείτο δεν θα περιείχε το επιπλέον κόστος της διαφθοράς - δωροδοκίας.²⁶

Σαν συμπέρασμα, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τα φαινόμενα της διαφθοράς και οι στρεβλωτικές πράξεις ορισμένων δημοσίων υπαλλήλων, για να υφίστανται, θα πρέπει να είναι επικερδείς και να μην κρίνονται ηθικά επιλήψιμες σε σχέση με το ρίσκο που αναλαμβάνει ο υπάλληλος, δηλαδή, σε σχέση με τις ποινές που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία. Ο δημόσιος υπάλληλος που παρέχει το αγαθό κατόπιν πληρωμής από τον εντολέα του, θα πρέπει να έχει ελευθερία κινήσεων και διακριτική ευχέρεια όσον αφορά την παροχή του συγκεκριμένου αγαθού. Πρέπει επίσης, να έχει και το μονοπώλιο για την παροχή του συγκεκριμένου αγαθού. Οι περισσότεροι δημόσιοι λειτουργοί φροντίζουν, είτε να προστατεύονται από την έλλειψη μηχανισμών παρακολούθησης, είτε να διαφθείρουν και αυτούς τους μηχανισμούς, φροντίζοντας να απολαμβάνουν ένα καθεστώς προστασίας.

---

²⁶ Becker, G. and Stigler, G. (1974): "Law enforcement, malfeasance and the compensation of enforcers", *Journal of Legal Studies*, pp. 1-19

2.3 Το επίπεδο της διαφθοράς και ο ρόλος των μονοπωλιακών δομών

Σε ένα μεγάλο κομμάτι της διεθνούς αλλά και της ελληνικής βιβλιογραφίας, γίνεται μια εκτενής αναφορά στο ρόλο που διαδραματίζουν οι μονοπωλιακές δομές της οικονομίας μιας χώρας, στην ανάπτυξη και την γιγάντωση των φαινόμενων διαφθοράς και των συναφών στρεβλώσεων γενικότερα.

Όσον αφορά την αποδοχή αυτών των φαινομένων που σχετίζονται με τη διαφθορά υπάρχουν και πρέπει να τονιστεί, μεγάλες διαφορές, σχετικά με το βαθμό αποδοχής τους από την εκάστοτε εθνική κοινωνία. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε κοινωνικούς κυρίως λόγους, και στο κατά πόσο είναι ηθικά αποδεκτό από μια κοινωνία το φαινόμενο της διαφθοράς, το παραπάνω μπορεί να αιτιολογήσει και τη συχνότητα εμφάνισης τέτοιων φαινομένων σε μία χώρα. Για παράδειγμα, την εμφάνιση της διαφθοράς στην χώρα μας, σε αντιδιαστολή με την εμφάνιση φαινομένων διαφθοράς στις σκανδιναβικές χώρες.

Σε σχέση με τις μονοπωλιακές δομές, μπορούμε να πούμε ότι σε γενικές γραμμές μία εθνική κυβέρνηση μπορεί να παρέχει στους πολίτες της προϊόντα στα οποία εκείνη έχει τα αποκλειστικά δικαιώματα με δύο τρόπους. Ο πρώτος αφορά προϊόντα που παρέχονται από πέραν της μίας δημόσιας υπηρεσίας ή της μίας επιτροπής ή του ενός υπαλλήλου. Για παράδειγμα τα τραπεζικά δάνεια όταν αποκλειστικός πάροχος είναι το δημόσιο. Για να δανειοδοτηθεί κάποιος μπορεί να καταφύγει σε πέραν της μιας δημόσιας τράπεζας και να πάρει το επιθυμητό για αυτόν δάνειο σύμφωνα με τις υπάρχουσες διαδικασίες.

Ένα δεύτερο παράδειγμα μονοπωλιακής δομής είναι η παροχή επιχορήγησης για την κατασκευή φωτοβολταϊκού σταθμού. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει μία διαδικασία και μία επιτροπή που έχει δικαίωμα να εγκρίνει ή να απορρίψει την μελέτη, ώστε τελικά η ιδιωτική επένδυση να πραγματοποιηθεί. Σε αυτή την περίπτωση υποθετικά πάντα, θα ήταν δυνατόν ο ιδιώτης να κατέφευγε στη δωροδοκία, ώστε να εξασφάλιζε ότι τελικά το επιχειρηματικό του σχέδιο θα γινόταν δεκτό.

Με αυτόν τον διαχωρισμό των δύο παραδειγμάτων μπορεί κάποιος να καταλάβει ότι τελικά το δεύτερο παράδειγμα αφήνει πολλά περιθώρια για την ύπαρξη φαινομένων διαφθοράς, εφόσον δεν υπάρχει η δυνατότητα μεταξύ των υπηρεσιών για ύπαρξη ανταγωνισμού, ώστε να γίνει έρευνα αγοράς από τον ενδιαφερόμενο σχετικά με το μικρότερο κόστος μίας επένδυσης. Η έρευνα αυτή μπορεί να περιλαμβάνει ακόμα και την εξεύρεση της μικρότερη μίζας ή την δυνατότητα της εξεύρεσης κάποιου μη διεφθαρμένου που δεν θα απαιτεί και καθόλου επιπλέον χρήματα.

Από την άλλη ακόμα και η είσοδος των ιδιωτών σε τομείς υπηρεσιών που διανέμονται από το κράτος μονοπωλιακά, δεν εξασφαλίζει χαμηλό κόστος για τις υπηρεσίες αυτές. Τρανό παράδειγμα των παραπάνω αποτελεί, η παροχή υπηρεσιών υγείας στη χώρα μας, όπου οι νοσηλευόμενοι πρέπει να αντιμετωπίσουν τον τιμοκατάλογο κάθε χειρουργού που εργάζεται σε δημόσιο νοσοκομείο. Οι χειρουργοί από την πλευρά τους έχουν κάνει ένα καρτέλ όπου ο ασφαλιζόμενος πρέπει να τους δίνει και την ζητούμενη αμοιβή και να διαλέγει σύμφωνα με τις οικονομικές του δυνατότητες. Ναι μεν ο ασφαλιζόμενος έχει την δυνατότητα να καταφύγει στον ιδιωτικό τομέα, αλλά αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερο κόστος ακόμα και από το φακελάκι λόγω των υψηλών τιμών που απαιτούν τα ιδιωτικά νοσοκομεία για τη θεραπεία του.

Σε περιπτώσεις ταυτόχρονης εμπλοκής πολλών υπηρεσιών (τουλάχιστον δύο) στην περάτωση ή στην προκήρυξη ενός έργου ή στην προσφορά ενός μονοπωλιακού προϊόντος από τον κρατικό φορέα, (σε διάφορα θέματα που εξετάζονται μονοπωλιακά από αυτές τις υπηρεσίες), είναι σύνηθες το γεγονός της ύπαρξης καθυστερήσεων που έχουν σαν αποτέλεσμα το υψηλότερο κόστος αυτών των υπηρεσιών ή ακόμα και την ματαίωση του έργου.

Το πρόβλημα συνήθως εστιάζεται, είτε σε κακή επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, είτε σε προσπάθειες καταβολής γρηγορόσημου από κάποιους δημόσιους υπαλλήλους, είτε επίσης γιατί υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων που απορρέει από ένα αδύναμο νομοθετικό πλαίσιο και που οδηγεί τις επιμέρους υπηρεσίες σε μεγιστοποίηση των κερδών τους σε

αντιδιαστολή με τη γενικότερη ωφέλεια που συνήθως προκύπτει.

Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για την ταχύτερη ολοκλήρωση των έργων που πρέπει να αναλάβει η κάθε δημόσια υπηρεσία ξεχωριστά και πολλές φορές απαιτείται η σύσταση κάποιου φορέα που θα έχει την συνολική ευθύνη για την ολοκλήρωση του έργου.

Όπως αναφέρεται και στο περιοδικό του E21(του Κέντρου Ανάπτυξης Ιδεών για την Ελλάδα του 21ου Αιώνα) ένα παράδειγμα τέτοιων πρακτικών μπορεί κανείς να δει σε χώρες όπως η Γαλλία, όπου η δικαιοδοσία του καθορισμού των διοδίων ανήκει στους δήμους στους οποίους διέρχεται ο εθνικός δρόμος. Κάθε δήμος προσπαθεί να μεγιστοποιήσει τα κέρδη του, με αποτέλεσμα το συνολικό κόστος για κάθε οδηγό να είναι υπερβολικά μεγάλο και δυσβάσταχτο. Οι οδηγοί αποφεύγουν να διέρχονται από εκεί με συνέπεια τα έσοδα των δήμων να μειώνονται. Βλέπουμε δηλαδή ότι η έλλειψη συνεργασίας και η ανεξάρτητη κίνηση των επιμέρους παραγόντων που ελέγχουν τα ενδιάμεσα στάδια της παραγωγής δημοσίων αγαθών καταλήγουν να ζημιώνουν ο ένας τον άλλο καθώς επίσης και τους πελάτες τους²⁷.

Επιπρόσθετα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία παροχής των δημοσίων αγαθών δεν είναι και σίγουρο ότι είναι τελικά και αναγκαίοι, μιας και η παροχή δημοσίων αγαθών είναι επικερδής ασχολία. Είναι έτσι λογικό να προσπαθούν όλοι οι ενδιάμεσοι παράγοντες, να διευρύνουν το βαθμό συνεισφοράς τους, αποκομίζοντας με τη σειρά τους οφέλη που μπορεί εύκολα να καταλάβει κάποιος ότι δεν θα είναι και τόσο νόμιμα.²⁸

---

²⁷ http://www.e21.gr/articles_full.asp?ArticleID=193

²⁸ Γ. Σταθάς, «Διαφθορά και ποινική καταστολή», Ποινικό Δίκαιο 1/2000, σ. 57

2.4 Διαφθορά και οικονομική ανάπτυξη

Σύμφωνα με άρθρο του περιοδικού E21 για την διαφθορά, οι κυβερνήσεις κάθε χώρας έχουν σαφέστατα τη δυνατότητα να μεταβάλουν το ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης, λαμβάνοντας κατάλληλα μέτρα. Η κυβέρνηση μπορεί μέσω των έργων υποδομής να οργανώσει ένα μακροχρόνιο πλάνο ανάπτυξης δημιουργώντας έργα πνοής που αδιαμφισβήτητα βοηθούν την οικονομία μίας χώρας και αυξάνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης της . Αν η κυβέρνηση διαλέξει να χρηματοδοτήσει έργα βασικής υποδομής με χαμηλή κοινωνική απόδοση (π.χ. έργα χωρίς τη δυνατότητα δημιουργίας εξωτερικών οικονομιών), τότε ο ρυθμός ανάπτυξης της παραγωγικότητας μπορεί να πέσει κάτω από το προσδοκώμενο επίπεδο του.

Η διαφθορά βάζει σε κίνδυνο τις οικονομικές προοπτικές μίας χώρας με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Κατά τη διαδικασία επιλογής των οικονομικών δραστηριοτήτων, δηλαδή των έργων υποδομής που πρόκειται να επιδοτηθούν ή να χρηματοδοτηθούν, εάν δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι μηχανισμοί ελέγχου ή εάν η απόφαση επαφίεται σε χέρια λίγων υψηλόβαθμων κρατικών λειτουργών που έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν αποφάσεις εν λευκώ, τότε υπάρχει ο κίνδυνος να παρουσιαστούν στρεβλώσεις. Ο κίνδυνος έγκειται στο να προκριθούν έργα τα οποία δίνουν ευκαιρίες για απολαβές από μέρους αυτών που θα εγκρίνουν την κατασκευή τους κι όχι εκείνα που αντιπροσωπεύουν τον παραγωγικότερο και τον καλύτερο τρόπο χρήσης των δημοσίων κεφαλαίων. Συνήθως τα έργα στα οποία ο οικονομικός έλεγχος δεν είναι εύκολος ή παρουσιάζουν μεγάλο περιθώριο κέρδους για τους ανθρώπους που προσδοκούν την κατασκευή τους, προκρίνονται έναντι των υπολοίπων. Αυτό μπορεί να αλλοιώσει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, σπαταλώντας τεράστια ποσά σε έργα που υπερκοστολογούνται και χρησιμεύουν σαν οχήματα προς τον εύκολο πλουτισμό κάποιων που μετέχουν στη σύμβαση. Είτε ως εργολάβοι, είτε ως κέντρα λήψης αποφάσεων, παραμερίζοντας άλλα έργα που προσφέρουν μεν μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, αλλά μικρότερα ή και μηδαμινά κέρδη από τη διαδικασία λήψης της απόφασης για την

υλοποίηση τους.

Οι υψηλόβαθμοι δημόσιοι λειτουργοί έχουν πολλές φορές τη δυνατότητα να επιβάλλουν την εισαγωγή καινούργιων κανονισμών, με πρόσχημα την εύρυθμη λειτουργία του οργανισμού που εκπροσωπούν, με απώτερο όμως σκοπό, τη διατήρηση του προνομίου να απολαμβάνουν ποσά από πράξεις διαφθοράς. Το αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού είναι η υπέρμετρη πολυπλοκότητα των διαδικασιών που σε άλλες χώρες είναι σαφέστατα πιο απλές, όπως η ίδρυση μιας εταιρίας, η εύκολη εισαγωγή προϊόντων από το εξωτερικό κτλ. Η αποθαρρυντική αυτή πολιτική τελικά αποβαίνει σε βάρος της ανάπτυξης και των επενδύσεων που γίνονται σε μία χώρα, ενώ παράλληλα αποδυναμώνουν το δημόσιο με την κακή χρήση των πόρων που ξοδεύονται και αναλώνονται στην εφαρμογή, στον έλεγχο και στην παρακολούθηση ανώφελων πρακτικών και διαδικασιών.

2.5 Διαφθορά και διανομή εισοδήματος

Είναι γεγονός ότι αυτοί που βγαίνουν κερδισμένοι από τις περιπτώσεις διαφθοράς είναι όλοι οι εμπλεκόμενοι σε αυτό το κύκλωμα με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, είτε γιατί αγοράζουν υπηρεσίες σε μικρότερη τιμή από την προβλεπόμενη, είτε γιατί κερδίζουν χρονικά, ενώ άλλοι περιμένουν να εγκριθεί μία αίτηση τους, είτε γιατί αποφεύγουν να πληρώσουν τόσο μεγάλα ποσά που προβλέπει παραδείγματος χάριν το φορολογικό σύστημα της κάθε χώρας.

Οι διεφθαρμένοι δημόσιοι λειτουργοί ωφελούνται και αυτοί δίχως αμφιβολία από την όλη συμμετοχή τους σε τέτοια φαινόμενα στρεβλώσεων εισπράττοντας συνήθως αντίτιμο που είναι ανάλογο με την ωφέλεια του διαφθορέα, δηλαδή εκείνου που δίνει τα χρήματα.²⁹ Δεν είναι παράξενο συνεπώς που πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι κατ' επάγγελμα είναι διεφθαρμένοι, συμπληρώνοντας τα πενιχρά εισοδήματά τους αναλαμβάνοντας το ρίσκο της επιβολής ποινών σε περίπτωση αποκάλυψης. Η εργασία των υπαλλήλων αυτών επικεντρώνεται όχι στην παραγωγικότητα που θα πρέπει να διέπει την εργασία τους, αλλά στον τρόπο με τον οποίο θα αποκομίσουν τα μεγαλύτερα οφέλη.

Αδιαμφισβήτητο γεγονός επίσης είναι ότι το εισόδημα από μίζες δεν μπορεί να εντοπισθεί και να καταγραφεί και κατά συνέπεια να φορολογηθεί, κάτι που σημαίνει για το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο ένα μεγαλύτερο φορολογικό βάρος (άνθρωποι με ίδια πραγματικά εισοδήματα πληρώνουν τελικά διαφορετικό φόρο). Το βάρος αυτό γίνεται έντονα δυσανάλογο όταν η κυβέρνηση επιβάλλει επιπρόσθετη φορολογία για να καλύψει τα κενά των εσόδων που δημιουργεί το φαινόμενο της διαφθοράς. Σαν συνέπεια οι τίμιοι δημόσιοι υπάλληλοι καθώς και οι υπάλληλοι στον ιδιωτικό τομέα βλέπουν τα εισοδήματά τους να μειώνονται.³⁰

Αύξηση της φορολογίας έχουμε επίσης από τις υπερβάσεις στον προϋπολογισμό των δημοσίων έργων που υπερτιμολογούνται με βάση τα ποσά

---

²⁹ Tanzi V. 1998

που καταβάλλονται σαν δωροδοκία για την ανάληψή τους, αλλά και σαν επιπλέον κέρδος που συνήθως αποκομίζεται από αυτά λόγω της απουσίας μηχανισμών ελέγχων.³¹

Στην Ινδονησία, υπάρχει ένας όρος για αυτές τις πληρωμές ("pungli") και σύμφωνα με μια πρόσφατη έκθεση, αυτές οι πληρωμές μπορούν να αυξήσουν τις δαπάνες των επιχειρήσεων για τις μικρές δραστηριότητες κατά τουλάχιστον 20 % των συνολικών λειτουργικών δαπανών (Sjaifudian, το 1997). Αυτό είναι ισοδύναμο με την επιβολή πολύ υψηλών φόρων επί των πωλήσεων σε αυτές τις επιχειρήσεις.

Διαπιστώνουμε ότι η δημοκρατία και ο λαός που στηρίζει ένα κράτος δικαίου είναι τα μεγάλα θύματα της διαφθοράς καθώς οι πολίτες τελικά δεν είναι ίσοι απέναντι στους νόμους, αλλά ισχύει τελικά ο νόμος της ζούγκλας όπου τελικά ο ισχυρός είναι αυτός με τις περισσότερες διασυνδέσεις αλλά και την μεγαλύτερη πρόσβαση σε διεφθαρμένους υπαλλήλους. Οι αγορές στρεβλώνονται και καμία κυβέρνηση δεν μπορεί να απαλλαχθεί από αυτές τις στρεβλώσεις.

Συνέπεια επίσης της διαφθοράς είναι η τοποθέτηση σε καίριες θέσεις και σε θέσεις λήψης αποφάσεων, δημοσίων υπαλλήλων που είναι όχι ικανοί για να σηκώσουν το βάρος της θέσης, αλλά ελεγχόμενοι και επιρρεπείς στο να κάνουν τα στραβά μάτια ή με γνωστή τιμή σε θέματα εξαγοράς. Η πρακτική αυτή τελικά αναγκάζει τους ικανούς και τους τίμιους, είτε να μην προωθούνται σε θέσεις κλειδιά, είτε να αποχωρούν από το δημόσιο γιατί τελικά δεν μπορούν να σταδιοδρομήσουν.

---

³⁰ Tanzi V.1998

³¹ Tanzi V.1998

2.6 Προτάσεις για μεταρρυθμίσεις

Είναι κατανοητό το γεγονός ότι η διαφθορά είναι εντέλει αρκετά επιβλαβής για την ανάπτυξη μιας χώρας από οικονομικής άποψης και επίσης οδηγεί σε στρεβλώσεις και αδικίες όσον αφορά την κατανομή του εισοδήματος. Είναι φανερό ότι η εξάλειψη της διαφθοράς ή τουλάχιστον ο περιορισμός της σε μη μετρήσιμα ποσοστά, θα οδηγούσε σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Και αυτό γιατί η ολοκληρωτική εξαφάνιση της, χωρίς την πλήρη κατάργηση του κράτους, ίσως να μην είναι δυνατή, αφού μια τέτοια προσπάθεια μπορεί να απαιτεί όχι μόνο υπερβολικά μεγάλα κόστη, αλλά επιπρόσθετη αστυνόμευση και ύπαρξη διαδικασιών και ελέγχων που δεν είναι εφικτή η εφαρμογή τους.³²

Υπάρχουν πολλές δραστηριότητες που από τη φύση τους είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Δεν είναι εφικτό να μπορεί κάποιος να δει τι γίνεται πίσω από κλειστές πόρτες. Η φύση του φαινομένου της διαφθοράς είναι τέτοια ώστε προβλέπει τη συνωμοτικότητα, αλλά και την έλλειψη αποδείξεων και εγγράφων που να αποδεικνύουν τις συγκεκριμένες στρεβλώσεις.

Γενικά όμως οι αποτελεσματικότεροι έλεγχοι πρέπει να είναι εκείνοι που υπάρχουν μέσα στις δημόσιες υπηρεσίες. Αυτό είναι πραγματικά η πρώτη γραμμή υπεράσπισης. Οι τίμιοι και αποτελεσματικοί επόπτες, τα καλά γραφεία ελέγχου, και οι σαφείς κανόνες για την ηθική συμπεριφορά πρέπει να είναι σε θέση να αποθαρρύνουν ή να ανακαλύπτουν τις φαύλες δραστηριότητες. Οι σωστές και διαφανείς διαδικασίες πρέπει να διευκολύνουν αυτά τα γραφεία στην άσκηση των ελέγχων τους. Οι επόπτες πρέπει να είναι σε θέση να ελέγξουν τις δραστηριότητες των υφισταμένων τους και αυτοί θα πρέπει να θεωρούνται υπεύθυνοι για τις πράξεις διαφθοράς στα γραφεία τους που προωθούνται ατιμώρητες. Αυτά τα χαρακτηριστικά ποικίλλουν από χώρα σε χώρα. Σε μερικές χώρες, αυτοί οι έλεγχοι είναι σχεδόν ανύπαρκτοι, σε αυτές τις περιπτώσεις η διαφθορά ανακαλύπτεται συνήθως κατά τύχη ή μέσω της υποβολής έκθεσης από τους ξένους, συμπεριλαμβανομένων των μέσων

---

³² Rose-Ackerman. S. (1975): «The Economics of Corruption», *Journal of Public Economics* pp. 187-203

ενημέρωσης . Επ' αυτού, ο ρόλος ενός ελεύθερου Τύπου στον έλεγχο της διαφθοράς δεν μπορεί να υπερβληθεί. Δείτε Brunetti και Weder (1998).

Από την άλλη, η ύπαρξη χρονοβόρων διαδικασιών ελέγχων και διαφάνειας, από την μία θα αύξανε το κόστος σημαντικά, αλλά από την άλλη θα καθυστερούσε την λήψη μιας απόφασης τόσο ώστε οι διαδικασίες και ο έλεγχος να γινόταν με την σειρά τους τροχοπέδη για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, αντικαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τη διαφθορά όσον αφορά τον υπαίτιο για αυτή (π.χ. η απόφαση ενός δημόσιου τραπεζικού υπάλληλου για τη χρηματοδότηση μέσω επιδοτήσεων κάποιου έργου ή κάποιας επιχείρησης, δεν μπορεί να υπόκειται σε επίσημους αυστηρούς κανόνες ή να διαρκεί πολλά χρόνια).

Παρόλα αυτά, μπορούν να τεθούν μερικές ρεαλιστικές προτάσεις για τον έλεγχο των δημοσίων φορέων ή τουλάχιστον των δημοσίων υπαλλήλων ή των επιτροπών που έχουν την δυνατότητα με τις αποφάσεις τους να διαθέτουν υψηλά ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό,. Οι προτάσεις αυτές σε γενικές γραμμές μπορούν να μειώσουν τη διαφθορά χωρίς να συνεπάγονται σημαντικά άμεσα ή έμμεσα κόστη.³³

Η εισαγωγή και η θεσμοθέτηση συνεπώς απλών, διάφανων και εύκολα ελεγχόμενων κανόνων είναι σίγουρο ότι μπορεί να μειώσει τα κρούσματα διαφθοράς. Παραδείγματος χάριν, η καθιέρωση απλών κατανοητών και κοινά αποδεκτών αντικειμενικών κριτηρίων στον υπολογισμό της μεγάλης ακίνητης περιουσίας που χρησιμεύει στον απολογισμό της φορολογίας εισοδήματος, είναι μέτρο που μπορεί να επεκταθεί και σε άλλες περιοχές του δημοσίου τομέα όπου κυριαρχούν οι στρεβλώσεις και τα φαινόμενα διαφθοράς.³⁴

Μία άλλη πρόταση που γενικά αποτελεί δικαιολογία για την ύπαρξη τέτοιων φαινομένων διαφθοράς είναι το ύψος των αμοιβών που δίνεται στους δημοσίους λειτουργούς, ανεξάρτητα αν αυτοί είναι γιατροί, δικαστές ή

---

³³ Η. Αργυροηλιοπούλου, Δημόσια και Ιδιωτική Διαφθορά στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, Ποιν. Δικ. 6/2001, σ. 663

³⁴ http://www.e21.gr/articles_full.asp?ArticleID=193

υπάλληλοι σε υπουργείο.³⁵ Το γεγονός αυτό σε χώρες με μεγάλο αριθμό δημοσίων υπαλλήλων όπως είναι η χώρα μας, είναι πρακτικά αδύνατο με τη σημερινή μορφή που έχει ο δημόσιος τομέας. Δεν παύει το παραπάνω να είναι και ένα επιχείρημα των υπέρμαχων της ιδιωτικοποίησης και του περιορισμού των επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα.

Η συχνή επαφή των πολιτών με τους δημόσιους υπάλληλους που κυρίως οφείλεται στη μεγάλη γραφειοκρατία αλλά και στο πεπαλαιωμένο νομικό και φορολογικό πλαίσιο, δίνει την ευκαιρία για την ύπαρξη φαινομένων διαφθοράς. Ο εκσυγχρονισμός αρχικά του φορολογικού συστήματος αλλά και ο εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου θα μπορούσε να ελαχιστοποιήσει αυτές τις επαφές κάνοντας πιο κατανοητές αυτές τις διαδικασίες. Πολλές αλληλοκαλυπτόμενες διαδικασίες θα καταργούνταν και πολλές ευκαιρίες για κωλυσιεργίες από τους δημόσιους λειτουργούς που θα ξεπερνιούνταν με το φακελάκι θα ήταν δυνατόν να αυτοματοποιηθούν.

Η άρση του μονοπωλίου παροχής διαφόρων υπηρεσιών θα ήταν ένα μεγάλο βήμα στην εξάλειψη των φαινομένων διαφθοράς. Θα έδινε την δυνατότητα στους πολίτες να έχουν εκείνοι τη διακριτική ευκαιρία να προσφεύγουν στον φορέα της επιλογής τους για να μπορούν να συναλλάσσονται με το κράτος. Με αυτόν τον τρόπο δεν θα ήταν εφικτό να υποκύπτουν σε επιθυμίες υπαλλήλων που θέλουν με κάθε τρόπο να αυξήσουν το εισόδημά τους.

Ένας τελευταίος παράγοντας που συμβάλλει έμμεσα στη διαφθορά και που πρέπει να δίνεται μεγάλη έμφαση από τις κυβερνήσεις όλων των χωρών είναι το παράδειγμα που δίνεται από την ηγεσία. Όταν οι κορυφαίοι πολιτικοί ηγέτες δεν παρέχουν το σωστό παράδειγμα, είτε επειδή συμμετέχουν οι ίδιοι στις πράξεις της διαφθοράς είτε επειδή συγχωρούν τέτοιες πράξεις από μέρους των συγγενών τους, των φίλων τους, ή των πολιτικών συνεταιρών τους δεν μπορεί να αναμένεται ότι οι υπάλληλοι στη δημόσια διοίκηση θα συμπεριφερθούν διαφορετικά. Το ίδιο επιχείρημα ισχύει μέσα στις δημόσιες υπηρεσίες όπως οι

---

³⁵ Δ. Χρυσικού - Δ. Βλάση, Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς ως μεταίχμιο και σημείο αναφοράς των σχετικών πρωτοβουλιών και δράσεων της διεθνούς κοινότητας, Ποιν. Δικ. 6/2004, σ. 723

εφορίες , το τελωνείο, και γενικά οι δημόσιες επιχειρήσεις. Αυτά τα ιδρύματα δεν μπορεί να αναμένεται να είναι αδιάφθορα εάν οι ηγέτες τους δεν παρέχουν τα καλύτερα παραδείγματα τιμιότητας. Δεν είναι δυνατόν άνθρωποι που έχουν καταδικαστεί για παραβίαση των νόμων μέσα από ακροαματικές διαδικασίες να βρίσκονται διοικητές σε υπουργεία ή επιχειρήσεις του υπουργείου, γιατί δεν έχουν αποπεμφθεί από τα πολιτικά τους κόμματα για λόγους που δεν μπορεί κανένας να καταλάβει και να δεχθεί.³⁶

---

³⁶ Τάνζι 1998

2.7 Διαφθορά και αποκρατικοποίηση

Αρκετοί αναλυτές σε θέματα διαφθοράς κάνουν σαφές ότι η κρατική οικονομία είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για την ανάπτυξη της διαφθοράς σε μία χώρα. Η περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών αποτελεί σημείο αναφοράς για τους υποστηρικτές αυτής της συγκεκριμένης άποψης.

Στις Η.Π.Α. οι δεσμοί μεταξύ ιδιωτικού τομέα και δημόσιου είναι φανεροί και για αυτόν το λόγο όπως υποστηρίζουν και οι McCoy και Heckel (2001) δεν χρειάζεται να υπάρχουν «μυστικές» διαβουλεύσεις ή παράνομες ενέργειες. Γεγονός που στηρίζει την άποψη ότι ισχυρός δημόσιος τομέας σημαίνει ισχυρό πλαίσιο διαφθοράς.

Διαφθορά μπορεί να υπάρξει και στη διαδικασία περιορισμού του δημόσιου τομέα όπως με τις αποκρατικοποιήσεις (Tanzi 1998). Μεταξύ των οικονομικών αλλαγών που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, η ιδιωτικοποίηση έχει συνδεθεί πιο στενά με τη διαφθορά. Δεν τίθεται θέμα ότι οι επιχειρήσεις ιδιωτικές ή κοινής ωφέλειας είναι μια σημαντική πηγή διαφθοράς και ειδικά πολιτικής διαφθοράς επειδή, έχουν χρησιμοποιηθεί περιστασιακά για να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητες των πολιτικών κομμάτων και για να παρέχουν εργασία στις πελατειακές σχέσεις συγκεκριμένων πολιτικών ομάδων. Αυτό ήταν σαφές στην περίπτωση της Ιταλίας, πριν από το σκάνδαλο *tangentopoli*,³⁷ και σε πολλές λατινοαμερικανικές χώρες.

Υπάρχουν αρκετοί που πιστεύουν ότι η ιδιωτικοποίηση ή η εξαφάνιση των κρατικών μονοπωλίων είναι αδιαμφισβήτητα ένα μέσο ώστε να επιτευχθεί η μείωση αυτής της μορφής διαφθοράς, λόγω του ότι αφαιρείται ένα μεγάλο όπλο ιδίως των πολιτικών, ώστε να προβούν σε στρεβλωτικές πράξεις, ενώ παράλληλα δεν είναι και λίγες οι μελέτες που αναφέρουν ότι η αποτελεσματικότητα του δημοσίου τομέα είναι μεγαλύτερη όταν αυτός είναι

---

³⁷ Δείτε Nordio (1997). Ο Carlo Nordio ήταν ένας από τους κύριους δικαστές στην ιταλική πάλη ενάντια σε πολιτική διαφθορά. “Tangentopoli” ή “bribe city” είναι ο όρος που δόθηκε στο ιταλικό σκάνδαλο διαφθοράς που συγκλόνισε την Ιταλία.

περιορισμένου³⁸. Σε αρκετές περιπτώσεις όμως έχει παρατηρηθεί ότι η ίδια η διαδικασία ιδιωτικοποίησης των δημοσίων επιχειρήσεων έχει δημιουργήσει καταστάσεις που εμπεριέχουν φαινόμενα διαφθοράς.

Δεν είναι λίγοι οι υπουργοί, οι γενικοί γραμματείς υπουργείων διαφόρων κυβερνήσεων, που λόγω της δυνατότητας να λαμβάνουν τις βασικές αποφάσεις που τους παρέχει η πολιτική τους ιδιότητα έχουν γίνει πλούσιοι, ενώ άλλοι (διευθυντές και άλλα μέλη επιτροπών) κάνοντας χρήση αυτών των πληροφοριών οι οποίες είναι μη διαθέσιμες σε τρίτους, έχουν ωφεληθεί σημαντικά. Τα προβλήματα αυτά δεν γεννήθηκαν βέβαια στην χώρα μας, αλλά έχουν παρατηρηθεί και έχουν αναφερθεί σε όλες τις περιοχές του πλανήτη, με μεγαλύτερη βέβαια συχνότητα εμφάνισης και εύρους στις χώρες του άλλοτε ανατολικού μπλοκ.³⁹

Τα τελευταία χρόνια, ο όρος όπως η ιδιωτικοποίηση *nomenklatura* έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τις καταχρήσεις που συνδέονται με τη μεταφορά των κρατικών επιχειρήσεων στον ιδιωτικό τομέα. Σε αυτές τις χώρες μερικά άτομα έχουν γίνει πάρα πολύ πλούσια, λόγω αυτών των καταχρήσεων. Δύο παραδείγματα από την ρωσική εμπειρία έρχονται στο νου. Στην ιδιωτικοποίηση των μεγάλων μονοπωλίων, όπως η Gazprom, πολλά άτομα που σχετίζονταν με τη λήψη των αποφάσεων αγόρασαν μετοχές σε πολύ χαμηλές τιμές. Και το σχέδιο "δάνειο-δια-μεριδίου" έκανε μερικές τράπεζες, μετόχους των επιχειρήσεων, με την επέκταση των δανείων στις εταιρίες. Αυτές οι εξελίξεις έχουν καταστήσει πολλούς Ρώσους πολίτες ιδιαίτερα δύσπιστους για τις αρετές μιας οικονομίας της αγοράς.⁴⁰

Τα οφέλη που προκύπτουν από μία μεγάλη σε εύρος αποκρατικοποίηση είναι τελικά κατά του φαινομένου της διαφθοράς, άσχετα βέβαια με τα φαινόμενα διαφθοράς που προκύπτουν κατά την διάρκεια αυτών. Η συρρίκνωση του δημοσίου τομέα δίνει στην εκάστοτε κυβέρνηση τη δυνατότητα να αυξήσει τις απολαβές των υπολοίπων και να θωρακίσει έστω

---

³⁸ Afonso A., Schknecht L. and V. Tanzi (2003)

³⁹ Δείτε Kaufmann and Siegelbaum (1996)

⁴⁰ Tanzi (1998)

και με αυτό τον τρόπο τη χώρα από τέτοια φαινόμενα. Παράλληλα παύουν οι πελατειακές σχέσεις με επιχειρηματίες που θέλουν να καρπωθούν οφέλη και χρησιμοποιούν αυτές τις επιχειρήσεις σαν όχημα, ενώ παράλληλα, οι πελατειακές σχέσεις ανάμεσα σε ψηφοφόρους και πολιτικούς με θέμα πιθανούς διορισμούς, παύουν αναγκαστικά λόγω έλλειψης θέσεων.

Ο ιδιωτικός τομέας χρησιμοποιεί τη διαφθορά εκτεταμένα και στις σχέσεις του με άλλους παράγοντες, πέραν του αστικού κράτους. Έτσι για παράδειγμα, η εξαγορά συνδικαλιστών από μερίδες του κεφαλαίου, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες τους, αποτελεί εκτεταμένη πρακτική διαφθοράς μη δημόσιων θεσμών. Παραδείγματος χάριν σκάνδαλο Siemens.⁴¹ Το ίδιο συμβαίνει και με πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις, ακόμα και αυτές που έχουν συγκροτηθεί για να καταπολεμήσουν τη διαφθορά ή ορισμένες επιμέρους εκδηλώσεις της.

Παραδείγματος χάριν ο χρηματισμός του προέδρου της Επιτροπής Ανταγωνισμού ή οι πρόσφατοι κλυδωνισμοί μετά την παραίτηση του Πωλ Γούλφοβιτς από την προεδρία της Παγκόσμιας Τράπεζας, ανέδειξαν ακόμη περισσότερο την ανάγκη να συνεχιστούν οι προσπάθειες του οργανισμού στην καταπολέμηση της διαφθοράς και στην ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης από τα κράτη. Ο Γούλφοβιτς αναγκάστηκε να παραιτηθεί μετά τον πόλεμο που ασκήθηκε στο πρόσωπο του, με την αιτιολογία ότι ήταν αναμειγμένος σε σκάνδαλο που αφορούσε τη μισθοδοσία της φίλης του που ήταν και υπάλληλος της τράπεζας. Όμως τελικά, το σκάνδαλο χρησιμοποιήθηκε απλά σαν δικαιολογία. Ο πραγματικός λόγος που τον ανάγκασε σε παραίτηση ήταν οι προσπάθειες που έκανε για να καταπολεμήσει τη διαφθορά μέσα στην Παγκόσμια Τράπεζα.⁴² Η αλήθεια αποκαλύφθηκε ύστερα από σειρά ερευνών για το τμήμα της Τράπεζας κατά της διαφθοράς. Τα στοιχεία της έρευνας απέδειξαν ότι το πρόγραμμα υγειονομικής περίθαλψης στην Ινδία (RCH 1) που υποστηριζόταν από την Παγκόσμια Τράπεζα ήταν αντικείμενο συστηματικής απάτης και διαφθοράς μέσω δωροδοκιών από κυβερνητικούς αξιωματούχους

⁴¹ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyagor_1_26/05/2007_228357

⁴² Εφημερίδα Ναυτεμπορική, 5/09/2007, «Θωρακίζουν τη διαφθορά στην Παγκόσμια Τράπεζα»

και από το γραφείο Υποστήριξης Εφοδιασμού, μέσω παραποίησης εγγραφών, μέσω σκευωριών μεταξύ των συμβαλλομένων και καταναγκασμού των εταιρειών από μέλη των καρτέλ. Επιπλέον πολλοί υπάλληλοι της Παγκόσμιας Τράπεζας, παραδέχθηκαν ότι είχαν δωροδοκηθεί από κυβερνητικούς αξιωματούχους.

Από τα παραπάνω μπορεί κάποιος να καταλάβει ότι η διαφθορά είναι ένα θεσμικό αλλά και βαθιά κοινωνικό φαινόμενο, με δεδομένο ότι έχει σχέση με τις παραδόσεις επιχειρηματικότητας που υπάρχουν σε μία χώρα, αλλά κυρίως με τον τρόπο που οικοδομήθηκαν οι διάφοροι κοινωνικοί και οικονομικοί θεσμοί σε έναν εθνικό χώρο ή και περιοχή. Με άλλα λόγια δεν είναι απλά και μόνο ένα οικονομικό φαινόμενο. Η παραποίηση της αλήθειας και ο αποπροσανατολισμός της προσοχής από την ευρύτητα του φαινομένου, οφείλεται κατά βάση στο ότι αυτό που είναι ορατό είναι οι οικονομικές δραστηριότητες, γεγονός που εστιάζονται και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Και για να θέσουμε και τα πράγματα σε μια πιο σωστή βάση, τελικά η προσοχή αυτή επικεντρώνεται περισσότερο στο διεφθαρμένο δημόσιο υπάλληλο και όχι στο διαφθορέα στον οποίο θα έπρεπε να καταλογιστεί η μεγαλύτερη ευθύνη.

2.8 Διαφθορά και πολίτευμα

Η κοινή γνώμη στις χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου έχει σαν πεποίθηση ότι το πρόβλημα της διαφθοράς είναι εντονότερο σε χώρες στις οποίες υπάρχουν ολοκληρωτικά καθεστώτα. Αντίθετα σε χώρες με πολίτευμα αυτό της δημοκρατίας, τα φαινόμενα διαφθοράς πρέπει λογικά να είναι πιο περιορισμένα.

Οι Montinola και Jackman 2002 σε μελέτη σχετικά με το πολίτευμα που επικρατεί και την διαφθορά για μια σειρά από κράτη, έδειξαν ότι χώρες με διδακτορικά καθεστώτα παρουσιάζουν μικρότερη διαφθορά από ότι δημοκρατικές χώρες. Σε αυτή την ανάλυση που πρέπει να τονιστεί ότι έχει πραγματοποιηθεί με στοιχεία πριν από την παγκοσμιοποίηση, αναφέρεται ότι και οι χώρες στην περιοχή του κόλπου που είναι από τις μεγαλύτερες πετρελαιοπαραγωγές παρουσιάζουν και τη μεγαλύτερη διαφθορά.

Αδιαμφισβήτητα η διαφθορά κάνει πιο έντονα την εμφάνιση της κατά την μετάβαση από τις κεντροκοιμημένες οικονομίες στις οικονομίες της ελεύθερης αγοράς. Δηλαδή στις χώρες με σοσιαλιστικά καθεστώτα που μεταπίπτουν σε δημοκρατικά.

Ο J. Moran (2001) έδειξε ότι η δυτικού τύπου δημοκρατία δεν αποτελεί αιτία απαλοιφής της διαφθοράς, αλλά ούτε και την προκαλεί. Ο ίδιος προτείνει να αντιμετωπίσουμε το φαινόμενο περισσότερο διαφοροποιημένα κατά τομείς κοινωνικής δράσης. Οι Moran και Doig υποστηρίζουν ότι η μετάβαση από ένα οικονομικό σύστημα σε ένα άλλο, όπως για παράδειγμα από τον υπαρκτό σοσιαλισμό στην οικονομία της αγοράς ή από φασιστικά καθεστώτα σε κοινοβουλευτικά, δημιουργεί νέες αιτίες μείωσης ή και αύξησης της διαφθοράς. Ιδιαίτερα αν αυτή η μετάβαση γίνεται από «αδύνατα» κράτη, τότε και η διαφθορά θα είναι μεγάλη (Doig 1999).

Έτσι ενώ χώρες όπως η Ουγγαρία και η Τσεχία προσαρμόστηκαν στην οικονομία της αγοράς, τα φαινόμενα διαφθοράς που υπάρχουν στη γειτονική μας Αλβανία είναι σαφέστατα πιο έντονα.

Ο Holmes (1997), αναλύοντας τη διαφθορά στα «μετακομμουνιστικά κράτη» διαπίστωσε ότι στη διάρκεια της μετάβασης προς την «ελεύθερη αγορά» αυτή αυξήθηκε. Ο Τάνζι (1998) για το ίδιο θέμα αναφέρει, ότι τα τελευταία χρόνια, οι όροι όπως *το γδύσιμο προτερημάτων και η ιδιωτικοποίηση nomenklatura* έχουν χρησιμοποιηθεί για να περιγράψουν τις καταχρήσεις που συνδέονται με τη μεταφορά των κρατικών επιχειρήσεων στον ιδιωτικό τομέα.

Σε αυτές τις χώρες μερικά άτομα έχουν γίνει πάρα πολύ πλούσια, λόγω αυτών των καταχρήσεων. Δύο παραδείγματα από την ρωσική εμπειρία έρχονται στο νου. Στην ιδιωτικοποίηση των μεγάλων μονοπωλίων, όπως η Gazprom, πολλά άτομα κοντά στους διαδρόμους της λήψης των αποφάσεων αγόρασαν μετοχές σε πολύ χαμηλές τιμές. Και το σχέδιο "δάνειο-δια-μεριδίου" έκανε μερικές τράπεζες, μετόχους των επιχειρήσεων με την επέκταση των δανείων στις εταιρίες. Αυτές οι εξελίξεις έχουν καταστήσει πολλούς Ρώσους πολίτες ιδιαίτερα δύσπιστους για τις αρετές μιας οικονομίας της αγοράς.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι γενικά η μετάβαση προς τη δυτικού τύπου οικονομίες και δημοκρατίες δεν διασφαλίζει κατά συνέπεια, την εξάλειψη της διαφθοράς. Ούτε στις χώρες με ανεπτυγμένο καπιταλισμό παρατηρείται λιγότερη διαφθορά από ότι στον τρίτο κόσμο. Προκειμένου να πειστεί κανείς για αυτό, δεν έχει παρά να θυμηθεί το τι συμβαίνει στην Ιταλία, μία χώρα που ανήκει στο G8, δηλαδή, στις οχτώ πλουσιότερες χώρες του κόσμου.

3. Μέτρηση της διαφθοράς

Μελέτη του Daniel Kaufmann, έχει δείξει ότι κατά την τελευταία δεκαετία, η μέτρηση της διαφθοράς έχει γίνει ένα αναπτυσσόμενο εμπειρικό πεδίο. Από τα μέσα της δεκαετίας του 90, έχουν αναπτυχθεί πλήθος προγραμμάτων μέτρησης της διαφθοράς, είτε σε συνολικό επίπεδο, είτε σε επιμέρους παράγοντες. Παράλληλα έχουν γίνει αρκετές μελέτες στον επιχειρηματικό τομέα και τα αποτελέσματά τους έχουν διαφωτίσει συγκεκριμένα σημεία του ρόλου του ιδιωτικού τομέα στο θέμα της διαφθοράς. Αυτή η ανάλυση της εμπειρικής εργασίας οδήγησε στην αναθεώρηση των συμβατικών μεθόδων προσέγγισης, όσον αφορά στη διαφθορά του ιδιωτικού τομέα και στη διαμόρφωση ενός κλίματος σύγχυσης. Αυτή η εμπειρική ανάλυση θέτει σε αμφισβήτηση την παραδοσιακή θεώρηση των εταιριών σαν επενδυτές λόγω κλίματος, αλλά λόγω των ισχυρών συμφερόντων τα οποία υπάρχουν σαν διαμορφωτές επιχειρηματικού κλίματος. Αυτό μεταφράζεται σαν μια αναγκαστική απομάκρυνση από τη θεώρηση ότι οι κυβερνητικοί ή κρατικοί υπάλληλοι είναι υπεύθυνοι για την επικράτηση της διαφθοράς, και στην αναγκαστική αναθεώρηση της έννοιας της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Σύμφωνα με τους Kaufmann Daniel, Aart Kraay, και Massimo Mastruzzi: Η διαδικασία καταπολέμησης της διαφθοράς σε όλα τα επίπεδα προϋποθέτει μέτρηση της ίδιας, ώστε να διαγνωστούν τα προβλήματα και να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα. Αυτή η διαδικασία ανανέωσε το ενδιαφέρον της Παγκόσμιας Τράπεζας και σε συνεργασία με το δημόσιο τομέα, τους δωρητές βοήθειας, τους αποδέκτες της βοήθειας αυτής και τους επιθεωρητές, αναπτύσσουν και λαμβάνουν μέτρα για τη διαφθορά, τόσο σε προγράμματα οικονομικής βοήθειας όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Το γεγονός αυτό με τη σειρά του προκάλεσε μεγάλες συζητήσεις για τον τρόπο με τον οποίο θα γίνεται καλύτερα η μέτρηση της διαφθοράς και με ποιο τρόπο θα παρακολουθούνται τα αποτελέσματα της μείωσης της. Σε αυτό το πλαίσιο, υιοθετήθηκαν απόψεις οι οποίες, είτε δεν είχαν την καθαρότητα, είτε δεν υποστηρίχθηκαν από αυστηρές αναλύσεις ή ακριβή στοιχεία.

Παρακάτω παρουσιάζονται σημεία κλειδιά που αφορούν στη μέτρηση της διαφθοράς και που παράλληλα καταδεικνύουν και καταλήγουν στην εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα για την προσπάθεια καταπολέμησης της διαφθοράς.

Ο D.Kaufmann υποστηρίζει ότι, εάν η διαφθορά θα μπορούσε να μετρηθεί, θα μπορούσε πιθανώς να έπαυε να υπάρχει. Στην πραγματικότητα, εννοιολογικά δεν είναι ακόμα και σαφές τι θα ήθελε να μετρήσει κάποιος.⁴³ Αν απλά προσπαθούσε να μετρήσει τις δωροδοκίες που πληρώνονται θα αγνοούσε πολλές πράξεις διαφθοράς που δεν συνοδεύονται από την πληρωμή των χρημάτων. Μια προσπάθεια να μετρηθούν οι πράξεις της διαφθοράς παρά τα ποσά δωροδοκιών που καταβάλλονται θα απαιτούσε πολλές σχετικά ασήμαντες ενέργειες και κάθε λογής πληροφορίες που δεν είναι απλά διαθέσιμες. Ενώ δεν υπάρχει κανένας άμεσος τρόπος μέτρησης της διαφθοράς, υπάρχουν διάφοροι έμμεσοι τρόποι από πληροφορίες για την επικράτησή του φαινόμενου σε μια χώρα ή σε ένα ίδρυμα. Οι χρήσιμες πληροφορίες μπορούν να ληφθούν από⁴⁴:

- εκθέσεις σχετικά με τη διαφθορά από τις διαθέσιμες δημοσιευμένες πηγές συμπεριλαμβανομένων των εφημερίδων. Το Διαδίκτυο έχει γίνει μια πολύτιμη πηγή.⁴⁵ Οι εφημερίδες όπως η *Le Monde*, η *The Financial Times*, και η *New York Times* και τα περιοδικά όπως *The Economist* και *The Far Eastern Economic Review* έχουν δημοσιεύσει πολλά άρθρα σχετικά με τη διαφθορά.
- περιπτωσιολογικές μελέτες των διεφθαρμένων αντιπροσωπειών όπως οι φορολογικές διοικήσεις, το τελωνείο, και η αστυνομία. Δυστυχώς, ενώ υπάρχουν πολλές τέτοιες μελέτες, συχνά οι εκθέσεις είναι εσωτερικές και κρατούνται εμπιστευτικές.
- έρευνες βασισμένες σε ερωτηματολόγια. Αυτές αφορούν μια συγκεκριμένη υπηρεσία (παραδείγματος χάριν, τη φορολογική διοίκηση

⁴³ Κάποιος θα μπορούσε να μετρήσει τις πράξεις της διαφθοράς στις δωροδοκίες που πληρώθηκε.

⁴⁴ Kaufmann Daniel, Aart Kraay, and Massimo Mastruzzi, «Measuring Corruption: Myths and Realities», The World Bank Draft, May 1st, 2006

⁴⁵ Για μερικές χώρες, το Διαδίκτυο εκθέτει δεκάδες χιλιάδες καταχωρήσεις σχετικά με το θέμα της διαφθοράς.

του Περού ή της Αργεντινής) ή μία ολόκληρη χώρα. Αυτές οι έρευνες μετρούν τις αντιλήψεις για τη διαφθορά παρά την ίδια τη διαφθορά αυτήν κάθε αυτήν. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει χρησιμοποιήσει αυτές τις έρευνες στην εργασία της στην Τανζανία, την Ουγκάντα, την Ινδία, την Ουκρανία, και άλλες χώρες. Έχει χρησιμοποιήσει αυτές τις έρευνες για να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα ιδιαίτερων προγραμμάτων όπως η υγειονομική περίθαλψη.

Οι πανεθνικές έρευνες είναι διαθέσιμες από τις ακόλουθες οργανώσεις: Global Competitiveness Report (Γενεύη), Political and Economic Risk Consultancy (Χόνγκ Κόνγκ), Transparency International (Βερολίνο) και Political Risk Services (Συρακούσες). Η έρευνα Gallup έχει πραγματοποιήσει επίσης μια σημαντική έρευνα για 44 χώρες που εξετάζουν τη διαφθορά στις ιδιαίτερες δραστηριότητες και η Παγκόσμια Τράπεζα έχει πραγματοποιήσει μια έρευνα για πολλές χώρες.

Τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται από αυτές τις έρευνες χρησιμοποιούνται τώρα ευρέως από τους ερευνητές και τους ανθρώπους των επιχειρήσεων. Ο πιο γνωστός δείκτης αυτών των ερευνών είναι ο διεθνής δείκτης διαφάνειας (Transparency International index), που αξιολογεί την αντίληψη για τη διαφθορά σε μια κλίμακα 0 έως 10. Το δέκα αναφέρεται σε μια ελεύθερη από διαφθορά χώρα και το μηδέν αναφέρεται σε μια χώρα όπου οι περισσότερες συναλλαγές ή σχέσεις μολύνονται από τη διαφθορά. Η διαφορά αυτών των δεικτών, απεικονίζει πώς οι απόψεις διαδίδονται μεταξύ των εναγομένων και είναι επίσης σημαντική έχοντας χρησιμοποιηθεί από μερικούς ερευνητές στην εργασία τους.⁴⁶

Οι άνθρωποι μπορούν να τείνουν να συγχέουν αυτούς τους δείκτες με τις πραγματικές μετρήσεις της διαφθοράς. Είναι σημαντικό να λάβει κανείς υπόψη ότι οι δείκτες απεικονίζουν τις αντιλήψεις και τα μη αντικειμενικά και ποσοτικά μέτρα της πραγματικής διαφθοράς. Ένα καλό χαρακτηριστικό

---

⁴⁶ Δείτε, παραδείγματος χάριν, Wei (1997a and 1997b).

γνώρισμα είναι ότι οι διάφοροι διαθέσιμοι δείκτες συσχετίζονται ιδιαίτερα μεταξύ τους.

4. Η διαφθορά και οι επιπτώσεις της στην οικονομία

Το φαινόμενο της διαφθοράς κυριαρχεί την τελευταία δεκαετία στις πολιτικές συζητήσεις, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον τύπο. Δεν είναι φαινόμενο των καιρών μας, αλλά τόσο παλιό όσο και η ιστορία του πολιτισμού μας. Η ανάγκη για την αντιμετώπιση του είναι επιτακτική, λόγω κυρίως των οικονομικών επιπτώσεων που έχει σε εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Οι επιπτώσεις του φαινομένου στην οικονομία μιας χώρας είναι αρκετές αλλά και διαφορετικές ανάλογα και με τα είδη της διαφθοράς που συναντιούνται σε μία χώρα.

4.1 Μορφές διαφθοράς

Η διαφθορά αναπτύσσεται σε όλες τις βαθμίδες της δημόσιας διοίκησης και μπορεί να διακριθεί σε δύο κατηγορίες με βάση την θέση που καταλαμβάνει ο διεφθαρμένος δημόσιος λειτουργός. Αν η υπόθεση διαφθοράς αφορά κάποιον υπουργό ή αρχηγό κράτους δηλαδή, σε επίπεδο πολιτικής αρχής αναφερόμαστε σε πολιτική διαφθορά, ενώ για πράξεις διαφθοράς δημοσίων υπαλλήλων που εργάζονται π.χ. σε οικονομικές εφορίες κλπ αναφερόμαστε σε γραφειοκρατική διαφθορά.⁴⁷

Επιπλέον η διαφθορά δεν προϋποθέτει για την ύπαρξή της πάντα την καταβολή κάποιου χρηματικού ποσού, αλλά μπορεί να εμπεριέχει και μη ποσοτικά μεγέθη. Όπως η συγκέντρωση χρημάτων για κάποιο πολιτικό κόμμα, η ωφέλεια κάποιου συγγενικού προσώπου κλπ.

Το φαινόμενο της διαφθοράς συνεπώς δεν είναι μονοσήμαντο, αλλά έχει αρκετές μορφές οι οποίες παρατίθενται παρακάτω⁴⁸:

---

⁴⁷ Ι. Βαβούρας και Γ. Μανώλας (2004)

⁴⁸ Amundesen (1999)

4.1.1 Δωροδοκία - Χρηματισμός

Αναφέρεται στην καταβολή χρηματικού ποσού ή κάποιου ανταλλάγματος αξίας από τον ενδιαφερόμενο σε κάποιο δημόσιο λειτουργό, με σκοπό την παροχή διευκολύνσεων σε κάποια συγκεκριμένη υπόθεση. Το φαινόμενο αυτό έχει πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις σε τομείς όπως αυτός της υγείας, (ιατρικά φακελάκια) στις οικονομικές εφορίες, αλλά και στις πολεοδομίες (έκδοση οικοδομικών αδειών)

4.1.2 Εκβιασμός και ληστεία

Ενώ η προσφορά χρημάτων σε περιπτώσεις χρηματισμού και δωροδοκίας, προέρχεται από τον ενδιαφερόμενο, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο δημόσιος λειτουργός απαιτεί την είσπραξη χρημάτων, ώστε να μην κάνει χρήση της δύναμης την οποία έχει η θέση του. Δεν διαφέρει ουσιαστικά από την ληστεία ή από πρακτικές τις οποίες εφαρμόζει το οργανωμένο έγκλημα (κυκλώματα προστασίας). Σαν φαινόμενο συναντιέται σε ολοκληρωτικά καθεστώτα και χώρες που δεν είναι και τόσο ανεπτυγμένες.

4.1.3 Κατάχρηση – Υπεξαίρεση χρημάτων

Με αυτούς τους όρους εννοούμε την οικειοποίηση πόρων που προέρχονται από τα κρατικά ταμεία, από άτομα τα οποία έχουν αναλάβει την διαχείριση αυτών των κεφαλαίων, λόγω θέσης ή και αρμοδιοτήτων. Ουσιαστικά πρόκειται για κλοπή.

4.1.4 Ευνοιοκρατία - Νεποτισμός

Η ευνοιοκρατία αναφέρεται σε αυτούς που υποστηρίζονται και ωφελούνται από αυτή, παραδείγματος χάριν στο θέμα της κυβερνητικής απασχόλησης. Αυτό μπορεί να είναι νόμιμο, όπως παραδείγματος χάριν όταν μια πρόσφατα εκλεγμένη κυβέρνηση αλλάζει τους κορυφαίους ανώτερους υπαλλήλους στη διοίκηση, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικότερα η πολιτική της. Αυτό όμως μπορεί να θεωρηθεί ως διαφθορά, εάν αναρμόδια πρόσωπα επιλέγονται αντί για τα ικανότερα, ως πληρωμή, για την υποστήριξη του καθεστώτος. Η εύνοια επίσης των δημόσιων λειτουργών προς συγγενείς (νεποτισμός) ή προσωπικούς φίλους, σε βάρος των υπολοίπων που εκδηλώνεται με παραχωρήσεις θέσεων και αξιωμάτων, είναι διαφθορά.

4.1.5 Πλαστογραφία - Απάτη

Είναι η σκόπιμη παραποίηση ή η νοθεία δημόσιου εγγράφου. Έχουν έρθει στο φως της δημοσιότητας περιπτώσεις κατά τις οποίες έγγραφα έχουν εξαφανιστεί από φακέλους δημοσίων οργανισμών, ιατρικές βεβαιώσεις έχουν αποδειχτεί ψευδείς και σειρά ερευνών και ελέγχων έχουν καταλήξει σε αδιέξοδο λόγω πλαστογραφημένων στοιχείων.

4.2 Επιπτώσεις της διαφθοράς στην επίσημη οικονομία.

Στο βιβλίο των Ι. Βαβούρα και Γ. Μανώλα «Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2004, παρατίθενται με πληρότητα βιβλιογραφικές συγκρίσεις οικονομολόγων που έχουν ασχοληθεί με τις αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς στα οικονομικά μεγέθη μιας χώρας. Ειδικότερα στο βιβλίο τους αναφέρουν ότι:

Τα φαινόμενα της διαφθοράς επιδρούν με αρνητικό τρόπο στις επενδύσεις που γίνονται σε μία χώρα. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις θεωρούν ότι η αβεβαιότητα της επένδυσης και το συνολικό υψηλότερο κόστος από την καταβολή δωροδοκιών δρουν σαν αποτρεπτικοί παράγοντες. Ο Mauro (1995, 1997) με εμπειρικό τρόπο παρατηρεί την αρνητική επίδραση του φαινομένου στον λόγο επενδύσεων - κεφαλαίου. Αντίστοιχες μελέτες των Keefer and Knack (1996), των Brunetti, Kisunko and Weder (1997) και Brunetti and Weder (1998) επιβεβαιώνουν την επίπτωση αυτή. Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται και οι Campos, Lien and Pradhan (1999) με τη διαφορά ότι ακόμα και το διαφορετικό είδος της διαφθοράς που υπάρχει σε μία χώρα επηρεάζει τις επενδύσεις.

Σε αντίθετη κατεύθυνση κινείται ο Lambsdorff (1999) ο οποίος εκτιμά ότι η διαφθορά είναι δυνατόν να οδηγήσει σε αύξηση του λόγου των επενδύσεων προς το ΑΕΠ, λόγω της μείωσης της παραγωγικότητας του κεφαλαίου άρα και του ΑΕΠ με αποτέλεσμα την αύξηση του συγκεκριμένου λόγου.

Αρκετές είναι οι μελέτες στις οποίες παρατίθεται η εκτίμηση ότι λόγω της μείωσης των επενδύσεων υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και της διαφθοράς. Οι Johnson, Kaufmann και Zodo-Lobaton (1998) υπολόγισαν ότι μια αύξηση της διαφθοράς σε μια χώρα κατά 1 μονάδα - σε μια κλίμακα από το 0 έως το 6, όπου το 6 δείχνει έλλειψη διαφθοράς - οδηγεί σε μείωση του ΑΕΠ της χώρας αυτής κατά 0,84 εκατοστιαίες μονάδες. *Όμως αυτή η σχέση γίνεται στατιστικά μη σημαντική εάν το προϊόν της*

*παραοικονομίας χρησιμοποιηθεί στην εξίσωση ως εξωγενής μεταβλητή.*⁴⁹

Οι ξένες επενδύσεις σε μία χώρα επηρεάζονται και αυτές αρνητικά κυρίως λόγω του ότι η διαφθορά λειτουργεί σαν ένας επιπρόσθετος φόρος σύμφωνα με τον Wei (1997).

Οι Tanzi and Davoodi (1997) εξετάζοντας τις δημόσιες επενδύσεις σε σχέση με τη διαφθορά υποστήριξαν ότι αυτές αυξάνονται σε μέγεθος, αλλά μειώνεται η ποιότητα τους. Το γεγονός αυτό οφείλεται στις δυνατότητες που έχουν οι κρατικοί λειτουργοί, ώστε να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη από αυτά τα επενδυτικά προγράμματα.

Σύμφωνα με τον Mauro (1997, 1998), αλλά και τους Gupta, Davoodi and Alonso-Terme (1998) οι δημόσιες δαπάνες για την υγεία και την παιδεία μειώνονται λόγω της διαφθοράς, επειδή δεν μπορούν να επηρεαστούν εύκολα από τέτοια φαινόμενα.

Ο (Wei, 2000) εμπειρικά εκτιμά ότι το διεθνές εμπόριο σε σχέση με τη διαφθορά, δεν επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό.

Οι Gupta, Davoodi and Alonso-Terme (1998) υποστηρίζουν ότι οι χώρες με τη μεγαλύτερη διαφθορά έχουν την μεγαλύτερη ανισοκατανομή εισοδήματος και περισσότερη φτώχεια.

Οι Gupta, Mello and Sharan (2000) εκτιμούν ότι η διαφθορά επιδρά αυξητικά στις αμυντικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ και ως προς το σύνολο των δημοσίων δαπανών.

Ο Tanzi, (2000) εκτιμά ότι η διαφθορά επιδρά αρνητικά στην οικονομία, είτε γιατί λειτουργεί σαν αυθαίρετος φόρος, είτε γιατί μειώνει την αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης και των διορθωτικών της ενεργειών, είτε γιατί καταστρέφει τις διαδικασίες που εφαρμόζονται σε συμβάσεις.

---

⁴⁹ I. Βαβούρας και Γ. Μανώλας (2004)

Οι Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1998), εξετάζοντας τη σχέση που υπάρχει μεταξύ διαφθοράς και παραοικονομίας, βρήκαν ότι, με τους λοιπούς παράγοντες να μη μεταβάλλονται, μια αύξηση του δείκτη διαφθοράς (*International Corruption Index*) κατά 1 μονάδα, που σημαίνει μείωση της διαφθοράς, οδηγεί σε μείωση της παραοικονομίας κατά 5,1 εκατοστιαίες μονάδες. Η σχέση αυτή επαληθεύεται από τους ίδιους μελετητές Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1999) χρησιμοποιώντας έναν άλλο δείκτη διαφθοράς, τον ICRG⁵⁰. Μια βελτίωση του δείκτη διαφθοράς κατά 1 μονάδα, οδηγεί σε μείωση της παραοικονομίας κατά 8-11 εκατοστιαίες μονάδες. Οι Tanzi and Davoodi (1997, 2000), Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1999) και Friedman, Johnson, Kaufmann και Zoido-Lobaton (1999) έχουν δείξει ότι χώρες με μεγάλη διαφθορά τείνουν να έχουν μικρότερη είσπραξη φορολογικών εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ τους. Η στενή σχέση μεταξύ διαφθοράς και παραοικονομίας είναι δεδομένη και από την ίδια τη φύση της τελευταίας.⁵¹

Ο Τάνζι (1998) παραθέτει και αντίθετες απόψεις άλλων οικονομολόγων σχετικά με την επίπτωση του φαινομένου της διαφθοράς στην οικονομία οι κυριότερες από αυτές παρατίθενται παρακάτω.

Ο Leff (1964) και Huntington (1968) εκφράζουν την άποψη ότι η επίπτωση του φαινομένου της διαφθοράς στη ανάπτυξη μιας χώρας είναι θετική. Με δεδομένο ότι πολλές χώρες έχουν διαδικασίες και νομικά πλαίσια τα οποία παρεμποδίζουν πολιτικές υπέρ της οικονομικής ανάπτυξης, η πληρωμή χρημάτων ώστε αυτές να παρακαμφτούν, συμβάλει στην ανάπτυξη. Δεν είναι λίγοι αυτοί που έχουν χρησιμοποιήσει το επιχείρημα αυτό για να αιτιολογήσουν τους ρυθμούς ανάπτυξης χωρών με μεγάλα επίπεδα διαφθοράς όπως πχ. η Ταϊλάνδη.

Ο Lui (1985) υποστηρίζει ότι εκείνοι που δωροδοκούν δημόσιους λειτουργούς προσπαθούν να εξοικονομήσουν χρόνο, ώστε να κερδίσουν

---

⁵⁰ Η κλίμακα του δείκτη ICRG είναι από το 1 έως το 6, όπου η τιμή 6 σημαίνει απουσία διαφθοράς.

⁵¹ Ι. Βαβούρας και Γ. Μανώλας (2004)

ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων που ακολουθούν κατά γράμμα τις διαδικασίες. Το φαινόμενο της διαφθοράς συνεπώς, μπορεί να γίνει ένα μέσο για την βελτίωση του χρόνου ολοκλήρωσης των επιχειρηματικών σχεδίων, ιδιαίτερα για εκείνους που ο χρόνος είναι πολύ σημαντικός από άποψη κόστους.

Ο Tullock (1996) και Becker και Stigler (1974) υποστήριξαν στις μελέτες τους ότι η κυβέρνηση μιας χώρας μπορεί να διατηρήσει μια χαμηλότερη οικονομική επιβάρυνση με δεδομένο ότι το εισόδημα των πολιτών της συμπληρώνεται από δωροδοκίες, ευνοώντας την οικονομική ανάπτυξη. Βέβαια εδώ πρέπει να τονιστεί ότι ο χαμηλός βαθμός διαφθοράς σίγουρα έχει και αυτός θετική επίπτωση στην ανάπτυξη μιας οικονομίας. Παρατίθεται λοιπόν το πρόβλημα ποιο από τα δύο έχει καλύτερη ή μεγαλύτερη επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας.

Ο Myrdal (1968) υποστήριξε ότι αρκετοί δημόσιοι λειτουργοί κωλυσιεργούν στην διεκπεραίωση των υποθέσεων τις οποίες χειρίζονται, ώστε να δημιουργούν το κατάλληλο έδαφος για πληρωμή δωροδοκιών από εκείνους που δεν έχουν την πολυτέλεια να περιμένουν την ολοκλήρωση της κανονικής διαδικασίας ή από εκείνους που αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο της οικονομικής καταστροφής λόγω άλλων παραγόντων (πχ. δάνεια, ποινικές ρήτρες). Οι ταχύτητες ολοκλήρωσης των εργασιών από αυτούς έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη μιας χώρας ακόμα και αν κάποιες από αυτές με τη χρήση δωροδοκιών επιταχύνονται ή ολοκληρώνονται στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα.

Ο Τάνζι (1998) προσθέτει ότι καμία κοινωνία δεν γεννιέται, ούτε αναπτύσσεται με τέτοιες στρεβλωτικές πράξεις από την αρχή, αλλά αυτές οι πράξεις διαφθοράς είναι ένα δημιούργημα όλων εκείνων που κάνουν κακή χρήση της ιδιότητάς τους και των δυνατοτήτων που τους προσφέρει η θέση τους στο δημόσιο τομέα.

Αν τα φαινόμενα διαφθοράς αντιμετωπίζονται σαν κάτι το καλό και το φυσιολογικό τότε και άλλα φαινόμενα θα προκύπτουν συνέχεια από άλλους

δημόσιους λειτουργούς, με αποτέλεσμα να δυναμιτίζονται οι αρχές της ελεύθερης οικονομίας, καταλύοντας το ίδιο το κράτος και καταστρέφοντας εν τέλει την ίδια την κοινωνία.

Είναι γενικά αποδεκτό, ότι αν δεν γίνουν ρυθμιστικές ενέργειες και διαθρωτικές αλλαγές τα φαινόμενα που υπάρχουν ήδη σε κάποια χώρα, σε μεγάλο βαθμό θα καταστρέψουν τους ίδιους τους κοινωνικούς δεσμούς με απρόβλεπτα αποτελέσματα.

4.3 Προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας για την πάταξη της διαφθοράς στην Ελλάδα

Ουραγός στη Ευρώπη των 15 βρίσκεται και πάλι η Ελλάδα στην ετήσια έκθεση της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2007, σύμφωνα με τον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς. Στην Ευρώπη των 27, κατέχει μόλις την 4^η θέση από το τέλος και είναι στην κατάταξη πριν από την Πολωνία, τη Βουλγαρία και τη Ρουμάνια.

Ο φετινός δείκτης διαφθοράς (CPI) βαθμολογεί την Ελλάδα με 4,6 στα 10 παρόλα αυτά η μικρή βελτίωση από πέρυσι (4,4) διατηρεί τη χώρα μας και φέτος τελευταία στους 15, γεγονός που φανερώνει ότι η προσπάθεια βελτίωσης πρέπει να συνεχιστεί με ακόμη πιο εντατικούς ρυθμούς.

Όπως επισημαίνει ο Ουγκετ Λαμπέλ, η διαφθορά παραμένει ένας από τους σημαντικότερους τρόπους διαφυγής των πόρων που χρειάζονται για την υγεία, την εκπαίδευση και τις υποδομές.⁵² Επιπλέον επισημαίνει, ότι η πάταξη της διαφθοράς στις φτωχές χώρες εξαρτάται από τα πλούσια κράτη της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής επειδή, τα χρήματα από τις μίζες προέρχονται από τις πολυεθνικές εταιρίες που εδρεύουν εκεί και θεωρούν τη μίζα ως νόμιμη επιχειρηματική πρακτική.

Ειδικότερα για την Ελλάδα είναι γνωστό, ότι η μεγάλη γραφειοκρατία τρέφει τη διαφθορά. Ως αιτίες για τη χαμηλή επίδοση της Ελλάδας αναφέρονται, η έλλειψη διαφάνειας στο δημόσιο βίο, όπου είχε ζητηθεί η αλλαγή του κώδικα δεοντολογίας και συμπεριφοράς των δημοσίων λειτουργών, η όχι και τόσο καλή εκπαίδευση των στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης και η απουσία επιβολής αυστηρών κυρώσεων στους παραβάτες.⁵³

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Διεθνούς Διαφάνειας - Ελλάς προτείνονται τα εξής:

- Πρώτη προτεραιότητα της κυβέρνησης θα πρέπει να αποτελεί η εφαρμογή καλύτερης, αποτελεσματικότερης και δικαιότερης

⁵² Εφημερίδα Ημερησία, 27/09/2007 «Πρωταθλήτρια στις 15 σε διαφθορά η Ελλάδα»

⁵³ Ενημερωτικό Δελτίο Τ.Ε.Ε.,2458 ,08/10/2007

δημόσιας διοίκησης.

- Χρειάζεται η περαιτέρω ενίσχυση της λογοδοσίας των κρατικών λειτουργών, η οποία θα βοηθήσει στην αναβάθμιση της αξιοπιστίας της δημόσιας διοίκησης συνολικά.
- Επιπλέον, τα άτομα που έχουν τη διάθεση να συμβάλουν στον εντοπισμό και την αποκάλυψη περιπτώσεων διαφθοράς θα πρέπει να προστατευθούν.
- Θα πρέπει να ενισχυθεί το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο που διέπει την κυκλοφορία του χρήματος, ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του μαύρου χρήματος.
- Επίσης προτείνεται, η επικύρωση της Σύμβασης κατά της Διαφθοράς των Ηνωμένων Εθνών, που θα σηματοδοτήσει και θα επιβεβαιώσει την θέληση της κυβέρνησης για ακόμα πιο έντονη δράση κατά της διαφθοράς.
- Πρέπει να ενταθεί, η συνεχής και θεσμοθετημένη παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Ο.Σ.Α, για τον χρηματισμό των ξένων δημόσιων λειτουργών, ώστε να κλείσουν τα κενά της εφαρμογής της.
- Και τέλος, υποστηρίζει ότι οι διοικήσεις των μεγάλων εταιρειών, κυρίως των εισηγμένων στο χρηματιστήριο, υποχρεούνται όχι μόνο να παρουσιάσουν λειτουργικούς κώδικες δεοντολογίας και προστασίας κατά της διαφθοράς, αλλά και να ελέγξουν την πιστή εφαρμογή τους.⁵⁴

---

⁵⁴ Εφημερίδα Εξπρές, 27/09/2007, «Εκτεταμένη παραμένει η διαφθορά στην Ελλάδα»

5.1 Σχέση διαφθοράς και λευκού εγκλήματος

Η είσοδος νέων κυβερνητικών οργανώσεων στον αγώνα για την καταπολέμηση της διαφθοράς έγινε στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Πιο αναλυτικά το 1992, το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέκρινε την ίδρυση μιας «Πολυπειθαρχικής ομάδας για μέτρα κατά της διαφθοράς», γνωστοποιώντας σε παγκόσμιο επίπεδο με αυτό τον τρόπο, όχι μόνο την έντονη επανεμφάνιση της διαφθοράς ως ενός σημαντικότερου προβλήματος που αντιμετωπίζει ο δημόσιος τομέας, αλλά και την έντονη ανάγκη για την αντιμετώπιση της, γεγονός που απαιτεί συγκεκριμένες ενέργειες και ρυθμίσεις.

Πολλοί διεθνείς οργανισμοί ακολούθησαν με παρόμοιες αποφάσεις. Το 1998 το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) και η Παγκόσμια Τράπεζα ανακοίνωσαν ότι η καταπολέμηση της διαφθοράς θα ήταν ένα από τα νέα κριτήρια με τα οποία θα αξιολογούσαν την ικανή οικονομική διαχείριση για τις χώρες του κόσμου. Η συγκεκριμένη απόφαση δεν ήταν ξαφνική καθώς οι αποφάσεις αυτές συνδέονται με τις πρωτοβουλίες μερικών πρώην στελεχών από τις τάξεις του Δ.Ν.Τ και άλλων διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, οι οποίοι τάχθηκαν με τη στάση τους υπέρ μιας πιο ηθικής οικονομολογίας. Μια μικρή ομάδα με επικεφαλή της τον Πίτερ Έιγκεν, ίδρυσε τον Μάιο του 1993, την Transparency International. Αυτή η νέου τύπου μη κυβερνητική οργάνωση έχει σαν στόχο της, την πληροφόρηση για τις πρακτικές της διαφθοράς και την καταπολέμηση τους.⁵⁵

Ο Πίτερ Έιγκεν σε συνέντευξη του είχε δηλώσει ότι «Η διαφθορά σε δημόσια έργα μεγάλης κλίμακας αποτελεί εμπόδιο στη βιώσιμη ανάπτυξη και καταλήγει σε μεγάλες απώλειες δημοσίων κεφαλαίων για την παιδεία, τη δημόσια υγεία και τη μείωση της φτώχειας, στις ανεπτυγμένες αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες.»

---

⁵⁵ Ο ιδρυτής της Transparency International είχε παραιτηθεί από τη θέση του υπεύθυνου της Παγκόσμιας Τράπεζας στο Ναϊρόμπι. Τον Μάιο του 1993, συγκάλεσε στο Βερολίνο εβδομήντα επαγγελματικά στελέχη των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών απ' όλες τις ηπείρους για να υλοποιήσει το σχέδιό του.

Το 1997 υπό την αιγίδα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), είκοσι περίπου χώρες που είναι μέλη του, υπέγραψαν μια σύμβαση για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Ο Ο.Ο.Σ.Α. εδώ και 40 χρόνια θέτει τις κατευθυντήριες γραμμές σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη του πλανήτη και των επιμέρους χωρών ανεξάρτητα.

Οι αμερικάνικες πιέσεις διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο, στο βαθμό που τους αναλογεί, για τη δημιουργία ενός νέου διεθνούς πλαισίου κατά της διαφθοράς. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν όλες οι μεγάλες χώρες που προωθούν τα προϊόντα τους σε διεθνές επίπεδο και ανταγωνίζονται τα αμερικανικά προϊόντα, να επιβάλουν με κατάλληλα νομοθετικά πλαίσια στις επιχειρήσεις τους, τους ίδιους περιορισμούς που ισχύουν στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1977. Στόχος δεν είναι τόσο η μείωση της διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο η απαγόρευση μέσω ποινικών κυρώσεων της δωροδοκίας ξένων δημοσίων λειτουργών, που έχουν σαν σκοπό την κυριαρχία στις αγορές.⁵⁶

Με τη θέσπιση και την οριοθέτηση αυτών των νέων για την παγκόσμια κοινότητα κανόνων οικονομικής ανάπτυξης, που επιβάλουν αυτοί οι νέοι οργανισμοί που αναφέρονται παραπάνω, δημιουργούνται σίγουρα αντιθέσεις και συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις αυτές έχουν να κάνουν με τις εφαρμοζόμενες πρακτικές των προηγούμενων δεκαετιών που ίσχυαν στον ανεπτυγμένο και στον υπό ανάπτυξη κόσμο. Σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, η διαφθορά στην διευρυμένη μορφή που έχει λάβει, προκαλεί στρεβλώσεις και αναταράξεις αποσταθεροποιώντας την ελεύθερη οικονομία στο σύνολο της και δυναμιτίζοντας την ανάπτυξη όλου του πλανήτη.

Οι κανόνες που είχαν θεσπιστεί από τους παραπάνω οργανισμούς κατά το παρελθόν προκάλεσαν με τη σειρά τους αυτά τα φαινόμενα και αν δεν τα έχουν προκαλέσει, τουλάχιστον τα έχουν συντηρήσει με την ανοχή τους. Αυτή

---

⁵⁶ «Κύρωση της Σύμβασης για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές», ΦΕΚ Α' 265/1.12.1998 ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2656

η γενίκευση της διαφθοράς, τελικά ευνόησε το νόμο του ισχυρότερου και φαίνεται ότι κοστίζει πολύ περισσότερο στους χρηματοπιστωτικούς θεσμούς και στις διεθνείς επιχειρήσεις. Τελικά έτσι, ίσως να εξηγείται και ο λόγος που οι παραπάνω οργανισμοί διαφοροποιούν την στάση τους και αναγκάζονται να καταφύγουν στη θέσπιση κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας, οι οποίοι θα πρέπει να είναι αποδεκτοί σε παγκόσμιο επίπεδο από όλες τις χώρες του κόσμου.

Οι πιέσεις που δημιουργούνται στις εθνικές κυβερνήσεις από αυτούς τους οργανισμούς είναι διαρκείς και έντονες, καταδεικνύοντας τις αντιφάσεις των ανεπτυγμένων χωρών και ιδίως των ευρωπαϊκών, οι οποίες να μεν διακηρύττουν την μηδενική τους ανοχή σε φαινόμενα διαφθοράς, αλλά στην πραγματικότητα τα αποτελέσματα είναι μηδαμινά. Η πραγματικότητα είναι ότι όχι μόνο δεν λαμβάνονται μέτρα για την πάταξη της διαφθοράς, εξασφαλίζοντας τελικά την ατιμωρησία και την ανοχή τέτοιων ενεργειών, αλλά παράλληλα δεν καταφεύγουν σε καμία ενέργεια, που να στοχεύει στην εξάλειψη των προϋποθέσεων για την ύπαρξη αυτών των στρεβλώσεων.

Σαν αποτέλεσμα της κυβερνητικής αναλγησίας, ιδίως στο θέμα της διακίνησης κεφαλαίων, είναι η συσσώρευση κεφαλαίων που το ύψος τους είναι ιλιγγιώδες και που χρησιμοποιείται στην χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, στην φίμωση του τύπου με τις μεθόδους αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης και φυσικά στο ξέπλυμα των κεφαλαίων αυτών μέσα από διαδικασίες που οι ίδιες οι κυβερνήσεις δημιουργούν, ώστε να ξεπληρώσουν τα χρέη τους σε αυτούς που τις στήριζαν, αποσταθεροποιώντας την παγκόσμια οικονομία.

Σύμφωνα με τον Σπ. Παπασπύρου, οι διάφοροι «λευκοί ιππότες» έχουν ως κύριο στόχο τους μια άλλη μορφή «λευκότητας», αυτή την οποία επιδιώκουν τα διεθνή δίκτυα που «ξεπλένουν» τα κεφάλαια παράνομης προέλευσης.⁵⁷

---

⁵⁷ Παπασπύρου Σπ., «Όψεις της διαφθοράς στην Ελλάδα»

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς, το ύψος των ποσών που διακινούνται ετησίως μέσω των φορολογικών παραδείσων κυμαίνεται μεταξύ 330 και 460 δισεκατομμυρίων ευρώ, δηλαδή περίπου το μισό της παγκόσμιας ροής κεφαλαίων.

Το 1989 η G-7 ίδρυσε την FATF – GAFI (Financial Action Task Force) όχι μόνο επειδή το πρόβλημα είχε αναγνωριστεί σαν μείζονος σημασίας, αλλά γιατί υπήρχε η ανάγκη για πιο εξειδικευμένη διαχείριση του συγκεκριμένου προβλήματος.⁵⁸

Η F.A.T.F. ιδρύθηκε με στόχο την προώθηση μέτρων σε διεθνές επίπεδο, για την αποτροπή της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές πράξεις. Αυτά τα κεφάλαια που αποτελούν προϊόντα εγκληματικών δραστηριοτήτων, είτε νόμιμων, είτε παράνομων γίνονται ακόμα πιο επικίνδυνα, καθώς σε αυτά βασίζονται ολόκληρα τμήματα της οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα είναι σχεδόν αδύνατο να εντοπιστούν (J.-C. Usunier, 1994 - J. de Maillard, 1998).

Στην περίπτωση της χώρας μας, οι επιδόσεις της, για την διεθνή μάχη που δίνεται για την καταπολέμηση του ξεπλύματος του μαύρου χρήματος και της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων είναι απογοητευτικές.⁵⁹ Το σύστημα εμφανίζεται να χωλαίνει σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με την έκθεση αξιολόγησης της F.A.T.F. για την χώρα μας. Η F.A.T.F. καταγράφει κενά και ανεπάρκειες, τόσο στη νομοθεσία, όσο και στη λειτουργία των εποπτικών αρχών. Επίσης, εκτιμά ότι ο τζίρος από τις παράνομες δραστηριότητες ο οποίος σύμφωνα με την ΕΣΥΕ ανέρχεται σε 1,6 δισεκατομμυρια ευρώ, αποτελεί ένα πολύ μικρό μέρος των πραγματικών συνολικών εσόδων από αυτές τις δραστηριότητες.

Σύμφωνα με την επίσκεψη της F.A.T.F. στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 2006 προέκυψαν τα παρακάτω στοιχεία :

1. Η νομοθεσία για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις

---

⁵⁸ <http://www.fatf-gafi.org>

- της.
2. Τα περιορισμένα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με τις διώξεις και τις καταδικαστικές αποφάσεις για το ξέπλυμα χρήματος δείχνουν ότι, η σχετική ποινική δραστηριότητα κινείται σε χαμηλά επίπεδα.
  3. Ο βαθμός της αυστηρότητας και της αποτρεπτικότητας των κατασταλτικών μέτρων που επιβάλλονται (πχ. ύψος ποινών) δεν είναι υψηλός.
  4. Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη κατάλληλων στελεχών που απαρτίζουν την αρχή με αποτέλεσμα, να μην επιτελείται σωστά το έργο της F.A.T.F. στην Ελλάδα.
  5. Εντοπίζονται σημαντικά κενά και αδυναμίες στην εποπτεία του τραπεζικού τομέα, όσον αφορά στη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Στον ασφαλιστικό κλάδο δε η εποπτεία είναι ανύπαρκτη.
  6. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι η Ελλάδα δεν έχει εφαρμόσει αποτελεσματικά μέτρα για την καταπολέμηση της διασυνοριακής μεταφοράς χρημάτων που σχετίζονται με το ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Συμφωνά με τους (J.L. Rocca,1993 και J.K. Leguil-Bayart, 1997), κράτη που βρίσκονται στην αφρικανική Ήπειρο ή στις χώρες της Ασίας, με τη στάση τους (εμπόριο όπλων, καλλιέργεια λευκής παπαρούνας κλπ.) και με τις κυβερνητικές πολιτικές που εφαρμόζουν, ενισχύουν τους χρηματικούς πόρους και τις οργανωτικές δομές των δικτύων του βρώμικου χρήματος.

Η μαύρη οικονομία δεν θα μπορούσε όμως να λειτουργήσει χωρίς παράλληλα την ύπαρξη των περίφημων εταιριών φαντασμάτων, που έχουν έδρα κάποιους απίθανους φορολογικούς παραδείσους.⁶⁰ Δεν είναι λίγοι όσοι πιστεύουν ότι οι φορολογικοί αυτοί παράδεισοι έχουν δημιουργηθεί και στηρίζονται από τις χώρες που «δίνουν μάχη» κατά της διαφθοράς. Το

---

⁵⁹ Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής, 22/07/2007 «Ανοχύρωτη στο ξέπλυμα η Ελλάδα»

⁶⁰ http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=97

οικονομικό και θεσμικό σύστημα αυτών των χωρών που «πολεμούν» την διαφθορά βραχυκυκλώνεται από την ύπαρξη χιλιάδων κρυφών εταιριών, που έχουν δημιουργηθεί για αυτό το σκοπό, από τις κατά τα άλλα νόμιμες εταιρίες. Τα πλεονεκτήματα που επιζητούν αυτές οι νόμιμες εταιρίες και καταφεύγουν στην ίδρυση παράκτιων εταιριών, είναι η μικρότερη φορολογία, η ανωνυμία όσον αφορά την προέλευση των κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται και τέλος το απυρόβλητο σε ενδεχόμενες διώξεις.

Προφανώς λοιπόν, το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος δεν αφορά αποκλειστικά τα παράνομα έσοδα των εγκληματικών οργανώσεων που υπάρχουν σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά επιπλέον χρησιμεύουν ώστε να διακινούνται, να ξεπλένονται και να εξαφανίζονται χρηματικά ποσά που ανήκουν σε ισχυρούς πολιτικούς και κόμματα, που πολλές φορές είναι στην εξουσία, αλλά και σε εταιρίες που είναι καθ' όλα νόμιμες και που έχουν μαύρα ταμεία και έσοδα, που δεν μπορούν να παρουσιάσουν ή θέλουν να διακινήσουν ποσά για να δωροδοκήσουν κάποιον πολιτικό.

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι αυτοί οι «φορολογικοί παράδεισοι» δεν είναι μόνο μικρά κράτη που επειδή αναζητούν πόρους, εμπορευματοποιούν την εθνική τους κυριαρχία. Πράγματι, περισσότερα από τα μισά ανήκουν στα κυριότερα ανεπτυγμένα κράτη (τα μισά είναι υπό την προστασία της Αγγλίας, αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Γαλλία και η Ολλανδία έχουν επίσης τα δικά τους), ενώ τρία από αυτά τα κράτη είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (η Αυστρία, η Ιρλανδία και το Λουξεμβούργο).⁶¹

Η αντιφατικότητα συνεπώς των εξαγγελιών για την κήρυξη πολέμου εναντία στη διαφθορά, φαίνεται σε σχέση πάντα με το τελικά τι συμβαίνει στην πραγματικότητα και τα μεγάλα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν από τις κυβερνήσεις αυτών των χωρών, ώστε να γίνουν εν τέλει βήματα κατά του φαινομένου της διαφθοράς. Όσο θα συνεχίζεται με ευθύνη των μεγάλων διεθνών τραπεζών η απρόσκοπτη λειτουργία των παράκτιων εταιριών και οι συναλλαγές με αυτούς του φορολογικούς παραδείσους θα γίνεται χωρίς καμία

---

⁶¹ Kimberly, A.E. (1997)

ερώτηση, τότε τα αποτελέσματα της προσπάθειας κατά του φαινομένου θα είναι μηδαμινά.⁶²

Η έλλειψη μέτρων κατά της διαφθοράς από τις κυβερνήσεις των κρατών στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό και στην ατιμωρησία που υπάρχει σε σχέση με περιπτώσεις που αποκαλύπτονται κατά καιρούς. Λίγες και χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις που η δικαιοσύνη κατάφερε να ξετυλίξει το μίτο της Αριάδνης και να καταλογίσει ευθύνες εκεί που πραγματικά ανήκουν, χωρίς κανένας να μπορεί όμως να πει ότι όλοι οι υπαίτιοι της απάτης τιμωρήθηκαν στο βαθμό που συμμετείχαν.

Στην γειτονική Ιταλία, όπου κλασικές περιπτώσεις διαφθοράς ήρθαν στο προσκήνιο, προκάλεσαν έκπληξη στη κοινή γνώμη οι απαισιόδοξες για την έκβαση της υπόθεσης, προβλέψεις από μερίδα δικαστών και από τον τύπο, που πρωταγωνίστησαν στην επιχείρηση Mani Pulite, είτε πρόκειται για εκείνες μιας δικαστικού, όπως η Λ. Φεράρο που υπήρξε συνεργάτης του δικαστή Φαλκόνε, είτε για εκείνες του Εουτζένιο Σκάλφαρι, του ιδρυτή της εφημερίδας La Repubblica. Ο τελευταίος είχε πρωταγωνιστήσει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης υπέρ της προσπάθειας κατά της διαφθοράς. Μετά από τόσα χρόνια ελάχιστοι έχουν πάρει το δρόμο της φυλακής, ενώ καμία διαθροωτική αλλαγή δεν έγινε κατά την περίοδο όπου διαδραματίστηκε η μεγάλη αυτή υπόθεση διαφθοράς. Δεν ήταν παράξενο που εν τέλει οι δικαστικοί και ο τύπος στράφηκαν σε άλλες υποθέσεις, καλύπτοντας ενόχους και αφήνοντας τους ατιμώρητους, παρά τις επίπονες προσπάθειες που είχαν καταβάλει όλοι οι εμπλεκόμενοι στην αποκάλυψη της υπόθεσης αυτής.⁶³

Αντίστοιχα στη Γερμανία, η υπόθεση Φλικ⁶⁴ που αποκαλύφθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980, αποτελεί ένα τέλειο παράδειγμα σκανδάλου για το οποίο δεν υπήρξαν κυρώσεις. Ο όμιλος Φλικ στην προσπάθειά του να πετύχει φορολογικές ελαφρύνσεις, κατέφυγε στη δωροδοκία των τριών κυριοτέρων

---

⁶² Γ. Ηλία, «Αστυνομική διαφθορά: Μια απόπειρα συστηματικής προσέγγισης», σ.759

⁶³ <http://www.iospress.gr/ios1998/ios19980118a.htm>

⁶⁴ Υπόθεση δωροδοκίας Χριστιανοδημοκρατών και φιλελεύθερων πολιτικών από τον όμιλο Φλικ στα τέλη της δεκαετίας του 80 στη Γερμανία.

κομμάτων της Γερμανίας (SPD, CDU, FDP).⁶⁵ Η αποκάλυψη της πραγματικότητας ότι δηλαδή οι πρόεδροι αυτών των κομμάτων είχαν πάρει χρήματα με αντάλλαγμα αυτές τις φορολογικές ελαφρύνσεις, δεν οδήγησε τελικά σε καμία παραίτηση, ούτε μετέβαλε το εκλογικό αποτέλεσμα των εκλογών του 1983, ενώ είχε ήδη ξεσπάσει το σκάνδαλο.

Παρά συνεπώς τις αποκαλύψεις με τα ηχηρά ονόματα και τις δίκες που διαρκούν μήνες ή και χρόνια διαπιστώνουμε ότι το κλίμα ατιμωρησίας είναι διάχυτο σε παγκόσμιο επίπεδο. Δυστυχώς η άποψη που διαμορφώνει και η κοινή γνώμη είναι προς την ίδια κατεύθυνση, με αποτέλεσμα οι κοινωνικές αντιδράσεις να είναι και αυτές περιορισμένες. . Γι' αυτό το λόγο, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η διαφθορά παραμένει ένα «λευκό έγκλημα», με την έννοια που δίνει ο Α. Χαϊντενχάιμερ στον όρο *white corruption*: ένα έγκλημα αποδεκτό από την οικονομική ελίτ και ανεκτό από τους πληθυσμούς των χωρών. Παρά την ύπαρξη διατάξεων, που τις περισσότερες φορές περιλαμβάνονται στο ποινικό δίκαιο, για την τιμωρία αυτών των παραβατικών συμπεριφορών, στην πραγματικότητα δεν θεωρούνται προσβολές στις θεμελιώδεις αξίες μιας κοινωνίας και επομένως δεν επιφέρουν κοινωνική αποδοκιμασία.

Το γεγονός αυτό δίνει ώθηση στους πολιτικούς για τέτοιες πράξεις, οι οποίοι έχουν την τάση, να διαπλέκονται και να εκμεταλλεύονται το χαμηλό πολιτικό κόστος αλλά και τις τυχόν μικρές κυρώσεις που θα έχει για αυτούς μια πράξη διαφθοράς, με αποτέλεσμα να γίνονται ακόμα πιο επιρρεπείς σε θέματα διαφθοράς.

Υπάρχουν πολιτικοί ηγέτες που έχουν κατηγορηθεί για σκάνδαλα και οικονομικές ατασθαλίες στη χώρα μας και η απήχηση τους στην κοινή γνώμη οδήγησε στη συσπείρωση των οπαδών τους, χωρίς να οδηγηθούν στη πολιτική ανυποληψία. Ο αντίλογος είναι πάντα ο ίδιος και προβάλλεται συνήθως από μερίδα του τύπου που έχει συμφέρον να υποστηρίξει τη συγκεκριμένη

---

⁶⁵ Το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας, η Χριστιανική Δημοκρατική Ένωση και το Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα, αντίστοιχα. (Σ.τ.Μ.)

παράταξη. Όλοι ανεξαιρέτως δηλώνουν θύματα χαλκευμένων κατηγοριών από αντίπαλα κόμματα, συνήθως της αντιπολίτευσης, αλλά και εγκάθετων προσώπων που συνήθως αποκαλύπτουν και την πράξη διαφθοράς.⁶⁶

Ο ρόλος του τύπου μόνο ουδέτερος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σε θέματα που άπτονται του φαινομένου της διαφθοράς. Ο διαχωρισμός των εφημερίδων και γενικά των μέσων ενημέρωση σε κομματικά στρατόπεδα είναι αρκετός για να κάνει τη αποκάλυψη της αλήθειας αρκετά δύσκολη. Κάθε σκάνδαλο διαφθοράς που κάνει την εμφάνιση του σε μερίδα του τύπου, βρίσκει τον αντίλογό του από το αντίπαλο στρατόπεδο. Οι άνθρωποι που αποκαλύπτουν την πραγματικότητα σχετικά με κάποια ατασθαλία, σπιλώνονται από τους υποστηρικτές της εκάστοτε κυβέρνησης τόσο πολύ, που καταντούν φαιδροί και αναξιόπιστοι στα μάτια της δικαιοσύνης και της κοινής γνώμης. Τα όπλα που χρησιμοποιούν είναι η συκοφαντία, προσωπικά σκάνδαλά άσχετα με τις καταγγελλόμενες υποθέσεις ή απλά ψέματα που δεν μπορούν να αποδειχθούν διότι δεν υπάρχουν στοιχεία.

Τα δέλεαρ που οι πολιτικοί χρησιμοποιούν για να στρατολογήσουν δημοσιογράφους δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητα. Οι παροχές μπορεί να ποικίλουν από δάνεια και επιχορηγήσεις για τους εκδότες, κρατικές διαφημίσεις και παραγραφή χρεών, ή ακόμα και λίγα χρήματα για τον απλό δημοσιογράφο που είναι έτσι κι αλλιώς απλά κακοπληρωμένος και που προσπαθεί να συμπληρώσει το εισόδημα του, γράφοντας κάτι αρεστό για ανθρώπους με πολιτική επιρροή. Σε γενικές γραμμές όλοι προσπαθούν να προστατεύσουν το κομματικό σχηματισμό που υπηρετούν χτυπώντας ταυτοχρόνως την αντίπαλη πλευρά, αποπροσανατολίζοντας την κοινή γνώμη από τον πραγματικό ένοχο, που συνήθως είναι η εταιρία που δίνει τα χρήματα στον πολιτικό με σκοπό να πάρει συγκεκριμένα ανταλλάγματα.

Φυσικά ο αντίκτυπος για τις επιχειρήσεις που δίνουν τα χρήματα σε πολιτικούς, με σκοπό να ευνοηθούν σε κάποια υπόθεση που τους αφορά είναι ακόμα μικρότερος. Το καλό της επιχείρησης και η συνέχιση της κερδοφορίας

---

⁶⁶ Tanzi 1998

είναι ένα άλλοθι που χρησιμοποιείται από όλους τους βιομήχανους. Άλλωστε, η προσοχή εστιάζεται σε εκείνον που δωροδοκείται και όχι σε εκείνον που δίνει τα χρήματα. Καθώς οι καταγγελίες για τις παράνομες πράξεις είναι λίγες σε αριθμό και η δυνατότητα εντοπισμού τους, από τους υπάρχοντες ελεγκτικούς μηχανισμούς είναι σχετικά περιορισμένη, οι πράξεις αυτές παραμένουν συνήθως κρυμμένες μέσα στον τεράστιο όγκο των συνηθισμένων κατά τα άλλα οικονομικών συναλλαγών και συνεπώς δεν στιγματίζονται από την κοινωνία. Το γεγονός αυτό ενισχύει ακόμα περισσότερο την κοινωνική τους αμνήστευση. Στη χειρότερη περίπτωση, θεωρούνται λάθη και όχι παραπτώματα που πρέπει να τιμωρηθούν.

Πρώτα απ' όλα, τίθεται το ερώτημα αν, πέρα από το θόρυβο που προκαλούν σήμερα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης⁶⁷ γι' αυτό το ζήτημα, η διαφθορά παραμένει ακόμα ένα «λευκό έγκλημα», για το οποίο η κοινωνία πιστεύει ότι δεν έχει ιδιαίτερη βαρύτητα. Δεν γίνεται εύκολα πιστευτό από την κοινή γνώμη ότι οι ποινικές κυρώσεις που μπορούν να αποδοθούν σε εταιρείες ή σε στελέχη αυτών των εταιριών που δωροδοκούν υψηλόβαθμους δημοσίους υπαλλήλους ή πολιτικούς οποιασδήποτε εθνικότητας θα ήταν ικανή να αποτρέψει την πράξη αυτή. Δεν υπάρχουν ελεγκτικοί μηχανισμοί που να μπορούν να διαπιστώσουν τι γίνεται μέσα σε ιδιαίτερα γραφεία και αίθουσες συσκέψεων όπου οι συμφωνίες κυρίων μεταξύ στελεχών και πολιτικών μεταφράζονται σε εκατομμύρια έναντι μελλοντικών υποσχέσεων για διευκολύνσεις ή αναθέσεις δημοσίων έργων. Όπως προαναφέραμε, η διαφθορά δεν αφήνει στοιχεία πίσω της, ώστε να μπορεί κάποιος να καταλάβει ακριβώς τι έχει συμβεί.

Τελικά όμως, ποιος είναι το θύμα των υποθέσεων διαφθοράς που αντιμετωπίζει μία χώρα; Πολλοί μπορούν να πουν με βεβαιότητα, ότι δεν υπάρχει ο όρος θύμα με την ίδια φυσική έννοια όπως ο διαφθορέας και ο διεφθαρμένος. Θύμα των φαινομένων της διαφθοράς είναι πρώτα από όλα ο ίδιος ο λαός, το κοινωνικό σύνολο, η κοινωνία μας και μετά το πολίτευμα από

---

⁶⁷<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/el/features/setimes/articles/2004/02/040209-VALENTIN-001>

το οποίο πηγάζουν, οι θεσμοί τους οποίους υπηρετούν όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι, σε όποια βαθμίδα και να ανήκουν και οι πολιτικοί. Και αφού δεν υπάρχει το θύμα που θα απαιτήσει ηθική ικανοποίηση και απόδοση της δικαιοσύνης, το ρόλο αυτό πρέπει να τον αναλάβει το κράτος, που με το κατάλληλο νομικό και οικονομικό πλαίσιο που θα ασκήσει, θα αποκαταστήσει την νομιμότητα, περιορίζοντας τις παρεμβατικές πράξεις από όπου και αυτές προέρχονται. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος και τους πολιτικούς. Για να μπορέσει το κράτος να διαδραματίσει το ρόλο αυτό με αξιώσεις, πρέπει να αφουγκραστεί τα γεγονότα διαφθοράς που γίνονται αντιληπτά από τους πολίτες και τις καταγγελίες τους, και με αυτό τον τρόπο να γίνει ένας διάλογος, ώστε να ακολουθήσουν οι πολιτικές και οικονομικές δράσεις. Αυτές οι δράσεις δεν είναι ίδιες σε όλες τις περιπτώσεις αλλά ποικίλουν ανάλογα με τους παράγοντες.⁶⁸

Η πραγματοποίηση εμπειριστατωμένων ερευνών για τη συστηματική ή μη, χρηματοδότηση των κομμάτων και κάποιων πολιτικών από μεγάλους ομίλους που δραστηριοποιούνται στον τομέα των δημοσίων έργων είναι επιβεβλημένη. Αν κάποιος επιχειρηματίας ή επιχειρηματικός όμιλος δωροδοκεί κάποιο ανώτερο δημόσιο υπάλληλο ή κάποιον πολιτικό, χωρίς αμφιβολία ο σκοπός του είναι το κέρδος, σε ένα περιβάλλον που ευνοεί όχι τον πιο ικανό επιχειρηματία αλλά αυτόν με τις καλύτερες διασυνδέσεις.⁶⁹

Όταν ένας πολιτικός που έχει εκλεγεί από το υπάρχον πολιτικό σύστημα ή ένας δημόσιος λειτουργός που υπηρετεί αυτό το σύστημα, αποδειχθεί ότι είναι διεφθαρμένος, τότε αποτελεί ένα πλήγμα στο σκοπό ύπαρξης του ίδιου του πολιτικού συστήματος, στην ίδια εντέλει την νομιμότητα.

Τελικά μπορούμε να πούμε, ότι αν και η διαφθορά θεωρείτο για πολλά χρόνια πρόβλημα μόνο των μη δημοκρατικών και αυταρχικών καθεστώτων και αντιμετωπιζόταν κατά το παρελθόν από τα δημοκρατικά καθεστώτα σαν περιθωριακό φαινόμενο, σαν ασήμαντη δυσλειτουργία. Οι επισημάνσεις που

---

⁶⁸ http://www.pasok.gr/portal/gr/ethn_sym/27432/2/1/showdoc2.html

⁶⁹ Tanzi 1998

έγιναν την τελευταία δεκαετία μετέβαλαν ριζικά αυτή την καθησυχαστική αντίληψη και διαπιστώθηκε ότι, η διαφθορά πρέπει πλέον να θεωρείται ότι υπάρχει σε όλους τους τύπους καθεστώτων ακόμα και των δημοκρατικών και θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την πάταξη της από όλους.

Παρόλα αυτά, τις τελευταίες δεκαετίες, οι αντιλήψεις σχετικά με το πρόβλημα της διαφθοράς στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες φαίνεται να αλλάζουν. Οι ίδιοι οι πολιτικοί προωθούν, στο όνομα της δικιάς τους σταυροφορίας κατά της διαφθοράς, αλλαγές που άσχετα με τα αρχικά μηδαμινά αποτελέσματα βάζουν τα θεμέλια για τις μετέπειτα ουσιαστικές αλλαγές. Σίγά σιγά γίνεται κατανοητό το γεγονός ότι η μεταρρύθμιση του τρόπου με τον οποίο χρηματοδοτούνται τα κόμματα πρέπει να αλλάξει. Το ίδιο ισχύει και για τις αναθέσεις των δημοσίων έργων και τις διαδικασίες που τις συνοδεύουν. Το ίδιο γίνεται αντιληπτό ότι ισχύει και στο ποινικό δίκαιο που συμπαρασύρει όλο το σύστημα της δικαιοσύνης. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος, θα πρέπει να δημιουργηθούν νέες διαδικασίες και να θεσμοθετηθούν επιτροπές που θα ασκούν εξειδικευμένους ελέγχους, όπως η Κεντρική Υπηρεσία Πρόληψης της Διαφθοράς στη Γαλλία.⁷⁰

Τις αλλαγές αυτές των τελευταίων ετών προσπαθούν να τις ασπαστούν και οι εταιρίες ιδιωτικών συμφερόντων όπου οι κώδικες δεοντολογίας αρκετών από αυτών εκσυγχρονίστηκαν αποκηρύσσοντας την διαφθορά ή θεσμοθέτησαν θέσεις εργασίας όπως αυτή του εσωτερικού ελεγκτή και του ορκωτού λογιστή. Οι ελεγκτές των εταιριών υποβάλλουν έκθεση που αφορά τη συμπεριφορά των εταιριών σχετικά με την πληρωμή των δωροδοκιών.

Βλέπουμε λοιπόν ότι και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις προσπαθούν να προστατευτούν από ενδεχόμενες νομικές περιπλοκές που σχετίζονταν με προγενέστερες πρακτικές τους και να προλάβουν νέες παραβατικές συμπεριφορές.⁷¹

Παγκόσμια έρευνα της (PwC) για το 2007 δείχνει ότι το οικονομικό

---

⁷⁰ Mény Y, «La corruption de la République, Fayard», Παρίσι 1992

⁷¹ Williams P, 1995

έγκλημα επεκτείνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, το 43% των εταιρειών που αντιμετώπισαν περιστατικά οικονομικού εγκλήματος την τελευταία διετία, σημείωσε άμεσες απώλειες που ξεπέρασαν τα 4,2 δισ. δολάρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι το μέσο κόστος από τις άμεσες ζημιές για τις επιχειρήσεις αυξήθηκε κατά 40% σ' αυτά τα δύο χρόνια φτάνοντας τα 2,4 εκατομμύρια δολάρια από 1,7 εκατομμύρια δολάρια.

Όπως αναφέρεται στην έκθεση που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα Ημερησία 17/10/2007, οι απώλειες για τις εταιρείες προκλήθηκαν από μια σειρά οικονομικών εγκλημάτων, όπως η σκόπιμα λανθασμένη λογιστική απεικόνιση των περιουσιακών στοιχείων, η λογιστική απάτη, η δωροδοκία και η διαφθορά, το ξέπλυμα χρήματος, καθώς και η παραβίαση της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η μορφή του οικονομικού εγκλήματος που συναντάτε περισσότερο είναι η κλοπή με 3 στις 10 εταιρείες (30%) να δηλώνουν ότι έχουν θύματα. Η παραβίαση πνευματικής ιδιοκτησίας κυμάνθηκε στο 15%, η διαφθορά και η δωροδοκία στο 13%, η λογιστική απάτη στο 12% και το ξέπλυμα χρήματος στο 4%.

Σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο, η έρευνα αποκάλυψε ότι οι 7 στις 10 εταιρείες (το 69%) επισήμαναν ότι το οικονομικό έγκλημα επέδρασε αρνητικά στην τιμή της μετοχής τους. Οι κλάδοι που πλήττονται περισσότερο από το οικονομικό έγκλημα είναι αυτοί των ασφαλιστικών υπηρεσιών και του λιανικού εμπορίου, οι οποίοι είναι και οι πλέον ευάλωτοι, καθώς το 57% κατήγγειλε κάποιο περιστατικό οικονομικού εγκλήματος. Ακολουθούν οι κρατικές υπηρεσίες και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας με 54%, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες με 46% και οι αυτοκινητοβιομηχανίες με 44%. Οι συνηθέστερες μορφές οικονομικού εγκλήματος ανά κλάδο ποικίλλουν εξαιτίας των διαφορετικών λειτουργικών χαρακτηριστικών που διαθέτει ο καθένας. Διαπιστώνεται ότι όσο πιο μεγάλη είναι μια επιχείρηση τόσο πιο εύκολη είναι η απάτη.

Βλέπουμε λοιπόν από τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία, ότι ο εσωτερικός

έλεγχος στις επιχειρήσεις, αναδεικνύεται αποτελεσματικό μέτρο, καθώς εντοπίζει το 19% των περιπτώσεων του οικονομικού εγκλήματος.

Ο κ. Steven Skalak, Global Investigations & Forensics Leader της Price Waterhouse Coopers είπε ότι τελικά «Είναι απλά αδύνατο να περιοριστεί το οικονομικό έγκλημα. Είναι σαν να παλεύουμε με τη Λερναία Ύδρα, μόλις καταπολεμηθεί η μία μορφή του οικονομικού εγκλήματος αμέσως αναπτύσσεται στη θέση της μια άλλη».

Τέλος, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΟΟΣΑ, είναι ήδη σε μία τροχιά σύγκρουσης με το φαινόμενο της διαφθοράς χωρίς να μπορεί κάποιος ωστόσο να προβλέψει και τον αντίκτυπο που θα έχουν στην πράξη αυτές οι πολύμορφες προσπάθειες. Το σίγουρο είναι ότι έστω σε θεωρητικό επίπεδο υπάρχει η πρόθεση για την ανάληψη άλλοτε καινοτόμων πρωτοβουλιών ή απλά η εφαρμογή των ήδη ανενεργών νομικών πλαισίων.⁷²

---

⁷² Α. Καρρά - Χρ. Μυλωνόπουλου - Μ. Μαργαρίτη, «Καταπολέμηση της Διαφθοράς των Κρατικών Λειτουργιών και Υπαλλήλων, Πορίσματα Συνεδρίου» (Αθήνα, Οκτ. 1999), Ποιν. Δικ. 1/2000, σ. 71

5.2 Τα όρια του φαινομένου της διαφθοράς

Τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας είναι όλο και πιο συχνές οι περιπτώσεις εμπλοκής πολιτικών προσώπων σε σκάνδαλα διαφθοράς. Οι συγκεκριμένες υποθέσεις αφορούν, είτε ονόματα του επιχειρηματικού κόσμου (π.χ. σκάνδαλο Κοσκωτά), είτε εταιρίες απρόσωπα (π.χ. σκάνδαλο Siemens) όπου συνήθως εμπλέκεται, είτε ο γενικός διευθυντής, είτε όλο το διοικητικό συμβούλιο των εταιριών αυτών. Πιο συγκεκριμένα, με αυτή τη λέξη-κατηγορία στιγματίζονται διαφόρων ειδών δραστηριότητες που είναι παράνομες ή θεωρούνται παράνομες. Πρώτα απ' όλα, ενοχοποιείται στα μάτια της κοινής γνώμης μια ολόκληρη σειρά από ατομικές πρακτικές, όπως ο προσωπικός πλουτισμός, η ευνοιοκρατία - νεποτισμός, η αθέμιτη απόκτηση κονδυλίων για την κάλυψη των προεκλογικών δαπανών κ.λπ.

Τα πρόσωπα που εμπλέκονται σε αυτές τις υποθέσεις διαφθοράς κάνουν τις προσωπικές τους επιλογές. Στα μάτια της κοινής γνώμης όμως φανερώνεται κάτι πολύ μεγαλύτερο σαν ζήτημα, και αυτό το ζήτημα είναι αυτό της διαφθοράς των οργανισμών που υπάρχουν στις σημερινές κοινωνίες, είτε πρόκειται για κόμματα που αναζητούν απεγνωσμένα κάποιους πόρους για τη χρηματοδότηση τους, ώστε να πληρώσουν τα αναρίθμητα στελέχη τους, είτε για δημόσιες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας ή ακόμα και για κρατικά υπουργία που δεν τηρούν τις προβλεπόμενες διαδικασίες σε θέματα δημοσίων δαπανών, είτε ακόμη εφορίες και τελωνεία. Στα μάτια λοιπόν της κοινής γνώμης, το ζήτημα γενικεύεται και ανάγεται σε επίπεδο διαφθοράς των πολιτικών θεσμών, γεγονός που οδηγεί σε απαξίωση των πολιτικών και του πολιτεύματος, αλλά και σε διόγκωση του φαινομένου ακριβώς γιατί εκείνοι δίνουν το παράδειγμα.⁷³ Πολλοί είναι αυτοί που στηριζόμενοι σε σκάνδαλα που έχουν δει το φως της δημοσιότητας χαρακτηρίζουν διεφθαρμένες ολόκληρες εταιρίες ή οικονομικούς ομίλους. Στην κοινή γνώμη έχει αποτυπωθεί η άποψη, ότι η κατάχρηση εξουσίας συνοδεύεται από μια κακόβουλη ενέργεια κάποιου επιχειρηματία που έχει σαν σκοπό το κέρδος και τίποτα άλλο.

---

⁷³ Tanzi, 1998

Στην πραγματικότητα οι δύο αυτοί όροι (διαφθορά και παρέκκλιση) δεν έχουν μία μόνο σημασία και δεν καθορίζονται από κάποια σαφή όρια. Το κέρδος που προσδοκά εκείνος που δίνει τα χρήματα δεν είναι άμεσα ανταποδόσιμο, ούτε τα οφέλη γενικότερα έχουν πάντα τη μορφή του χρήματος. Είναι άπειρες οι περιπτώσεις που η πράξη της διαφθοράς πραγματοποιείται μακροπρόθεσμα και που δύσκολα μπορεί να την αποτιμήσει κάποιος χρηματικά, ενώ ακόμα μπορεί και να έχει τη μορφή αμοιβαίας εξυπηρέτησης.⁷⁴

Αντίστοιχα, υπάρχουν περιπτώσεις που κάποιος με μεγάλη πολιτική δύναμη μπορεί να ζητήσει μία εξυπηρέτηση από ένα δημόσιο υπάλληλο, χωρίς να μπει στη διαδικασία να καταβάλλει κάποιο οικονομικό τίμημα. Απλά μόνο με την επιρροή που διαθέτει. Σε αυτή την πράξη όμως παρατηρούμε ότι δεν είναι και τόσο εύκολο να ορίσει κανείς τα όρια της επιρροής. Κάποιοι μπορεί να αξιολογήσουν την περίπτωση αυτή σαν κατάχρηση εξουσίας, ενώ κάποιοι άλλοι να την εντάξουν στη κατηγορία της νόμιμης πρακτικής..⁷⁵

Ο όρος «διαφθορά» είναι θύμα των αμφισημιών που έχει η έννοια αυτή στην καθομιλουμένη.⁷⁶ Ο συγκεκριμένος αυτός όρος χρησιμοποιείται από πολλούς δημοσιογράφους και πολιτικούς, σαν μια γενική έννοια που συμπεριλαμβάνει όλες τις μορφές της κατάχρησης εξουσίας, είτε αναφέρονται στο δημόσιο, είτε στον ιδιωτικό τομέα. Αυτός ο όρος όμως στην πραγματικότητα έχει και μία ακόμα πιο ευρεία σημασία, που περιγράφει συμπεριφορές στα όρια της νομιμότητας από πού εργάζονται για το δημόσιο συμφέρον. Οι άνθρωποι αυτοί λόγω της θέσης τους συνήθως είναι κάτοχοι πληροφοριών που δεν είναι διαθέσιμες στο ευρύ κοινό. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι κάτοχοι αυτών των πληροφοριών αποκτούν ένα πλεονέκτημα που μπορεί να μεταφραστεί σε χρήματα ή άλλα αγαθά ή εξυπηρετήσεις.

Σύμφωνα με τον οικονομολόγο Πιέρ Λασκούμ στο βιβλίο του “Corruptions” (1999), το φαινόμενο της διαφθοράς σε αυτές τις περιπτώσεις

---

⁷⁴ Tanzi, 1998

⁷⁵ Daniel Kaufmann, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi 2006

⁷⁶ http://oistros-reportaz1.blogspot.com/2006/11/blog-post_18.html

αποκτά μία συνώνυμη έννοια με αυτή της παρέκκλισης, χωρίς όμως να προσδιορίζεται με σαφήνεια ο κανόνας βάσει του οποίου αξιολογείται τελικά αυτή η συμπεριφορά.

Ο νόμος της ζήτησης και της προσφοράς έχει μεγάλη επίπτωση στα θέματα διαφθοράς. Η ζήτηση για τις πράξεις αυτές είναι άρρηκτα δεμένη με διάφορους παράγοντες της οικονομίας, ενώ ο νόμος της προσφοράς έχει να κάνει με πιο σύνθετους παράγοντες, όπως οικονομικοί παράγοντες, ποινικές κυρώσεις, κοινωνικοί λόγοι, την ποιότητα του δημόσιου τομέα ή ακόμα και την απληστία όσων ασκούν πολιτικά λειτουργήματα. Αν τη δούμε κάτω από αυτό το ιδιαίτερα διευρυμένο πρίσμα, η διαφθορά υποδηλώνει δυο είδη παρεκκλίσεων. Πρώτα απ' όλα, τη συμπεριφορά αυτού που κατέχει εξουσία και μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων του, δημοσίων ή ιδιωτικών, χρησιμοποιεί τη θέση ισχύος του για να παραβιάσει κάποιον κανόνα, είτε προς όφελος του, είτε προς όφελος κάποιου άλλου ατόμου ή οργανισμού. Δεύτερον, η διαφθορά ισοδυναμεί με μια πιο ευρεία έννοια, η οποία υποδηλώνει την παράκαμψη ή τη διαστρέβλωση κάποιας επαγγελματικής νόρμας (καλή πίστη στις συναλλαγές) ή κάποιας ηθικής αρχής (ισότιμη αντιμετώπιση), που η τιμωρία τους δεν έχει καθοριστεί με ακρίβεια.⁷⁷

Πράγματι, το φαινόμενο της διαφθοράς αναπτύσσεται γύρω από τρεις άξονες, που μπορούμε να τους φανταστούμε σαν ένα μοντέλο στο χώρο που αποτελείται από έναν κανονιστικό άξονα, έναν άξονα χωρικό και έναν άξονα νομιμότητας. Δηλαδή, οι πρακτικές της διαφθοράς αντιμετωπίζονται γνωστικά και ρυθμίζονται κοινωνικά σε σχέση με τις νόρμες συμπεριφοράς που τιμωρούνται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού χώρου όπου εκτυλίσσονται και κυρίως, σε σχέση με τις αρχές νομιμότητας που διέπουν αυτούς τους χώρους.

Γενικά όλες οι μορφές και τα φαινόμενα διαφθοράς αναπτύσσονται, ανάμεσα σε δυο ακραίους πόλους. Στον ένα πόλο, υπάρχει η νομοθεσία, που

---

⁷⁷ Reyes Calderón, José Luis Alvarez, Working Paper nº 11/07

καθορίζει τις ποινές που αρμόζουν σε κάθε αδίκημα σχετικό με τις πράξεις διαφθοράς που έχουν διαπραχθεί. Στον άλλο πόλο τοποθετούνται ενέργειες και διαδικασίες οι οποίες ενώ είναι νόμιμες όπως οι offshore εταιρείες εντούτοις χρησιμοποιούνται σαν μέσα για την επίτευξη πράξεων διαφθοράς. Εκεί εντάσσονται και πράξεις που είναι στα όρια της νομιμότητας και δεν υπάρχουν συγκεκριμένες ποινικές ευθύνες. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί κάποιος να ερμηνεύσει και να κατατάξει αντίστοιχα πράξεις διαφθοράς

Ο δεύτερος άξονας διαφοροποίησης, τέμνει εγκάρσια τον πρώτο και αφορά στο πλαίσιο υλοποίησης των προηγούμενων συμπεριφορών. Και σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν οι δύο πόλοι και ο πρώτος αναφέρεται στον δημόσιο τομέα και ο αντίθετος πόλος στον ιδιωτικό. Η ουσιαστική διαφθορά βρίσκεται στα σημεία που ο ιδιωτικός τομέας αγγίζει τα όρια του δημοσίου τομέα (δωροδοκία κάποιου δημοσίου υπαλλήλου από ιδιωτική εταιρεία).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα της ερμηνείας αυτών των χώρων, μας προσφέρουν οι υπό εξέλιξη έρευνες για τα εμπορικά δικαστήρια, οι δικαστές αυτών των δικαστηρίων είναι κατά πλειοψηφία παράγοντες του ιδιωτικού τομέα, έμποροι ή διευθυντές επιχειρήσεων, οι οποίοι αναλαμβάνουν μια δημόσια ευθύνη κατά την άσκηση των συμβουλευτικών καθηκόντων τους. Συνήθως, αυτή η διπλή νομική υπόσταση τους, προκαλεί προβλήματα σύγκρουσης συμφερόντων ανάμεσα στις δυο δραστηριότητες τους, καθώς ασκούν τις δημόσιες αρμοδιότητες τους προς όφελος των οικονομικών τους δραστηριοτήτων.

Υπάρχουν και άλλες μορφές συμπεριφοράς που αφορούν συγκεκριμένα κάποιον από αυτούς τους δυο χώρους. Η δωροληψία συντελείται αποκλειστικά, μέσα στα πλαίσια του δημοσίου τομέα. Ο ασκών μια δημόσια εξουσία λαμβάνει παράτυπα κάποιο ποσό ή παρέχει παράνομες απαλλαγές.⁷⁸ Αντίθετα, ο εργατικός κώδικας περιλαμβάνει ένα αδίκημα διαφθοράς στις σχέσεις ανάμεσα στις επιχειρήσεις.⁷⁹ Προβλέπει την τιμωρία του διευθυντή ή του

---

⁷⁸ Tanzi, 1998

⁷⁹ Άρθρο L. 152-6. Η διάταξη αυτή περιλαμβανόταν προηγουμένως στον *Ποινικό Κώδικα*, από τον οποίο αφαιρέθηκε το 1992 επ' ευκαιρία της τροποποίησης της.

μισθωτού κάποιας επιχείρησης, ο οποίος ζητά ή δέχεται αμοιβές ή υποσχέσεις για να προβεί ή να μην προβεί σε μια πράξη που σχετίζεται με τα καθήκοντα του. Το αδίκημα αυτό είναι απόλυτα συμμετρικό με το αντίστοιχο που αφορά τους εκλεγμένους πολιτικούς και τους δημόσιους λειτουργούς.

Τέλος, υπάρχει και ο άξονας της νομιμότητας που σχετίζεται με το πώς αντιλαμβάνεται το κοινωνικό σύνολο αυτές τις παραβάσεις καθήκοντος των παραγόντων που δραστηριοποιούνται, είτε στον ένα τομέα, είτε στον άλλο, δηλαδή κατά πόσο γίνονται ή δεν γίνονται σεβαστοί οι κανόνες της δημόσιας ηθικής από την άποψη της εντιμότητας και της δικαιοσύνης.

Όταν το κοινωνικό σύνολο αντιλαμβάνεται ότι μία ενέργεια απέχει από αυτό που ονομάζεται δημόσια ηθική, τότε χαρακτηρίζεται διεφθαρμένη άσχετα αν είναι νόμιμη ή όχι, άσχετα αν προβλέπονται ξεκάθαρες ποινές από την νομοθεσία ή όχι. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται και ο καθορισμός με τον οποίο μια συμπεριφορά γίνεται αντιληπτή κοινωνικά και προσδιορίζει την ενδεχόμενη επιβολή μιας τιμωρίας.

6. Συμπεράσματα

Με την έννοια της «Παρανομίας των δικαιωμάτων» ασχολήθηκε ο Μισέλ Φουκό για να χαρακτηρίσει τις παραβατικές συμπεριφορές της αστικής τάξης του 19ου αιώνα, όταν καταστρατηγούσε τους ίδιους της τους νόμους, για να διασφαλίσει τη ροή της οικονομίας «με τεχνάσματα που ανήκουν στα περιθώρια της νομοθεσίας - περιθώρια προβλεπόμενα από τη σιωπηρή της συγκατάθεση ή που διαμορφώνονται χάρη σε μια έμπρακτη ανεκτικότητα».⁸⁰

Η διαρκής διαπλοκή των οικονομικών συμφερόντων των ιδιωτικών επιχειρήσεων ή των ομίλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο με τους δημόσιους οργανισμούς, την πολιτική εξουσία, αλλά και τους απλούς δημόσιους υπαλλήλους είναι χώρος όπου η διαφθορά και οι στρεβλωτικές ενέργειες βασιλεύουν. Οι πρακτικές που χρησιμοποιούνται είναι αρκετές και επαναλαμβάνονται άσχετα από τις διαδικασίες που εφαρμόζει ο δημόσιος τομέας και το ισχύον νομικό πλαίσιο. Τα κόμματα που χρηματοδοτούν τις στρατιές των υπαλλήλων τους παράνομα, ο αθέμιτος ανταγωνισμός μέσω στημένων διαδικασιών και διαγωνισμών, οι φωτογραφικές διατάξεις που ψηφίζονται στη Βουλή των Ελλήνων, η φίμωση του τύπου, η εξαγορά δικαστών και πλήθος άλλων ακολουθούμενων πρακτικών, δίνουν το στίγμα της σήψης που έχει επέλθει.

Αυτή η σήψη έχει καταφέρει να ελαφρύνει τη κοινωνική καταδίκη αυτών των εγκληματικών κατά το νόμο ενεργειών. Τα παράθυρα στις εφαρμοζόμενες διαδικασίες υπάρχουν ηθελημένα, γεγονός που οδηγεί κάποιες πράξεις διαφθοράς να χαρακτηρίζονται ως παρατυπίες και όχι σαν παράνομες πράξεις που μπορεί να απασχολήσουν την δικαιοσύνη. Σε αυτές τις πράξεις διαφθοράς ενέχονται πέρα από κάθε αμφιβολία οι κατέχοντες την πολιτική και οικονομική εξουσία.

---

⁸⁰ M. Foucault, «Surveiller et punir», Gallimard, Παρίσι, 1975, σ. 90. [Το απόσπασμα από την ελληνική έκδοση, *Επιτήρηση και τιμωρία, η γέννηση της φυλακής*, σε μτφρ. Κ. Χατζηδήμου -1. Ράλλη, Εκδ. Ράππα, Αθήνα 1989, σ. 116 (Σ.τ.Μ.).]

Το σύστημα παρέχει απλόχερα τη δυνατότητα απεμπλοκής των δημοσίων λειτουργιών από τις όποιες ευθύνες φέρουν. Όσο για την παράβαση καθήκοντος, υπάρχει μια μεγάλη κλίμακα αιτιολογιών: Ο χρηματισμός για την ανάθεση δημοσίων έργων και οι μυστικές συνεννοήσεις γίνονται για το «συμφέρον της επιχείρησης», οι συναλλαγές ανάμεσα σε δημοσίους λειτουργούς και τους γενικούς διευθυντές επιχειρήσεων γίνονται για «να υπερπηδηθούν τα εμπόδια που προκύπτουν λόγω της γραφειοκρατίας», η επιβάρυνση των ιδιωτικών επιχειρήσεων με τα προσωπικά έξοδα των εκλεγμένων πολιτικών γίνεται «με το σκεπτικό του να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες» κ.λπ.

Η μη σαφή ύπαρξη των ορίων της παρατυπίας και των παράνομων πράξεων που επικαλούνται οι πολιτικοί ή οι δημόσιοι λειτουργοί έχει βρει δυστυχώς απήχηση στους πολίτες αυτής της χώρας, με την κάλυψη από τον τύπο και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης γενικότερα. Το πραγματικό κόστος δεν έρχεται στην επιφάνεια, ούτε το οικονομικό, ούτε το κοινωνικό. Φυσικά δε γίνεται λόγος για το κόστος που υπάρχει στο πολίτευμα και στην εμπιστοσύνη του κοινωνικού συνόλου προς το κράτος. Κατά τον Δανό καθηγητή πολιτικής οικονομίας Γκερτ Σβένσεν, «ο έλεγχος είναι καλός, αλλά η εμπιστοσύνη είναι φθηνότερη και αποτελεσματικότερη». Αυτός είναι ο λόγος που κάνει ορισμένες χώρες όπως οι Σκανδιναβικές να έχουν άψογο σύστημα πρόνοιας, ενώ άλλες όπως η Ελλάδα έχουν τον κρατικό τομέα πνιγμένο στη διαφθορά. Κατά τον Σβενσεν, το «κοινωνικό κεφάλαιο» δηλαδή, ο βαθμός εμπιστοσύνης που υπάρχει ανάμεσα στους πολίτες, προσδιορίζει την ύπαρξη ενός κράτους ευημερίας. Υψηλός βαθμός αμοιβαίας εμπιστοσύνης σημαίνει ότι ο πολίτης δεν θα προσπαθήσει να φοροδιαφύγει, ούτε θα επιδιώξει να επωφεληθεί από τις κοινωνικές παροχές, χωρίς να το δικαιούται.⁸¹

Όπως έδειξε και πρόσφατη έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας, η ύπαρξη κοινωνικής εμπιστοσύνης έχει σημαντική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη. Υποστηρίζεται ότι έχει μεγαλύτερη συμβολή στους ρυθμούς ανάπτυξης ακόμη

---

⁸¹ Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 23/12/2007 «Η έλλειψη εμπιστοσύνης κάνει τη διαφ(θ)ορά μας»

και από την παιδεία.

Ποιες είναι οι συνέπειες των κατηγοριών σε μέλη κυβερνήσεων για φαινόμενα διαφθοράς; Πρακτικά δεν υπάρχει καμία συνέπεια πέρα του γεγονότος ότι κάποιοι παραμένουν στα μετόπισθεν και επαναχρησιμοποιούνται μετά από λίγα χρόνια, όταν το σκάνδαλο έχει ξεχαστεί και εκείνοι έχουν βγει αλώβητοι από τις τυχόν δικαστικές περιπέτειες. Βλέπουμε δηλαδή, πολύ συχνά ιδιαίτερα τα μεγάλα κόμματα και το εκλογικό σώμα να εξακολουθούν να εμπιστεύονται εκείνους τους πολιτικούς που κατηγορήθηκαν για παράβαση καθήκοντος και για φαινόμενα διαφθοράς. Δεν φροντίζει κανένα κόμμα πια το να στελεχώνεται και να απαρτίζεται από πολιτικούς με ακέραιο χαρακτήρα που δεν θα έχουν δώσει ούτε τη παραμικρή υπόνοια για κάποια στρεβλωτική πράξη. Όλα όμως τα παραπάνω σε τελική ανάλυση, εμποδίζουν την πολιτική τιμωρία των ενόχων μέσω της άρνησης των κομμάτων να απορρίψουν τις υποψηφιότητες τους ή της μη αποτυχίας τους στις εκλογές.⁸²

Επιπλέον όχι μόνο ισχύουν τα παραπάνω, αλλά υπάρχουν και διεφθαρμένοι πολιτικοί που επιτίθενται στους ανθρώπους που αποκαλύπτουν τα φαινόμενα διαφθοράς επιζητώντας την αλληλεγγύη της κοινής γνώμης κάνοντας επίδειξη δύναμης στις ηγεσίες των κομμάτων στα οποία ανήκουν με την προοπτική να αποφύγουν τον δημόσιο στιγματισμό και να βάλουν τις βάσεις για την επανεκλογή τους σε επόμενες εκλογές.

Η πολιτική ατιμωρησία που έχει επικρατήσει στη χώρα μας, δεν εξαρτάται από την σκληρότητα των ποινών που προβλέπει το νομικό μας σύστημα. Οι πράξεις της διαφθοράς δεν φτάνουν στις αίθουσες του δικαστηρίου. Ακόμα και αν φτάσουν, είτε δεν προκύπτουν απτά στοιχεία, είτε αναβάλλεται η εκδίκαση τους μέχρι να παραγραφούν τα συγκεκριμένα αδικήματα. Στην πλειοψηφία των υποθέσεων όμως, οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν έχουν καμία επίπτωση, ούτε κάποια επίπληξη γιατί κανένας δεν θέλει να αναλάβει την ευθύνη να βγει μπροστά καταγγέλλοντας. Έτσι αυτές οι πράξεις διευθετούνται με

διακριτικότητα και αμοιβαίες υποχωρήσεις. (εσωτερικές μεταθέσεις ή επιπλήξεις). Με αυτόν τον τρόπο η πολιτική ατιμωρησία μετατρέπεται σε κουλτούρα ευνοώντας τις ομάδες των πολιτικών ιθυνόντων και των ιθυνόντων της δημόσιας διοίκησης, οι οποίες έχουν ισχυρούς διαρθρωτικούς δεσμούς μεταξύ τους και αυτορυθμίζονται σε συνθήκες μεγάλης αδιαφάνειας.⁸³

Στόχος της κυβέρνησης και όλου του πολιτικού κόσμου οφείλει να είναι η επιβολή των κανόνων της διαφάνειας και η εφαρμογή των διαδικασιών στην ανάθεση των δημοσίων επενδύσεων και προμηθειών. Στόχος οφείλει να είναι ο σεβασμός στο πολίτευμα που επιβάλλει την ισότητα μεταξύ των πολιτών. Στόχος πρέπει να είναι η διαρκής εξυγίανση του δημοσίου τομέα. Αυτή η εξυγίανση δεν μπορεί να επιτευχθεί, αν δεν ερευνηθούν οι διαδρομές της αδιαφάνειας, οι πηγές του κακού, οι ηθικοί αυτουργοί πίσω από τις «παράδοξες» δημόσιες αποφάσεις.⁸⁴

Είναι αρκετά πιθανό στο μέλλον να γίνουν βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση σε σχέση πάντα με την αποτελεσματικότητα. Οι πολιτικοί δεν μπορούν να κρύβονται επ' άπειρων πίσω από αναποτελεσματικές διαδικασίες που τους επιτρέπει σήμερα να χειρίζονται με παλαιοκομματικούς τρόπους το μοίρασμα της πίτας στους ημετέρους. Οι αποκρατικοποιήσεις προχωρούν έστω και με αργούς ρυθμούς και παρά τα έντονα φαινόμενα διαφθοράς που τις συνοδεύουν, κάποια στιγμή τα φαινόμενα πελατειακής σχέσης με τους ψηφοφόρους θα μειωθούν στο ελάχιστο. Αν συνοδευτεί αυτό και με ένα γενικής αποδοχής σύστημα προσλήψεων στο δημόσιο τομέα, τότε ένα μεγάλο τους όπλο θα εξαλειφθεί.

Επιπλέον αν ο ρόλος του τύπου και των μέσων ενημέρωσης αναδιαρθρωθεί και ξεφύγουν από το κομματικό πλαίσιο θα είναι πιο εύκολο να αποκαλύπτονται οι περιπτώσεις στις οποίες παρατηρούνται φαινόμενα διαφθοράς και σκάνδαλα μεγάλου μεγέθους.⁸⁵ Με τον ρόλο τους αυτό τα μέσα

---

⁸² Della Porta D, 1995

⁸³ Οικονομόπουλος Θ., Καθημερινή 17.12.2002

⁸⁴ Εφημερίδα Καθημερινή, 11.12.2005

⁸⁵ Tanzi (1998)

μαζικής ενημέρωσης θα μεταβάλουν την ανεκτικότητα της πλειοψηφίας της κοινής γνώμης, που παρατηρείται σήμερα, οδηγώντας τους πολιτικούς σε πραγματικές αναδιαρθρώσεις και μηδενική ανοχή σε θέματα διαφθοράς.

Πρέπει παράλληλα να γίνει κατανοητό από τους πολιτικούς ότι το δημοκρατικό πολίτευμα που αντιπροσωπεύουν με την παρουσία τους στη βουλή, δεν συνάγει με τα φαινόμενα διαφθοράς που είχαν παρατηρηθεί ακόμα και μέχρι πρόσφατα.⁸⁶

Τα χρήματα που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και δίνονται σε επιχειρήσεις, είτε για την ενίσχυση των έργων υποδομής, είτε για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσω αντίστοιχων προγραμμάτων, υπόκεινται πλέον όχι μόνο σε δειγματοληπτικούς ελέγχους, αλλά σε εξονυχιστικούς. Οι έλεγχοι αυτοί δρουν αποτρεπτικά στην ύπαρξη στρεβλώσεων στα προγράμματα αυτά.

Πέρα από οποιαδήποτε ευχολόγια για τον περιορισμό ή την εξάλειψη της διαφθοράς είναι κατανοητό ότι το φαινόμενο αυτό απαιτεί διαρκή προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες, πριν τα αποτελέσματα της προσπάθειας γίνουν ορατά. Οι συγκρούσεις με τα ιδιωτικά συμφέροντα θα είναι μεγάλες και συνεχόμενες.

Το μέτωπο των συγκρούσεων θα είναι μεγάλο και σε πολλαπλές κατευθύνσεις. Θα πρέπει πρωτίστως να υπάρξουν οι κατάλληλες θεσμικές αλλαγές και η θωράκιση των δημοσίων δαπανών με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην δίνεται η ευκαιρία σε δημόσιους υπαλλήλους να καταλύουν τις διαδικασίες επιλογής αναδόχων. Θα πρέπει να αναθεωρηθεί το νομικό καθεστώς που διέπει την παραμονή των δημοσίων υπαλλήλων που έχει αποδειχθεί η ενοχή τους σε υποθέσεις διαφθοράς, ώστε να μην επαναλαμβάνονται τέτοιες ενέργειες. Θα πρέπει να γίνει ουσιαστική η χρήση των πληροφοριακών συστημάτων διασταύρωσης στοιχείων, ώστε να γίνεται απλή η παρακολούθηση των τυχών ατασθαλιών σε δημόσια έργα ή προμήθειες κρατικών οργανισμών κλπ.

---

⁸⁶ Weiss, R. P. (2000)

Θα πρέπει να πειστούν οι πολίτες ότι η διαφθορά, άσχετα αν τους ωφελεί σε κάποια υπόθεση η οποία επιλύεται με μια μικρή καταβολή χρημάτων, τους ζημιώνει πολλαπλά. Η πολιτεία οφείλει να τους κάνει να καταλάβουν τις επιπτώσεις του φαινομένου, που ενώ δύσκολα είναι ορατές άμεσα σε αυτούς, εντούτοις τις βιώνουν σε κάθε πτυχή της ζωής τους.

Οι αντίπαλοι των μεταρρυθμίσεων πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι τόσο οι πολιτικοί και οι δημόσιοι λειτουργοί. Αυτοί είναι απλώς το ορατό κομμάτι του φαινομένου της διαφθοράς. Αντίπαλοι είναι εταιρίες με ετήσιο προϋπολογισμό που φτάνει το ΑΕΠ της Ελλάδας και που χρησιμοποιούν κάθε μέσο (offshore εταιρίες, μυστικά κονδύλια, πιέσεις από ηγεσίες άλλων χωρών κλπ.) ώστε να πετύχουν τους στόχους τους και να κερδίσουν τελικά περισσότερα χρήματα.

Ο Tanzi Vito(1998) συμπεραίνει ότι, *με καλά εστιασμένες και αποφασιστικές προσπάθειες, η διαφθορά μπορεί να μειωθεί εν μέρει, αλλά όχι να εκμηδενιστεί.* Η προσπάθεια να αποβληθεί η διαφθορά συνολικά θα ήταν πάρα πολύ δαπανηρή διαδικασία και από την άποψη των πόρων αλλά και για πολλούς άλλους λόγους. Παραδείγματος χάριν, η προσπάθεια για να αποβληθεί η διαφθορά μπορεί να απαιτήσει υπερβολικά υψηλές αμοιβές στο δημόσιο τομέα, σημαντικές νομικές ή οργανωτικές αλλαγές, υπερβολικούς περιορισμούς στα δικαιώματα των πολιτών ή πολύ σκληρές και αποτελεσματικές ποινικές ρήτρες.

Τελειώνοντας, θα πρέπει να τονίσουμε ότι ένα διεφθαρμένο κράτος, διαφθείρει μοιραία και την κοινωνία. Οι νομοθετικές παρεμβάσεις για την αποτροπή των φαινομένων διαφθοράς είναι πολυάριθμες και πολύπλευρες. Ωστόσο, κανένα νομοθετικό πλαίσιο (όσο αυστηρό κι αν είναι) δεν μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματικό, αν δεν στηρίζεται από το έμπρακτο πρότυπο μιας κυβέρνησης αδιαπραγμάτευτης σε θέματα αρχών και πολιτικής ηθικής, διάφανης λειτουργίας και άσπιλης διαχείρισης του δημόσιου χρήματος. Σε τελική ανάλυση, η νοοτροπία της διαφθοράς μπορεί να εξαλειφθεί μόνο αν πάψει να θεωρείται αφέλεια η προσπάθεια καταπολέμησής της. (Εφημερίδα Καθημερινή, 11.12.2005).

Η προσπάθεια για την θεσμική εξυγίανση πρέπει να επεκταθεί σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής, ξεκινώντας από το ίδιο το κράτος. Γιατί ένα διεφθαρμένο κράτος, αποτελεί πρότυπο διαφθοράς για ολόκληρη την κοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Abed G.T. and S. Gupta (eds), 2002, «Governance, Corruption and Economic Performance», IMF.
2. Afonso A., Schknecht L. and V. Tanzi (2003), «Public sector inefficiency: An international comparison», *Working Paper ECB*, No.242
3. Almond, MA and Syfert, S.D. (1997) «Beyond Compliance; Corruption, Corporate Responsibility and Ethical Standards in the New Global Economy». *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, 22:389-447.
4. Amundsen I, 1999, «Political corruption: An introduction to the issues», *Working Paper* 99:7, Bergen: Chr. Mickelsen Institute.
5. Andvig J., Odd-Helge Fjeldstad, I. Amundsen, T. Sissener and T.Soreide, 2000, *Research on Corruption. A Policy Oriented Survey*, Commissioned by NORAD, Final Report.
6. Baeting, M.C.A, (2002) *Firms mull funds a fight corruption in business*, Manila: Business world.
7. Banfield E.(1975):«Corruption as a feature of government organizations», *Journal of Law and economics*, pp- 587-605
8. Barak, G. (2000) *Crime and Crime Control; A global view*. Ουέστπορτ, CN: Greenwood Press.
9. Barak, G. (2001) «Crime and Crime Control in the Age of Globalization: A Theoretical Dissection», *Critical Criminology* 10:57-72.
10. Barthan, P. (1997) «Corruption and Development; A Review of Issues», *Journal of Economic Literature* 35:1320-1346.
11. BAYART J.-F. (επιμ.), *La criminalisation de l'État en Afrique*, Complex Βρυξέλλες, 1997.
12. Beare, M.E. (1997) «Corruption and Organized Crime: Lessons from the History», *Crime, Law & Social Change* 2& 155-172.
13. Becker, G.and Stigler. G. (1974): «Law enforcement, malfeasance and the compensation of enforcers», *Journal of Legal Studies*, pp. 1-19
14. Brunetti A. And B.Weder, 1998, «Investment and Institutional Uncertainty: A Comparative study of different uncertainty measures», *Weltwirtschaftliches Archiv*, CXXXIV.
15. Brunetti A., G. Kisunko and B.Weder, 1997, «Credibility of Rules and Economic Growth - Evidence from a World Wide Private Survey», *Background paper for the World Development Report 1997*, The World Bank.
16. Business File Newsletter, Ελλάδα και Νοτιοανατολική Ευρώπη, Τεύχος 33^ο - Φεβρουάριος 2003, σελ.1-2

17. Caiden G.E., 2001, «Corruption and Governance», G.E/Caiden, O.P. Dwivedi and J. Jabbara (eds) *Where Corruption Lives*, Kumarian Press.
18. Campos J.E., D.Lien and S.Pradhan, 1999, The impact of corruption on investment: Predictability matters», *World Development*, XXVII,
19. Clarke, M. (επιμ.) (1983) *Corruption* (Λονδίνο: Frances Pinter).
20. Della Porta D., Mény Y., *Démocratie et corruption eu Europe*, La Découverte, Παρίσι, 1995.
21. Doig, A. (1.999) «In the State we Trust? Démocratisation, Corruption and Development», *Journal of Commonwealth and Comparative Politics* 37 (3): 20-33.
22. Early, S. (1998) «Slicing the Globaloney: A Review of Workers in a Lean World: U-nions in the International Economy». *The Nation* (February 16): 33-5. *i.économique*, La Documentation française, Παρίσι, 1993.
23. Fields, C. και Moore, R, (επιμ.) (1996) *Comparative Criminal Justice: Traditional and Nontraditional Systems of Low and Control* Πρόσπεκτς Χάιτς, IL: Wave-land Press, α 1-14.
24. Friedman E., S. Johnson, D. Kaufmann and P. Zoido-Lobaton, 2000, «Dodging the Grabbing Hand: The Determinants of Unofficial Activity in 69 Countries», *Journal of Public Economics*, vol.76.
25. Foucault, M., *Surveiller et punir*, Gallimard, Παρίσι, 1975, σ. 90. (Το απόσπασμα από την ελληνική έκδοση, Επιτήρηση και τιμωρία, η γέννηση της φυλακής, σε μτφρ. Κ. Χατζηδήμου -1. Ράλλη, Εκδ. Ράππα, Αθήνα 1989, σ. 116)
26. GIRLING J., *Corruption, Capitalism and Democracy*, Routledge, Λονδίνο, 1997.
27. Gray, C. και Kaufmann (1998) «Corruption and Development», *Finance and Development* 35,1:7-10.
28. Gupta S., H. Davoodi and Rosa Alonso-Terme, 1998, «Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?» *IMF Working Paper*, May.
29. Gupta S., Luiz de Mello and R. Sharan, 2000, «Corruption and military spending», *IMF Working Paper*, February. Girling J., 1997, *Corruption, Capitalism and Democracy*, London: Rowledge.
30. Heidenheimer, A. (επιμ.) (1970) *Political Corruption*, Νιου Μπρούσγουικ: Holt, Rinehart and Winston.
31. Holmes, L. (1997) Corruption and the Crisis of the Post-Communist State, *Crime, Law & Social Change* 27: 275-297.
32. ICA (2002) «Foreign Corrupt Practices-The OECD Bribery Convention», *International Contract Adviser*, VIII: 79-84.
33. Johnson S., D. Kaufmann and P. Zoido-Lobaton, 1998, «Regulatory Discretion and the unofficial economy», *American Economic Review*, 88:2.
34. Johnson S., D. Kaufmann and P. Zoido-Lobaton, 1999, «Corruption, public finances and the unofficial economy», *World Bank Discussion Paper*, no.2169.

35. Kaufmann Daniel, Aart Kraay, and Massimo Mastruzzi, «Measuring Corruption: Myths and Realities», The World Bank Draft, May 1st, 2006
36. Keefer P. And St. Knack, 1996, «Institutions and Economic Performance: Cross Country tests using alternative institutional measures», *Economics and Politics*, VII.
37. Kimberly, A.E. (1997) *Corruption and the Global Economy*, Ουάσινγκτον: Institut for International Economics.
38. Lambsdorff Johann Graf, 1998, «An empirical investigation of bribery in international trade», *European Journal for Development Research*, vol. 10.
39. Lambsdorff Johann Graf, 1999, «The impact of corruption on capital accumulation», Unpublished manuscript, Gottingen University.
40. Lancaster, T. D. και Montinola, G, R. (1997) «Toward a Methodology for the Comparative Study of Political Corruption», *Crime, Law & Social Change* 27:185-206.
41. Lindbeck A., 1998, «Swedish Lessons for post-socialist countries», mimeo.
42. Lui F., 1985, «An Equilibrium Queuing Model of Bribery», *Journal of Political Economy*, vol. 93, August. Mauro P., 1995, «Corruption and Growth», *Quarterly Journal of Economics*, CX.
43. Mauro P., 1998, «Corruption and the composition of government expenditure», *Journal of Public Economics*, LXIX.
44. Mauro P., 1997, «The Effects of Corruption on Growth, Investment and Government Spending: A cross-country analysis», *Corruption and the Global Economy*, Institute for International Economics.
45. Mauro P., (1995) «Corruption and Growth», *Quarterly Journal of Economics* 110: 681-712.
46. McCoy, J. L. και Heckel, H. (2001) «The Emergence of a Global Anti-corruption Norm», *International Politics*, Μάρτιος 38 (1): 65-90.
47. Meny Yv., « La corruption dans la vie publique », *Problèmes politiques sociaux* 779, 1997.
48. Meny Yv. , « La corruption de la république », Fayard, Παρίσι, 1992.
49. Mittelman, J. H. (2000) *The Globalization Syndrome. Transformation and Resistance*. Πρίνστον NJ.: Princeton University Press.
50. Montinola, G.R. και Jackman, R.W. (2002) «Sources of Corruption: A Cross-Country Study», *British Journal Political Science* 32:147-170.
51. Moore, R. H. και Fields, C. B. (1996) «Comparative Criminal Justice: Why Study?» or Fields, C. και Moore, R. (emu.) *Comparative Criminal Justice: Traditional and Nontraditional Systems of Law and Control*. Πρόσπεκτ Χάιτς, IL: Wave-land Press, p.1-14.
52. Moran, J. (2001) «Democratic Transitions and Forms of Corruption, Crime», *Low & Social Change* 36:379-393.
53. Osborn D., Transparency and Accountability Reconsidered, *J. Financial Crime*, Vol. 11, 2004, σ. 292
54. Organization for Economic Co-operation and Development (1996),

- Symposium on Corruption and Good Governance. Παρίσι, *OECD Working Papers*, Vol. iv, No. 78.
55. Porta, D. délia and Vannuci (1999) *Corrupt Exchanges: Actors, Resources, and Mechanism of Political Corruption*. Νέα Υόρκη: Aldine De Gruyter.
  56. Reyes Calderón, José Luis Álvarez, «Corruption, Complexity and Governance» Arce Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales Universidad de Navarra Working Paper nº 11/07
  57. Rider B.(ed.), *Corruption: The Enemy Within*, Kluwer International Law, The Hague - London - Boston 1999
  58. Rijckeghem and B.Weder, 1997, «Corruption and the rate of temptation: Do low Wages in the civil service cause corruption? », *IMF Working Paper*, WP/97/73.
  59. Riley St. 1998, «The political-economy of anti-corruption strategies in Africa», *The European Journal of Development Research*, 10.
  60. Rocca.-J.L., *La corruption*, Syros, Παρίσι, 1993. Service central de prévention de la corruption, *Rapport annuel*, lDocumentation française, 1994-1995, 1996,1997.
  61. Rose-Ackerman. S. (1975): "The Economics of Corruption "Journal of Public Economics
  62. Sjaifudian Shetifah, 1997, "Graft and the Small Business," Far Eastern Economic Review, October 16, σελ. 32.
  63. Sung H.-E., Democracy and Political Corruption: A Cross-national Comparison, Crime, Law and Social Change, Vol. 41, 2004, σ. 179 επ., Transparency International, Global Corruption Report 2004, Pluto Press, London-Sterling, VA
  64. Tanzi V. and H. Davoodi, 1997, «Corruption, Public Investment, and Growth», *IMF Working Paper Series* WP/97/139.
  65. Tanzi V. and H. Davoodi, 2000, «Corruption, Growth and Public Finances», *IMF Working Paper Series* WP/00/182
  66. Tanzi V., 2000, "Policies, Institutions and the Dark Side of Economics", Edward Elgar, Cheltenham, U.K.
  67. Tanzi Vito, 1998,«Corruption around the world: Causes, consequences, scope and cures», *IMF Working Paper*
  68. Tanzi V., (December 1998) « Corruption around the World » Vol. 45, No. 4 *IMF Staff Papers* International Monetary Fund.
  69. Treisman D., 2000, «The causes of corruption: a cross-national study», *Journal of Public Economics*, vol.76, pp.399-457.
  70. Usunier J.-C.- Verna G., *La grande friche, La Découverte*, Παρίσι 1994. « La corruption », *Pouvoirs* 31, .1984.
  71. Ventelou, B. (2002) «Corruption in a Model of Growth: Political Reputation, Competition and Shocks», *Public Choice* 110:23-40,
  72. Wei S.-J., 1997, «How Taxing is Corruption on International Investors», *National Bureau of Economic Research Working Paper*, 6030, Cambridge MA.

73. Wei S.-J., 2000, «Natural openness and good government», *National Bureau of Economic Research Working Paper*, 7765, Cambridge MA.
74. Weiss, R. P. (2000) «Introduction to "Criminal Justice and Globalization at the New Millennium"», *Social Justice* 21(7.): 1-15.
75. Williams, J. W. & Beare, M.È. (1999) «The Business of Bribery: Globalization, E-conomic Liberalization, and the "Problem" of Corruption», *Crime, Law & Social Change* 32:115-146.
76. Williams P., "Transnational Crime", in B. Roberts (ed.), *Order and Disorder after the Cold War*, Cambridge/Massachusetts: MIT Press, 1995
77. World Bank, (2000), «Helping countries combat corruption. Progress at the World Bank since 1997», *Operational Core Services and Poverty Reduction and Economic Management Network*, Washington D.C, World Bank.
78. World Bank (1997a) «*Helping Countries Combat Corruption: the Role of the World Bank* », www.worldbank.org.
79. World Bank (1997b) «Reducing Corruption». *World Bank Policy and Research Bulletin*, www.worldbank.org 8, 3, 1-4.
80. World Bank (1997c) *World Bank, IMF «Escalate War Against Corruption: Latest Ranking by Transparency International»*, www.worldbank.org

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αργυροηλιοπούλου Η., «Δημόσια και Ιδιωτική Διαφθορά στις αρχές του 21ου αιώνα», Ποιν. Δικ. 6/2001, σ. 663
2. Βαβούρας Ι, και Μανωλάς Γ. «Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο» Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα, 2004
3. Εγίνογλου Γ., «Το φαινόμενο της διαφθοράς στο δημόσιο»
4. Ηλία Γ.,«Αστυνομική διαφθορά: Μια απόπειρα συστηματικής προσέγγισης», Υπεράσπιση 1999, σ.759
5. Καρρά Α. - Χρ. Μυλωνόπουλου - Μ. Μαργαρίτη, «Καταπολέμηση της Διαφθοράς των Κρατικών Λειτουργών και Υπαλλήλων» Πορίσματα Συνεδρίου (Αθήνα, Οκτ. 1999), Ποιν. Δικ. 1/2000, σ. 71
6. Κουτσούκη Κλεομένης, «Παθολογία της πολιτικής: Οι όψεις της διαφθοράς στο νεοελληνικό κράτος», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1998
7. Κουτσούκης Κλ. – Σκλιάς Παντελής, «Διαφθορά και σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την Πολιτική» Πρόλογος Βιργινία Τσουδερού, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης Αθήνα 2005
8. Λάζος,«Διαφθορά και Αντιδιαφθορά»,Νομική Βιβλιοθήκη, 2005
9. Νικολόπουλου Α. (επιμ.), «Κράτος και Διαφθορά», πρόλ. Στ. Μάνου, εκδ. Ι. Σίδηρη, Αθήνα 1998
10. Παπασπύρου Σπ., «Όψεις της διαφθοράς στην Ελλάδα», Τεύχος Νο 4(http://www.monthlyreview.gr/antilogos/greek/periodiko/arxeio/article_fullstory_html?obj_path=docrep/docs/arthra/MR4_papaspyrou/gr/html/index)
11. Ράικος Δ., «Δημόσια διοίκηση και διαφθορά», εκδόσεις Σάκκουλα
12. Σιμόπουλος Κυριάκος, «Η διαφθορά της εξουσίας», Εκδόσεις Στάχυ,1997
13. Δ.Δ. Σπινέλλη, Η εγκληματικότητα των πολιτικών στην εξουσία (η εγκληματικότητα του «ψηλού καπέλου») στον Τόμο Τμ. Νομικής Π.Α., ΜΝΗΜΗ Ι Ι , τ. Γ´, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1996, σ. 1093
14. Γ.Σταθέα, Διαφθορά και ποινική καταστολή, Ποιν.Δίκαιο 1/2000, σ. 57
15. Χρυσικού Δ.- Βλάσση Δ., «Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς ως μεταίχμιο και σημείο αναφοράς των σχετικών πρωτοβουλιών και δράσεων της διεθνούς κοινότητας», Ποιν.Δίκαιο 6/2004, σ. 723

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=801886
2. http://www.e21.gr/articles_full.asp?ArticleID=193
3. http://www.lawnet.gr/case_study.asp?PageLabel=3&MeletID=97
4. http://oistros-reportaz1.blogspot.com/2006/11/blog-post_18.html
5. http://www.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=21.11.2003,_id=93470940
6. <http://tovima.dolnet.gr/printarticle.php?e=B&f=12421&m=D05&aa=1>
7. <http://www.e-rooster.gr/02/2007/415>
8. http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/kontogiorgis_diafthora.html
9. http://www.pasok.gr/portal/gr/ethn_sym/27432/2/1/showdoc2.html
10. <http://www.theartofcrime.gr/?pgtp=1&aid=1180880979>
11. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/el/features/setimes/articles/2004/02/040209-VALENTIN-001>
12. <http://photo.kathimerini.gr/xtra/files/Meletes/doc/Mel221205-1.doc>
13. <http://cvc.nic.in/main4.htm>
14. <http://www.fatf-gafi.org>

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

1. Εφημερίδα Ημερησία, 17.10.2007
2. Εφημερίδα Καθημερινή, 12.12.2005
3. Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής, 22/07/2007 «Ανοχύρωτη στο ξέπλυμα η Ελλάδα»
4. Εφημερίδα Κέρδος, 15/12/2007 «Πρώτες σε διαφθορά οι εφορίες»
5. Εφημερίδα Καθημερινή, 23/12/2007 «Ελλάδα η δημοκρατία των κολλητών»
6. Εφημερίδα Ημερησία, 27/09/2007 «Πρωταθλήτρια στις 15 σε διαφθορά η Ελλάδα»
7. Ενημερωτικό Δελτίο Τ.Ε.Ε., 2458, 08/10/2007
8. Εφημερίδα Εξπρές, 27/09/2007, «Εκτεταμένη παραμένει η διαφθορά στην Ελλάδα»
9. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Δεκέμβριος 2002, Παρασκευόπουλος, Ν. (2002) «Η διαφθορά και τα μυστήρια της γραφειοκρατίας»
10. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Οκτώβριος 2003, Παρασκευόπουλος, Ν. (2003) «Διαφθορά: Διεθνείς και εθνικές διαστάσεις»
11. Εφημερίδα Καθημερινή, 17.12.2002, Οικονομόπουλος, Θ. «Ξορκίζουμε τη διαφθορά, αλλά... όλοι τη θέλουμε! ».
12. Εφημερίδα Το ΒΗΜΑ, 23/03/1997, Σελ.:D05 Κωδικός άρθρου: B12421D051
13. Εφημερίδα Ναυτεμπορική, 5/09/2007 «Θωρακίζουν τη διαφθορά στην Παγκόσμια Τράπεζα»
14. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 23/12/2007 «Η έλλειψη εμπιστοσύνης κάνει τη διαφ(θ)ορά μας»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΠΙΝΑΚΑΣ
ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΕΤΟΥΣ 2006
ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ TRANSPARENCY INTERNATIONAL

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
1	Finland	9.6	7	9.4 - 9.7
1	Iceland	9.6	6	9.5 - 9.7
1	New Zealand	9.6	7	9.4 - 9.6
4	Denmark	9.5	7	9.4 - 9.6
5	Singapore	9.4	9	9.2 - 9.5
6	Sweden	9.2	7	9.0 - 9.3
7	Switzerland	9.1	7	8.9 - 9.2
8	Norway	8.8	7	8.4 - 9.1
9	Australia	8.7	8	8.3 - 9.0
9	Netherlands	8.7	7	8.3 - 9.0
11	Austria	8.6	7	8.2 - 8.9
11	Luxembourg	8.6	6	8.1 - 9.0
11	United Kingdom	8.6	7	8.2 - 8.9
14	Canada	8.5	7	8.0 - 8.9
15	Hong Kong	8.3	9	7.7 - 8.8
16	Germany	8.0	7	7.8 - 8.4
17	Japan	7.6	9	7.0 - 8.1
18	France	7.4	7	6.7 - 7.8

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
18	Ireland	7.4	7	6.7 - 7.9
20	Belgium	7.3	7	6.6 - 7.9
20	Chile	7.3	7	6.6 - 7.6
20	USA	7.3	8	6.6 - 7.8
23	Spain	6.8	7	6.3 - 7.2
24	Barbados	6.7	4	6.0 - 7.2
24	Estonia	6.7	8	6.1 - 7.4
26	Macao	6.6	3	5.4 - 7.1
26	Portugal	6.6	7	5.9 - 7.3
28	Malta	6.4	4	5.4 - 7.3
28	Slovenia	6.4	8	5.7 - 7.0
28	Uruguay	6.4	5	5.9 - 7.0
31	United Arab Emirates	6.2	5	5.6 - 6.9
32	Bhutan	6.0	3	4.1 - 7.3
32	Qatar	6.0	5	5.6 - 6.5
34	Israel	5.9	7	5.2 - 6.5
34	Taiwan	5.9	9	5.6 - 6.2
36	Bahrain	5.7	5	5.3 - 6.2
37	Botswana	5.6	6	4.8 - 6.6

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
39	Oman	5.4	3	4.1 - 6.2
40	Jordan	5.3	7	4.5 - 5.7
41	Hungary	5.2	8	5.0 - 5.4
42	Mauritius	5.1	5	4.1 - 6.3
42	South Korea	5.1	9	4.7 - 5.5
44	Malaysia	5.0	9	4.5 - 5.5
45	Italy	4.9	7	4.4 - 5.4
46	Czech Republic	4.8	8	4.4 - 5.2
46	Kuwait	4.8	5	4.0 - 5.4
46	Lithuania	4.8	6	4.2 - 5.6
49	Latvia	4.7	6	4.0 - 5.5
49	Slovakia	4.7	8	4.3 - 5.2
51	South Africa	4.6	8	4.1 - 5.1
51	Tunisia	4.6	5	3.9 - 5.6
53	Dominica	4.5	3	3.5 - 5.3
54	Greece	4.4	7	3.9 - 5.0
55	Costa Rica	4.1	5	3.3 - 4.8
55	Namibia	4.1	6	3.6 - 4.9
57	Bulgaria	4.0	7	3.4 - 4.8
57	El Salvador	4.0	5	3.2 - 4.8

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
59	Colombia	3.9	7	3.5 - 4.7
60	Turkey	3.8	7	3.3 - 4.2
61	Jamaica	3.7	5	3.4 - 4.0
61	Poland	3.7	8	3.2 - 4.4
63	Lebanon	3.6	3	3.2 - 3.8
63	Seychelles	3.6	3	3.2 - 3.8
63	Thailand	3.6	9	3.2 - 3.9
66	Belize	3.5	3	2.3 - 4.0
66	Cuba	3.5	3	1.8 - 4.7
66	Grenada	3.5	3	2.3 - 4.1
69	Croatia	3.4	7	3.1 - 3.7
70	Brazil	3.3	7	3.1 - 3.6
70	China	3.3	9	3.0 - 3.6
70	Egypt	3.3	6	3.0 - 3.7
70	Ghana	3.3	6	3.0 - 3.6
70	India	3.3	10	3.1 - 3.6
70	Mexico	3.3	7	3.1 - 3.4
70	Peru	3.3	5	2.8 - 3.8
70	Saudi Arabia	3.3	3	2.2 - 3.7
70	Senegal	3.3	5	2.8 - 3.7

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
79	Burkina Faso	3.2	5	2.8 - 3.6
79	Lesotho	3.2	5	2.9 - 3.6
79	Moldova	3.2	7	2.7 - 3.8
79	Morocco	3.2	6	2.8 - 3.5
79	Trinidad and Tobago	3.2	5	2.8 - 3.6
84	Algeria	3.1	5	2.7 - 3.6
84	Madagascar	3.1	5	2.3 - 3.7
84	Mauritania	3.1	4	2.1 - 3.7
84	Panama	3.1	5	2.8 - 3.3
84	Romania	3.1	8	3.0 - 3.2
84	Sri Lanka	3.1	6	2.7 - 3.5
90	Gabon	3.0	4	2.4 - 3.3
90	Serbia	3.0	7	2.7 - 3.3
90	Suriname	3.0	4	2.7 - 3.3
93	Argentina	2.9	7	2.7 - 3.2
93	Armenia	2.9	6	2.7 - 3.0
93	Bosnia and Herzegovina	2.9	6	2.7 - 3.1
93	Eritrea	2.9	3	2.2 - 3.5
93	Syria	2.9	3	2.3 - 3.2

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
93	Tanzania	2.9	7	2.7 - 3.1
99	Dominican Republic	2.8	5	2.4 - 3.2
99	Georgia	2.8	6	2.5 - 3.0
99	Mali	2.8	7	2.5 - 3.3
99	Mongolia	2.8	5	2.3 - 3.4
99	Mozambique	2.8	7	2.5 - 3.0
99	Ukraine	2.8	6	2.5 - 3.0
105	Bolivia	2.7	6	2.4 - 3.0
105	Iran	2.7	3	2.3 - 3.1
105	Libya	2.7	3	2.4 - 3.2
105	Macedonia	2.7	6	2.6 - 2.9
105	Malawi	2.7	7	2.5 - 3.0
105	Uganda	2.7	7	2.4 - 3.0
111	Albania	2.6	5	2.4 - 2.7
111	Guatemala	2.6	5	2.3 - 3.0
111	Kazakhstan	2.6	6	2.3 - 2.8
111	Laos	2.6	4	2.0 - 3.1
111	Nicaragua	2.6	6	2.4 - 2.9
111	Paraguay	2.6	5	2.2 - 3.3

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
111	Timor-Leste	2.6	3	2.3 - 3.0
111	Viet Nam	2.6	8	2.4 - 2.9
111	Yemen	2.6	4	2.4 - 2.7
111	Zambia	2.6	6	2.1 - 3.0
121	Benin	2.5	6	2.1 - 2.9
121	Gambia	2.5	6	2.3 - 2.8
121	Guyana	2.5	5	2.2 - 2.6
121	Honduras	2.5	6	2.4 - 2.7
121	Nepal	2.5	5	2.3 - 2.9
121	Phillipines	2.5	9	2.3 - 2.8
121	Russia	2.5	8	2.3 - 2.7
121	Rwanda	2.5	3	2.3 - 2.6
121	Swaziland	2.5	3	2.2 - 2.7
130	Azerbaijan	2.4	7	2.2 - 2.6
130	Burundi	2.4	5	2.2 - 2.6
130	Central African Republic	2.4	3	2.2 - 2.5
130	Indonesia	2.4	10	2.2 - 2.6
130	Papua New Guinea	2.4	4	2.3 - 2.6
130	Togo	2.4	3	1.9 - 2.6

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
130	Zimbabwe	2.4	7	2.0 - 2.8
138	Cameroon	2.3	7	2.1 - 2.5
138	Ecuador	2.3	5	2.2 - 2.5
138	Niger	2.3	5	2.1 - 2.6
138	Venezuela	2.3	7	2.2 - 2.4
142	Angola	2.2	5	1.9 - 2.4
142	Congo, Republic	2.2	4	2.2 - 2.3
142	Kenya	2.2	7	2.0 - 2.4
142	Kyrgyzstan	2.2	6	2.0 - 2.6
142	Nigeria	2.2	7	2.0 - 2.3
142	Pakistan	2.2	6	2.0 - 2.4
142	Sierra Leone	2.2	3	2.2 - 2.3
142	Tajikistan	2.2	6	2.0 - 2.4
142	Turkmenistan	2.2	4	1.9 - 2.5
151	Equatorial Guinea	2.1	3	1.7 - 2.2
151	Uzbekistan	2.1	5	1.8 - 2.2
156	Bangladesh	2.0	6	1.7 - 2.2
156	Chad	2.0	6	1.8 - 2.3
156	Congo, Democratic Republic	2.0	4	1.8 - 2.2

Country Rank	Country	2006 CPI Score	Surveys used	Confidence range
156	Sudan	2.0	4	1.8 - 2.2
160	Guinea	1.9	3	1.7 - 2.1
160	Iraq	1.9	3	1.6 - 2.1
160	Myanmar	1.9	3	1.8 - 2.3
163	Haiti	1.8	3	1.7 - 1.8

Η μέτρηση της διαφθοράς - υπό στατιστική έννοια - δεν είναι φυσικά ένα απλό θέμα, δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες δεν είναι συνήθως φυσικά πρόσωπα. Η Transparency International, ο κορυφαίος μη κυβερνητικός οργανισμός αντί-διαφθοράς, βασίζεται σε τρεις μεταβλητές, που ενημερώνονται ετησίως: ένας δείκτης διαφθοράς (βασισμένος στις απόψεις των εμπειρογνομόνων σχετικά με το πόσο διεφθαρμένες είναι διάφορες χώρες) ένα παγκόσμιο βαρόμετρο διαφθοράς (βασισμένο σε μια έρευνα για τη στάση του ευρύ κοινού απέναντι στην διαφθορά) και μια έρευνα πληρωτών δωροδοκιών, που εξετάζει την προθυμία των ξένων εταιριών να πληρώσουν τις δωροδοκίες. Σημειώνουμε ότι τα στοιχεία που δημοσιεύει ο Transparency International κάθε χρόνο είναι τα πιο αξιόπιστα, και χρησιμοποιούνται από πλήθος ερευνητών που ασχολούνται με το ζήτημα της διαφθοράς. Οι χώρες «βαθμολογούνται» με μέγιστο βαθμό το δέκα για την λιγότερο διεφθαρμένη και με ελάχιστο το μηδέν για την πιο διεφθαρμένη. Υψηλότερο αποτέλεσμα σημαίνει μικρότερη (αντιληπτή) διαφθορά.

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι η Ελλάδα κατέχει την 54η θέση στη γενική κατάταξη των 163 χωρών παγκοσμίως. Οι δέκα πιο ελάχιστα διεφθαρμένες χώρες, σύμφωνα με το δείκτη 2006 αντιλήψεων δωροδοκίας, είναι η Ισλανδία ,η Φιλανδία ,η Νέα Ζηλανδία , η Δανία, η Σιγκαπούρη , η Σουηδία, η Ελβετία, η Νορβηγία, η Αυστραλία, και η Ολλανδία. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι δέκα πιο διεφθαρμένες χώρες είναι η Αϊτή, το Μυανμάρ, το

Ιράκ, η Γουινέα, το Σουδάν, το Κονγκό, το Τσαντ, το Μπαγκλαντές, το Ουζμπεκιστάν και η Ισημερινή Γουινέα.